

Р 19 С р II 74/1.1

ЂУРАЂЪ БРАНКОВИЋЪ.

ИСТОРИЧЕСКІЙ РОМАНЪ.

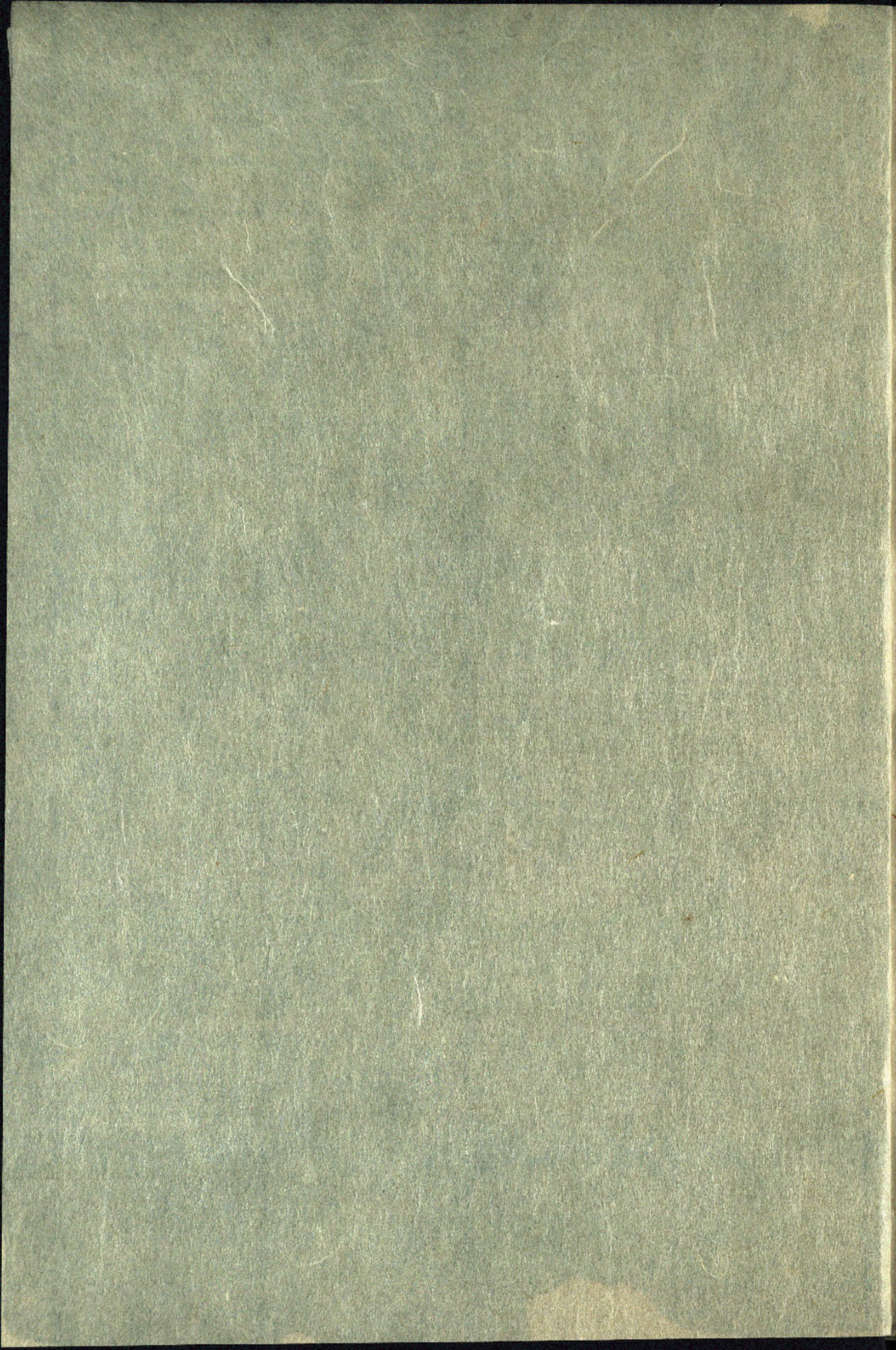
Написао

Яковъ Игњатовићъ,

народный Секретарь.

Трећа часть чистогаъ прихода опредѣлена е на умно-
женіе фонда Типографіе Митропол.-Гимназіалне.

Р.Д. 264

Р.Д.Ср III 74/11

I

БУРАБЪ БРАНКОВИЪ,

ИСТОРИЧЕСКІЙ РОМАНЪ.

Написао

Яковъ Игнатовиѣъ.

народный Секретаръ.

Прва Свезка.

У КАРЛОВЦЫ.

Митрополітско-Гимназіална Типографіа.

1859.

PAPER PAPER

THE TOP SECRET

SECRET

SECRET

263543

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

...и ...
 ...и ...
 ...и ...
 ...и ...

Године 1389-те петнайстыи Юний было в страханъ данъ за сръбскій народъ.

Царъ Лазаръ и султанъ Муратъ борили су се са ужасномъ силомъ и жестиномъ; Муратъ за господарство у Европи, Лазаръ за обрану свое домовине.

Докъ су се ратоборни Сръбли и Турцы на Косову борили, и своіомъ крвлю широко полъ квасили, — царица Милица у своемъ двору, у Крушевцу, очекивала в брижно какове гласове са бойногъ позоришта.

Миличинъ дворъ у Крушевцу ніе носіо на себи печатъ царске славе, но одговарао в брижной души Милице, и тадашнѣмъ станю царске породице.

Призренъ е было столица цара Лазара, и мѣсто дворске славе; бурнымъ временма же в самъ Призренъ опасности было изложенъ, царска породица, по налогу Лазара, свое сигурности ради морала се у Крушевцу задржати.

Дворъ, у коемъ в сада Милица обывавала, едно старо но пространо зданіе, было в прибѣжиште царске породице. Нѣгово виданѣ пада у време сръбскы жупана. Многи жупани, банови и войводе сѣђели су у овомъ зданію, кое е у свое доба было красно и весело. И краљви одъ Неманьине лозе радо и често су се ође задржавали. Касніе, када се сръбска влада распространила нарочито подъ Душаномъ, Прилипъ е было мѣсто дворскогъ живота, а Крушевацъ е у заборавность пао было. Но после несређе битке Вукашина краля са Турцыма

кодъ рѣке Марице, Призренъ и Приштина, Вукашина столица, ніесу одъ нападаня турецкогъ сигурне быле.

Дворъ крушевачкій лежао е кодъ градскы бедема, на изгледу ње се мала и велика Морава саставляю. Зданіе то дворско было е по смѣшаномъ стилу оногъ времена зидано, и израчунѣно на нужду и обычае оновременогъ србскогъ господарства. Соба было е подоста, но исте ніесу быле украшене, као што су раскошна господа у Лазарево доба изыскивала. Вайкада у време жупана, изъ лова долазећа господа србска ту су се одмарала; ту се проводиле сваке юначке шале, ту се кадкадъ и по њекоя господска свадба догађала и слабо украшени зидови одѣкъ су давали нѣкадашнѣ юначне србске веселости. Авліе су быле простране, да се по њима юначке игре, шальиви мейдани проводи́ти могли. Исподъ бедема тайный нѣкій путанякъ водіо е у нѣку башѣу, а одавде опетъ у нѣку красну шумицу. Оѣе у старіе доба при блѣдой свѣтлости мѣсеца жупанице србске са своимъ гошћама уживале су таинствену сладость тихе ноћце, поредъ танкогъ звука лаке тамбурице, поредъ пѣсеме каковогъ залюблѣногъ юнака.

Царица Милица са своіомъ младомъ ѣеркомъ, красномъ Милевомъ и дворянкомъ Русномъ и служительскомъ пратњомъ прохађала се у башѣи, да бы се сатимъ мало одъ свое брига разабрала. Вече е было красно и пролѣѣне любкости пуно.

Милица се одъ среднѣгъ вѣка веѣъ мало одмакла, и старость іой е веѣъ престојала, но њѣна личностъ опетъ изражавала е нѣку любкость, коя е обычно само младости свойствена. Нѣнѣ, высокъ стасъ, велике смеѣе очи, племенитъ ходъ, едномъ рѣчи, све е показывало, да е одъ славногъ племена. Ђевојачко свое доба провела е у двору Душановомъ, у средини славе и величанства срб-

скогъ. Оѣе е она свогъ мужа, ондашнѣгъ кнеза Лазара познала, одавде се она за истогъ удала.

Милица, у своіой шетњи, ніе на све ни слушала, што іой е Русна о красоти овогъ предѣла говорила, ерѣ іой се друге мысли по памети врзле, а не описыванѣ предѣла, кое е Русна по своіой дворянской дужности измыслила, да бы царицу забавила, и текъ последнѣ дворянине рѣчи срдца іои се коснуле.

Русна е измеѣъ осталогъ споменула, како завиди Мари, княгини, што ѣе барѣ изближе виѣети србску побѣду надѣ Турцыма. Мара и Вукосава обѣ княгинѣ, вѣери Лазара и Милице, и суируге Вука Бранковиѣа и Милоша Обилиѣа слѣдовале су своимъ мужевма у станѣ Лазаревѣ.

На последнѣ Руснине рѣчи пробуди се Милица изѣ свои дубоке мысли и рекне Русни :

„Драга моя Русно, ты се само за Мару бринешѣ, а а за Вукосаву ништа. Та ніе ни Обилиѣъ лошии одѣ Бранковиѣа.“

Русна е увиѣела, куда смѣра царица са овимъ рѣчма.

У србскомъ царскомъ двору были су две партае, Обилиѣева и Бранковиѣева. Они, кои су были одѣ стране господске лозе, држали су страну Бранковиѣу, когъ е породица веѣъ одавна была славна, а отацъ му Плядиѣъ быо е подѣ Душаномъ управитель знаменити областій. Одѣ манѣгъ племена узвышени обожавали су Обилиѣа, кои самъ ніе быо властелинскогъ рода, и кои е заштититель быо чисте заслуге и юнаштва.

Милица е была наклонѣниа Обилиѣу.

Русна е была Бранковиѣу наклонѣна. Као кѣи Деановиѣа, славногъ властелина подѣ Душаномъ презрительно е у двору гледала на нижегъ порекла люде. Осимъ тога,

Вукъ Бранковићъ, пре негъ што е Миличину кћеръ за-
добыю, быо е великій обожаватель Русне, коя га е та-
кође радо виђела, и коіой е іоштъ жао было, што е
Мара княгиня супруга Бранковића постала. За стару лю-
бавъ, веле рѣа се не хвата. Русна е была удата по на-
важденю Лазара за войводу Войновића, кои е у єдној
битки противу Турака кодъ Новогъ Пазара пао. Ёданъ
двадесетолѣтній сынъ, Миланъ Войновићъ, остао іой е
утѣха, и садъ налазіо се у стану Лазаревомъ. Лазаръ
наименовао е исту дворянку за прво придворно лице по-
край царице, еръ ю е особито уважавао збогъ нѣне на-
клоности прама Бранковићевогъ рода, кои е и Лазару
особито міо быо. Милица е све то знала, но збогъ двор-
скы отношеня и волъ Лазареве ніе могла свой положай
преиначити.

Русна е была среднѣгъ доба, и у стасу и држаню
свомъ много е была на Милицу, само што е Милицу
остроумѣмъ надвышавала.

Русна е была далъ, душа дворскогъ живота. Милица,
ако ю башъ и ніе волѣла, опетъ ніе се могла одъ нѣ-
ногъ уплыва сасвимъ извући. Русна пакъ изъ срдца е
мрзила Милицу, но нѣно господство и властолюбіе ніе
іой допушћало, да се дворскогъ живота мане.

Овомъ незгодномъ положаю Милице и Русне неће се
ніко чудити, еръ у свѣтској исторіи много има таковы
примѣра дворскогъ живота, кои е често и на цѣо народъ
великій уплывъ имао.

Но Русна, каогодъ и Милица, знале су све то по-
крыти.

Када е Русна рѣчи Миличине чула, кое односителанъ
смысао даю нѣной бесѣди, хитро скупивши мысли, ца-
рицы е одговорила:

„Истина, свѣтла царице, ніе лошии одъ Бранковића

Обилићъ, алъ опетъ племе Бранковића важніе е одъ племена Обилићева. Чувено е име Бранковића одавна по цѣлой сръбской земљи. И заштъ бы за друго быо дао свѣтлый царъ свою кѣерь Мару княгиню за нѣга?„

„А зашто е дао за Обилића Вукосаву?“ рекне мало жустріе Милица.

„Я мыслимъ, да е Княгинѣ Вукосаве неограничена и непобѣдима наклоность прамѣ Милоша единый тому узрокъ быо; свѣтлый царъ волю бы е дати за Кралѣвића Марка, па да се чрезъ такавъ брачанъ савезъ миръ заключи између царске и Вукашинове породице, но томъ е на путу стаяла жестина Маркова, и ладноћа младе княгинѣ.“

Послѣ овы рѣчій Русна стане, и жудно очекиваше шта ће на то Милица рећи.

Милица да бы свое мнѣніе больма изразила, продужи мало ѣутанѣ, и сѣднувши подъ едномъ граномъ, ѣе е већъ све одмора ради преправљено было, понуди и Русну да сѣдне. Служители по реду дворскомъ издалека сеу ходали чекаюћи на какову заповѣсть.

Милева е међутимъ удалѣна ружу брала.

Милица одданувши рекне Русни:

„Ты мыслишь драга Русно, да бы Кралѣвићъ Марко миръ донесъ бы моіой породицы и сръбской земљи; но варашъ се. Марко е лютый убоица, и силно мари за велико господарство, као годъ и Вукъ Бранковићъ. Као што е царъ већъ старъ, данасъ сутра што бы учинила овакова два зета одъ новорођеногъ царства? Шта бы было одъ мой сынова? скитнице, као годъ сада Кралѣвићъ Марко. И тай Вукъ Бранковићъ, кога толико узвышавашъ, подъ видомъ, да е десна рука цару, влада свудъ ѣе му се само допада, самовластно. Ёзгро войске за нѣга е заузето, а моя млада ѣеца у ништа се не узымаю. Само да буде край овоме рату, одма ѣу свимъ моимъ силама

настоявати, да се Вуку власть украти, да небы кадгодъ злоупотребленъ какво према мене и мое жеце чинію.“ Мало потомъ замыслила, продужи :

„Чудо што се ти Бранковићеви уздигоше и узгордише. И Вуковъ е отаць такавъ истый быо. Познавала самъ га іоштъ у Душановомъ двору. Одъ нѣгове гордости не еданпутъ су разни властелини увређени были. Па и самъ сынъ Вуковъ, мой унукъ Бурађъ наслѣдіо е гордость и властолюбіе свои предкова. Едва двадесетолѣтанъ младићъ, па свуда већъ за првенствомъ тежи. Ако е међу остарѣлымъ войводама, тражи си међу овима нѣку важность. Могъ сына Стевана текъ преко рамена гледи, као да му неће временомъ господаръ быти. Вѣруй ми драга Русно, тай Бурађъ, премда ми е унукъ, опетъ морамъ изрећи да ми е несносанъ. Изгледа, канда ніе одъ царске породице. Како ты мыслишь о томъ драга Русно?“

Русна, којой башъ ніе быо міо разговоръ царице, своіомъ финофомъ у почетку гладила е рѣчи царице, но мало после сходно своіой страсти изрекла се истой :

„Истина, да бы Кралѣвићъ Марко быо самоволянъ и паштио бы се што више власти къ себи привући. И Вукъ истина, властолюбивъ е, алъ нѣгово властолюбіе полезно е было цару у свако доба. Недавно, кадъ су Турцы одъ бугарске стране на Нишъ надирали, онъ се усилявао придобити управу противу Турака послате войске. Онъ е свой задатакъ и ође покрай млогы противностей рѣшио. Нѣга сви особито уважаваю. Изгледъ му е истина гордъ, но нѣговимъ разумомъ и военнымъ искусствомъ мало кога да не превазилази. Што се пакъ нѣговогъ сына Бурађа тыче, я бы рекла, да нѣгово кадкадъ неумѣстно владанъ прама княза Стевана не произлази изъ недостатка учтивости, но изъ нѣгове ватрене нарави, коя често поредъ тихе младогъ княза нарави неприятно

у очи пада. Но поредъ свега тога, рекла бы, да Бураѣъ на нѣгове младе године има много разума и юнаштва у себи. Што се далъ јоштъ нѣгове личности тыче, истина, да на свомъ лицу и якомъ тѣлесномъ саставу сасвимъ носи печатъ Бранковићеве племените породице, сасвимъ нѣнимъ слабымъ и добрымъ странама.“

На то јој Милица одма бесѣду пресеѣче и мало ячимъ гласомъ рекне :

„Алѣ о томъ ништъ не споминѣшъ да су Бранковићеви пуни зависти, да злобе и на Обилића, комъ у войсцы ербской пара нема, и да е веѣъ самъ царъ яко изложенъ нѣювомъ уплыву Царъ е збогъ Вука и прама самогъ Обилића ладанъ, едномъ рѣчию, та Бранковићева лоза много зла чини. И я самъ се сама у нѣму преварила. Са ласкателнымъ рѣчма и свакоякимъ финымъ средствама правіо еи мѣсто за могъ зета и я самъ се тому напоследку приклонила, те смо му Мару дали.“

„Али тако се у оно доба држало, да у почетку нѣ имао Вукъ велику наклоность прама княгинѣ, и да га е само надежда будућегъ нѣговогъ величанства заразила“, одговори Русна, коя нѣ могла страсть обуздати, да свое чувство искрено не изяви.

„Знамъ шта мыслишъ — рече Милица — теби е онѣ свою наклоность и любовъ поклонію; то е све истина, но у онај паръ тако е станѣ наше изыскивало. Ты си онда морала одъ двора за нѣко врѣме удалѣна бити, но послѣ удадбе твоє све е то заборављено, и одъ тогъ доба еи намъ круна свию дворянака. Но то се едно само чудимъ, како и садъ показуєшъ толику наклоность, када е, као што си сама убѣђена, и прама тебе не башъ најблагороднѣ поступао — Царъ ти е дао удовольства збогъ тога што ти е Мара у Бранковићевомъ браку предположена была, и гледао е, да ти у Войновићу достоингъ

мужа да; осимъ тога и у свимъ другимъ приликама иску-
сила си царску благонаклоность, кои ти е стару боолю
са разнимъ одликованьма изгладю. Но одъ стране Бран-
ковића та увреда не да се лако изгладити.“

Ове се рѣчи Русне яко косну, но опетъ нѣ се дала
изъ равновѣсія душевногъ избацити.

„Увреда мени нанесена — рече Русна — одъ мое
стране давно е заборавлѣна; и то у толико лакше, у колико
са свию страна у оно доба доказывало ми се, да то тако
изъ важнии узрока бити мора, и да моя судба као жертва
царской, онда княжеской породицы принети се има. Одъ
тогъ доба много е времена прошло, и я већъ имамъ у
момъ сыну залогу одреѣне ми брачне свезе, честь ми
пакъ изыскуе послѣднѣ мое судбе вѣрно држати се. Я
на Бранковића немамъ већъ узрока мрзити, а и пристрастна
за нѣга наклоность далеко е одъ мене, но само оно испо-
вѣдити морамъ што по томъ убѣѣненю за право налазимъ,
па ћешъ ми свѣтла царице опростити, ако мое мнѣнѣ сло-
бодно изражавамъ.“

Послѣ овы рѣчій Русна е мало узданула и одъ говора
престала; Милица пакъ сасвимъ се замислила, и своимъ
мыслима упирала е у душу и срце Руснино.

Милева е донде докле се Милица са Русномъ овако
разговарала, цвѣће брала.

Милева е была красна ѣвойка. Стаса танкогъ, кои
изражава нѣжну младость, лица бѣлогъ и руменогъ, косе
смеѣе, очю плавы, на подобіе неба, кое жертвуюѣусе
невиность изявлюю. Она е была прекрасна као што само
една царска кћи бити може, но немоймо све нѣне красоте
откривати, ерѣ ће намъ у толико теже бити, што е
Милева доцнѣ жертва материне політике постала.

Милевино са цвѣѣмъ забавлянѣ и Миличинѣ са
Русномъ разговорѣ пресѣченѣ е чрезъ новодошавше госте.

II.

Евремъ, патриархъ Пеѣскій, Новакъ, старый савѣтникъ цара Лазара, Новаковъ сынъ Свѣтиславъ, са своима млађима и нѣколико калуђера дођу у крушевачкій дворъ и одма упутесе у башђу къ царицы на поздравъ и поклоненъ.

Евремъ быо е осамдесетолѣтний стараць. Онъ е веђу часть свогъ вѣка у свѣтой гори као пустыньикъ провѣо. Наука, честитость и смиренность быле су черте цѣлогъ нѣговогъ живота. Велика сѣда брада дичила му е свѣтогъ изражая образъ. Новакъ, кадгодъ славанъ войвода, садъ веђъ старошђу и ранама обтеређенъ, у Призрену, у царскомъ двору проводю е свое последнѣ дане, и збогъ разума и искусства нѣговогъ быо е особито почитованъ. Премда старъ, нѣговъ стасъ показывао е нѣко величанство; Свѣтиславъ юштъ младъ, свагда е поредъ оца живѣо, а добротомъ и лѣпотомъ млога е ерца себи задобыо. Међу остальма у очи су падали отаць Леонтиѣ и отаць Харалампіѣ, калуђери дечански. Отаць Леонтиѣ збогъ свое смиренности быо е любимаць и достоянъ ученикъ патриарховъ; отаць Харалампіѣ морао се пострићи по жельи и налогу свогъ оца, кои е быо уваженъ войвода кодъ цара Лазара. Патриархъ га е узео къ себи, да бы у нѣговомъ кругу поредъ доброгъ Леонтиѣ у смиренности напрѣдовао. Оба калуђера была су одъ млађегъ доба.

Када е Милица приближаваюћесе госте примѣтила, промѣнула се у лицу, и као заплашена чекала е каковъ

ѣе ови гости гласъ донети, ерѣ е знала, да се Новакъ и Патріархъ кодъ цара у стану налазе, па одкудъ ѿ сада у Крушевцу? — Но при свемъ томъ, таѣи свою забуну, са полу веселымъ лицемъ ишла е царица са Русномъ на сусреть Патріарху и Новаку.

Милица е прва патріарха у руку цѣливала, за нѣомъ Русна, за нѣомъ дотрчавша Милева, а за Милевомъ сви дворяни и дворянке, слуге и служкинь, ерѣ се Патріархъ као свѣтацъ каковый почитовао, па е радость была кодъ свою велика. Многи стари слуге и служкинь любиле хальину нѣгову.

„Добро дошао свѣтый мой оче, и властелине Новаче; одкудъ васъ садъ оѣе у момъ двору?“ рече Милица са мало промѣнѣнымъ гласомъ.

Патріархъ благослови найпре Милицу, Милеву, Русну, па онда све остале.

„Добро дошли, и све добро дошло, — рече Патріархъ — но како си ми ты оѣе свѣтла царице?“

Послѣ овы рѣчій погледъ бацы на мѣсто ѣе бы еѣо и свое старе кости одморю.

„Одморите се одма оѣе“ рѣче Милица, и посаде се сви важнии на мѣста, коя имъ е царичинъ погледъ опредѣлю.

Патріархъ и Новакъ заузели су мѣста съ обе стране Милице, далѣ до Патріарха сѣдне Русна а остали поредъ нѣи се понамѣшкаю.

„Да красне башѣе и красногъ времена,“ рече Патріархъ.

„Небы ли было добро оѣе одма и вѣчерати, кадъ е тако красно?“ упадне у рѣчь Милица.

„Небы было съ горегъ, одговори полушалливо Новакъ, и млаѣи бы се баръ донде могли прохоѣати по овой красной башѣи.“

Милице еданъ на дворяне баченъ погледъ буде до-
волянъ, да се нужна наредба учини; млађи пакъ при-
мѣтивши кудъ цилуе Новакъ са своіомъ рѣчію, удаде се
одъ старіи.

„Садъ одъ косовскогъ поля долазимо, рече Патрі-
тріархъ, — све е на бойномъ полю у најболѣмъ рѣду.
Было е у почетку мало нерѣда, али садъ е хвала Богу,
све већъ добро. Пріе три дана благословіо самъ войску, коя
е садъ спремна и одушевљена. Сада пакъ дошли смо да
кодъ тебе пребудемо свѣтла царице, и да ти у свакомъ
случаю при руцы будемо.“

На то патриархъ мало стане, а Новакъ му прихвати
рѣчь :

„Треба за свакій случай ође да будемо, да бы
одавде ако нужно буде, цару одъ каквое помоћи были.
Битка ће бити на свакій начинъ врло крвава. Султанъ
Муратъ е силну войску своју на Косову разрѣдіо. Са ова-
ковомъ великомъ силомъ Турцы до данасъ іошть ніесу на-
дирали. Има ій преко три стотине тысућа. Но хвала Богу
и наши има доста. Србске войске има преко сто тысућа,
и то е доволянъ брой за све те Турке, само некъ е
слоге. Наша е войска у врло добромъ положаю. Само
свакій войвода некъ учини свою дужность, па е побѣда
наша. Само Вукъ Бранковићъ и Милошъ Обилићъ у миру
да буду. Я самъ цару предложію, да коегъ тогъ одъ
войске уклони, еръ нѣювъ неврекиднѣи инатъ шкодљивъ е.
Но надамсе, да ће ій царско лице у свему умѣрити моћи.
Вукъ е врло искусанъ войвода, а Милошъ е страшна
юначина; подъ добромъ управомъ, кадъ еданъ одъ дру-
гогъ не зависи, полезни могу бити. И Вуковъ сынъ Бу-
раћъ премда врло младъ тако е добаръ войникъ да се
са многимъ старымъ войводама мѣрити може; мало е
прежестокъ; па хоће самъ себе да прецѣни. Но опетъ

мыслимъ, свѣ же добро быти, ерѣ царѣ Лазарѣ цѣлогѣ
свогѣ живота засвѣдочіо е да зна войску предводити.“

Затимъ мало стане, па онда безъ дае чекао, да му
ко у речъ уђе, рече: „Не бы л' царица доволѣла, да іоштѣ
пріе вѣчере можемо за еданѣ оченашѣ одморити се, ерѣ
бы вальда и самѣ патриархѣ исто желіо.“

Милица драговольно допусти, и радујућесе храбримѣ
рѣчма нѣовимѣ дигне се и сама скупа са Русномѣ, а за
нѣима остали, и раздѣле се по дворскы конаци. Па-
триархѣ и Новакѣ заузму себе у нѣкомѣ маломѣ зданію
у башѣи, кое е увеселеня ради нѣгда сазидано, да бы
послѣ почиваня не далеко одѣ совре были.

Милица врати се са Русномѣ у свое дворско обы-
талиште; а млађи гости, текѣ што су се мало опрашили,
разштркаю се по башѣи.

Дворяни и слуге радовали се гостима, ерѣ су знали,
да нови гости ново увеселенѣ у дворѣ доносе. Дворя-
нима нѣе было до тога што се садѣ на Косову ради, но
само до шале и увеселеня. Особыто како цара Лазара у
двору нейма, постало е све распустнѣе каогодѣ у кући, же
господара нема, и млоги млађи се по кући врзу. Царица,
премда е была озбиљне нарави, опетѣ у дворѣ текѣ
предѣ нѣнимѣ очима догађало се озбиљно, а како она нѣе
предѣ очима, а оно све се раскошной вѣселости предае.

Текѣ што се гости мало смѣсте, одма се зачѣе вѣ-
сео жагорѣ слугу и служкиня. Вѣчера се преправляла.
Трпеза се намѣшћала, и то у срѣдѣ башѣе, међу цвѣ-
ћемѣ и густымѣ гранама. Мѣсто е већѣ было за то опре-
дѣлено; у срѣди праздно и пространно, у наоколо пакѣ
цвѣће са гранама.

Мало е прошло врѣмена, и већѣ се знало за сва-
когѣ госта, кои е какавѣ. Свакѣй е свою прилику предѣ
очи узео. Свѣтиславѣ шећао се по башѣи са Милевомѣ

и пустио се у нѣжанъ разговоръ. Отаць Леонтиѣ текъ што се опраши и Богу помоли, отиде одма у башѣу и проходао се оѣе. Нѣговъ узоръ имао е нѣшто смирено калуѣерски. Велике црне очи, црна коса, и велика права калуѣерска брада, блѣдо лице усхиѣаваше не едногъ и не одну. Онъ е оѣе ходаюѣи очекивао оца Харалампіа. Кадъ на еданпутъ ето оца Харалампіа. Нѣговомъ долазку слѣдовао е издалека нѣкій смѣхъ дворскы служителя. Они су се вальда на оца Харалампіа смѣяли. Доиста, отаць Харалампіе и быо е чуданъ свѣтаць. Узрастомъ быо е маленъ, и морао е имати одну плеѣку нѣшто криву, ер' му се глава къ десномъ рамену яко клонила. Коса му е была рыѣа, рѣдка, а брада сасвимъ црвена и велика; образъ му е быо свѣтлоцрвенкасть, носъ врло оштрлясть, а очи зелене и мале, да се изподъ бѣлы трепавица едва и виѣеше. Лице му се често смѣшило, и по споляшности нѣговой рѣкао бы да е цѣо калуѣеръ само за вѣселость и шалу скроенъ, но у нѣговомъ ерцу лежала е подмукла пакость. Притомъ быо е оштроуманъ и властолюбивъ. Нѣговъ отаць мыслио е да неѣе добаръ быти за войника, па му е ослаѣивао калуѣерство, ѣе своимъ свойствама, као оштроуміемъ и памеѣу далеко дотѣрати може.

Свима е у двору у очи пао и еданъ и другій калуѣеръ, и одма іѣ дворяни и слуге меѣу собомъ прозову: „црнымъ“ и „црвенимъ“ калуѣеромъ.“

Бе су млоге слуге, ту су и млоги лакрдіаши меѣу нѣима, а особыто у двору Милице, ѣе іѣ е было више негъ кодъ друге господе; па нѣе се ни чудити, што су одма чѣемъ имену што придѣвали.

Вече е было красно, мѣсечина е лѣпо свѣтлила; но и иначе башѣа као годъ и дворъ доста е была одъ свию страна освѣтлѣна.

Въчера е веѣть готова была. Ова е была доиста царска, премда не као у данашнѣ врѣме што бива кодъ млоге госпoде, да поредъ сїасетъ познаты и непознаты вла човѣкъ гладанъ остане. Главну часть въчере сачи- нявала су нѣколико феле добра печеня, и добра смеде- реvsка и метохїйска вїна.

На еданпуть зачуе се труба и звонце. Ово е знакъ на вечеру.

Кодъ ербске госпoде а нарочито у царскомъ двору ербскомъ у оно доба скупляли се гости за трпезу обычно подъ звукомъ звонцета, за кое е у едномъ углу двор- скомъ мала звоница начинѣна была; а кадъ е было вое- ногъ реда гостїю, и гласъ трубе сазывао е госте.

Гости почну се скупляти.

Патріархъ као гостъ и свѣтъ човекъ, понуѣенъ е быо да сѣдне у прочелѣ. Милица нѣговомъ свѣтомъ лицу съ тимъ уваженѣ покаже. Съ десне му руке заузме мѣ- сто Милица, съ лѣве Русна, поредъ Милице Новакъ, и тако све далѣ по реду свогъ чина заузму своя мѣста и остали гости и дворяни.

Патріархъ велегласно очита предвечерну молитву пре іоштъ него што ће сѣсти, и калуѣери су му у томъ своимъ гласомъ слѣдовали. Отаць Леонте са дубокимъ и благоговѣйнымъ своимъ гласомъ ерца старїи коснуо се, но отаць Харалампїе имао е нѣшто крештавъ гласъ а поредъ тога нїе (ж) знао чисто исказати и тако изговарао е, „зива“ мѣсто „жива“ а поредъ тога нѣговъ мало изванреданъ узоръ такавъ е смѣшанъ изражай калуѣеру дао, да млаѣи кои су за трпезомъ сѣдили мало што се нїеу сви грохотомъ насмѣяли. И доиста да нїе было Ца- рице, Патріарха и Новака, сви бы се на нѣга зацѣнили были. Особыто Свѣтиславъ и Милева одвеѣть примѣти- телно су се насмѣяли.

Калуђеръ, кои е самъ врло добро знао, да е онъ по себи смѣшна личность, нѣ се ништа забуню, еръ му се већъ више путы таково што догодило. Онъ е и самъ на све то смѣшљиво лице показао, и нѣ дао примѣтити, да га та подсмѣшљивость вређа, премда му е на срцу друго што лежало. Но и на томъ осмѣшљивомъ лицу лежала е нѣка сакривена освѣта, коя се изразила у нѣговомъ погледу, кои е бацьо хитро на Свѣтислава и Милеву, коима се найсмѣшнѣимъ чиню.

Премда старѣи нѣсу дали на себи примѣтити, да имъ е калуђеръ смѣшанъ, опетъ и они поредъ млађы, кои су се јоштъ мало смѣшили, добыли су добру волю, Патріархъ е озбиљно лице показывао, но нѣ се могло на нѣму примѣтити, да негодуе зато што му е калуђеръ постао предметъ нѣкогъ смѣха, еръ е и самъ у себи осѣћао, да има се узрока къ томе, а друго у двору морао е мало и крозъ прсте гледати. Шта више, кадъ е Новакъ запытао за будалу Петошка, царица одма даде га дозвати, да на вѣселость већъ расположене госте мало своимъ будалаштинама јоштъ већма развѣсели.

Вѣчера е была добра, а гости при добромъ апетиту; вино добро уливаше имъ све болю и болю волю. Особито и кодъ стары Србаля, вино и добра воля были су евагда у дружству. Найважнѣ ствари се поредъ чаше вина започиняле и свршивале. Ако е ко непријателя имао, па му е желю одолѣти, при чаши пуной мысліо е како ће му доскочити. Ако е кога любовца изневѣрила, при чаши винца тражіо е утѣху, и мысліо о новой любавцы; битке нѣ было никадъ безъ винца, еръ вино и битка су као братъ и сестра, или као мужъ и жена.

Кадъ се почело вѣсти, слабо е ко на другогъ и пазіо, до на самогъ себе, и мало се говорило; када е дошло до чашица, све е постаяло живлѣ и живлѣ.

Дошао е и будала Петошко. Онъ се прѣдъ гостима лѣпо поклони, па одма заузме мѣсто на страни, кое му се веѣь на прѣдъ означило; ерѣ е веѣь нѣгова столица была за нѣга прѣправлѣна.

Кадъ га виде, сви се насмѣю. Петошка е добыо царѣ Лазарѣ одъ Баоше зетскогъ господара, кои га е у Котору къ себи узео збогъ нѣговы шала и лакрдія, коима е цѣломъ поморю познатъ быо. Петошко нѣ быо лудъ као што су га држали, и одъ Латина е много коешта научю, но у старо доба као годъ и данасъ было е господе, коя су хтѣла да имаю за луду онаковогъ човека, кои е доста мударѣ, да си могу дати казати одъ такове мудре луде оно, што си небы одъ другога себы равногъ дали реѣи.

Петошко е быо маленъ но поширокъ. У струку е быо мало шири него у плеѣама; трупъ дугачакъ, кратке ноге, кратакъ широкъ вратѣ. Глава му е была велика и четвороуголна; уста повеѣа, устне подебеле, зуби велики и рѣдки, очи жуѣкасте; уши не толико велике колико дебеле. Онъ нѣ башъ лудо но више лукав оизгледао; у данашнѣ доба, да се обуче у фракъ, изгледао бы на какавъ великѣй духъ, женѣй, кои юштѣ далеко доѣрати може.

Петошко на нѣговомъ трону, или столицы, коя е была подоста велика, тако, да се цѣо човѣкъ у нѣой изгубю, и коя е была са разнымъ бояма намалана; са оба бока виѣела су се изрезана два велика ува, какова су у познате великы ушю животынѣ, — сѣдѣо е безъ сваке забуне, гордо, осмѣваюѣи се на подсмѣшльиве госте. Особыто пакъ са задовольствомъ гледао е на оца Харалампія, кои е такоѣе подсмѣшльивъ погледъ на Петошка бацао, радуюѣисе, што ѣе господа Петошка у шкрипѣ узети, и сатимъ забунѣе се онаѣ првѣй смѣхъ, кои е на нѣговъ рачунѣ дружтву вѣселость улюо.

„Како си ми Петошко рече Новакъ, нисамъ те већъ одавна виђео. Я самъ мыслѣо, да си и ты ђегођъ у войсцы, на Косову, а тебе ето јоштъ ође?“

„А шта ђу я онђе, кадъ и онима не хасни што су онђе. Да самъ я царъ, знао бы я шта бы и онђе требало чинити“ одговори Петошко.

„А садъ небы радъ онђе быти?“

„Не“

„А да си царъ?“

„Да самъ царъ, небы чекао да Турцы мене потраже, него потражіо бы я нѣи.“

„А кадъ би си іѣ ты потражіо, шта бы онда было?“

„Шта бы было? — Јурио бы іѣ свудъ прѣдъ собомъ. Но небы се захуктао, као краљ Вукашинъ на Марицу, безъ да знамъ шта онђе лежи. Свагда треба да се зна одкудъ се иде, и кудъ се иде, па онда путованѣ мора быти сређно.“

„Дакле ты бы си больма воевао него краљ Вукашинъ?“

„Больма богме, больма негъ што вы садъ воуете. Я кадъ бы виђео много непријателя, сакрыо бы се у гору као мышъ у рупу, па кадъ бы они овамо онамо тумарали, а я бы онда изышао па бы іѣ поединце рѣбао.“

„А одкудъ бы си ты знао да има много илъ мало непријателя, кадъ тамо никогъ не пушќаю?“

„То е најлакше. Послао бы каквогъ калуђера у турски хальина онамо, да све извиди.“

Послѣ ове рѣчѣй погледъ е бацыо на оца Харалампія, и на то сви се почну смѣяти. Самъ еданъ Патріархъ нѣ се у лицу промѣнио, но нѣ ни негодовао, еръ онъ е много више стрѣливости имао, негъ да бы то одма за зло примію. А и иначе познатъ му е было Петошко са своимъ лакрдіяма.

Новакъ, да бы мало забуніо Петошка, почео е друге феле разговоръ. Новакъ е быо найвеіій приврженикъ пороцие цара Лазара, па е зато безъ свакогъ узтѣзываня говорію. Царица му то ніе замѣрала.

„А да л' бы се Петошко женио?“ запыта Новакъ.

„Бы одговори Петошко, аль онда, кадъ небы быо будала, еръ будала и калуѣеръ не смѣ се женити, калуѣеръ зато, еръ се заклео да неѣе ни едну, а будала зато, што бы сваку хтѣо, а ни една га неѣе.“

„А бы л' бы ты волѣо да ніеси будала?“ запыта га Новакъ.

„Небы, еръ будалу нико не дира, а мудрога цѣо свѣтъ. Кодъ господара зетскогъ Баоше, еданшутъ хотѣо самъ быти мударъ, па самъ му рекао : занто онъ да влада са Зетомъ, каогодъ и Алтоманъ са Босномъ; небы л' болѣ было да мѣсто толики господара еданъ влада са ербскомъ земљомъ, быо садъ тай еданъ Вукашинъ или кнезъ Лазаръ? Баоша ме даде зато добро избити. Другій путъ кадъ самъ му изъ шале казао, да е лісна земля та Босна, и како бы іоштъ лѣвиша была да будне она нѣгова, запо-вѣдіо е да ми се свакій данъ да метохійскогъ вина колико хоѣу. Ніе добро свагда да е човекъ мударъ. Када су Турцы са Арнаутма на Новый Пазаръ ударили, и я самъ быо у ербской войсцы, и нѣкако су ме Турцы са нѣколико другы ухватили. Одведу насъ у Крою, онѣе Турцы мое другове поську, а кадъ доѣе рѣдъ на мене, повиче еданъ арнаутскій капетанъ „ не дирайте га, то е будала, ніе ништа кривъ“ а Турцы ме одма одпусте да могу иѣи нудъ ми е драго.“

После овы рѣчій Петошко заиште мало вина коѣ му ее одма и даде.

„На како то да се данъ ухватити“ запыта га Новакъ.

„Болъ е дати се ухватити, негъ у лудо гинути“ одговори Петошко, и нато е чашу смедеревскогъ исекаю.

Докъ се Новакъ и Петошко овако разговараше, донде се остали смѣяше, и чаше после свакогъ одсмѣха празнише. Вѣселость е свѣ веѣа и веѣа настаяла. И самъ Патріархъ кои е одвеѣъ озбилянъ мужъ быо, показывао е на свомъ лицу нѣко задовольство. Милица и дворянке такоѣе су се вѣселымъ показале. Млаѣи, када су виѣели старогъ Новака, да е тако добре волъ, мало се ослободе, па се почну слободнѣе и разговарати. Отацъ Леонтѣе быо е единый на коме се никакова промѣна примѣтила нѣе; онъ е одвеѣъ озбилянъ быо, и замишлѣнъ е изгледао, Отацъ Харалампѣе быо е добре волъ, и на свачю рѣчь и погледъ яко е пазю. Особыто е гледао на Милеву; да нѣе калуѣеръ, рѣкао бы, да му се красота княгиньина ерца коснула. На Свѣтислава нѣе башъ любко гледао.

На еданпутъ Патріархъ узме чашу, те наздрави царицы:

„За здравлѣ цара, царице, и цѣле царске породице; миръ и благословъ свима“ затимъ одпомсе тихо калуѣерски многая лѣта.

За нѣимъ дигне се Новакъ:

„За здравлѣ юначке ербске войске, коя се садъ на Косову противъ Турака налази.“ Затимъ се заори яче войничко „многая“ кое су започели ту десивша се военогъ рѣда лица.

Затимъ наздрави Петошко:

„Да Богъ поживи свѣ будале; я морамъ се за будале постарати.“

Садъ се изроди башъ вѣсео жагоръ. Вѣсела рѣчь и добро винце дало се у млогима примѣтити.

„Садъ да самъ млаѣій, илъ шта я кажемъ, само да самъ одъ едне яке ране слободанъ, да могу коня яхати,

ца небы дао за Богъ зна шта, само да јоштъ могу порѣдъ
цара противу Турака воевати“ рече Новакъ мало разгрѣянъ
а у очима му суза се скупляла.

Као старій войникъ и войвода, тѣжко му е было не
участвовати у рату. Ово войничко чувство найвећма се у
нѣму изражавало у вѣселомъ друштву, поредъ добре ме-
тойке, па мысли су му еднако лебдиле надъ прошлымъ
биткама.

Милица и Русна примѣтиле су шта Новаку на срцу
лежи, па су започиняле таковъ разговоръ, кои се Новаку
допада.

„Камо садъ оны войвода, кои су се подъ царемъ
Душаномъ тако прославили?“ рѣче Милица.

„Бе су она врѣмена, када си ты властелине у мла-
ђимъ твоимъ годинама воевао? Не еданпутъ те е мой по-
койный споминяо“ дода Русна.

На ове рѣчи Новаку е суза канула.

„Да, ће су та врѣмена, и оће ли јоштъ кадгодъ
настати“ упадне Новакъ. — Опоминѣмсе добро на оно-
врѣмене войводе, Реља Крилатовићъ, па и самъ Вукашинъ,
па онда Угљѣша и Гойко. Када су Грцы чули само име
Угљѣшино, већъ имъ е было доста. Па войвода Жарко,
па онда младъ јоштъ кнезъ Лазаръ како се прославио про-
тивъ босанскогъ бана. И я самъ јоштъ онда младъ био.
У Босни самъ добыо двѣ, близу Рудника одъ Мађара пакъ
три, и то тежке ране. И твой покойный Русно одвѣћъ се
показао, но текъ у доцнимъ ратовима противу Турака
кодъ Новогъ Пазара; наравно, онъ е био јоштъ дѣте
прама мене. Но оставимо прошлу славу на страну, и садъ
имамо јоштъ доста србекекы юнака, кои ће србско име освѣ-
тлати.“

После овы рѣчій Новакъ едну чашу испраздни, а
донде Петошко му улети у рѣчь :

„Зато се свѣ натражке иде“, рече Петошко.

Новакъ ніе ни слушао шта Петошко булазни, ерѣ велика господа, када су у великій разговорѣ удублѣна была, ніесу ни пазила на то, шта таковѣ будала говори, но оставила му на волю некѣ говори шта хоѣе.

„Ой само да Алтоманѣ ніе се одметнуо быо одѣ цара одма у почетку, были бы смо мы давно веѣ Турке предварили, и освѣтили бы се сбогѣ битке Вукашинове, кодѣ саме рѣке Марице“ рече Новакъ.

„Све то іоштѣ може се догодити, само да Богѣ поживи цара. Онѣ е веѣ послѣ Вукушинова паденія Србію спасао, па ѣе ю кадарѣ быти и узвысити“, одговори патриархѣ.

„Само нѣга Богѣ да поживи“ потврди Милица.

„Само ми се то не допада, што смо се изѣ Призрена у Крушевацѣ досѣлили“ рече Петошко, на когѣ се садѣ слабо и пазило.

„Іоштѣ ѣе онѣ Турке сасвимѣ утаманити“ рѣче Новакъ.

„Алѣ ако не утамани шта ѣе онда быти?“ рѣче Петошко, на кою рѣчѣ е Милица коіой су се и будалине рѣчи у уши увукле, лице снуждила.

„Такова е красна та србска войска на Косову, да ни Душанѣ краснію ніе имао“ рѣче Новакъ.

„Алѣ ако опетѣ Турцы буду ячи, шта ѣемо онда. Садѣ смо веѣ одѣ Призрена чакѣ до Крушевца скочили. па куда ѣемо послѣ одавде? вальда у Зенту Баоши у госте?“ рече Петошко.

Ове е рѣчи свакій добро чуо, и мало се свачіегѣ срца коснуле. Но Новакъ, кои е то примѣтіо, хотѣо е своимѣ важнімѣ рѣчма будалу забунити.

„А бога ти Петошко, кога ты држишѣ за најболѣгѣ войводу?“

„Оногъ кой е наймудри и найлукави. Ты велишъ да су Угљша, Гойко и Вукашинъ славни войводе были. Беть. Али зашто да изгубе тако лудо и войску и свое главе. Ние то доста само быти якъ, и знати се добро туѣи; треба знати непријателя и прѣварити. Баоша е рѣкао да онъ небы се никадъ са својомъ силомъ тукао са Турцыма на равницы као што е полъ Косово, ерѣ Турцы имаю више коня, а конъ свагда може човѣка лакше погавити негъ човекъ што ѣе нѣга убити. Може еданъ троицу потуѣи, алъ кадъ доѣу шесторо на коню на ед-нога, овай мора пропасти. Непријателя треба ѣегоѣ на згодно мѣсто домамити, одкудъ га човѣкъ може добро туѣи и на воду наѣрати. Па онда и онѣ е зло ѣе има много славны войвода. Одъ велике силе и славе еданъ другогъ неѣе да слуша. Србски войводе понавѣше су славни, по опетъ свѣ гину и губе войску, а у Турана манѣ славни, па опетъ напредую. Када има много славны, а оно гледа еданъ другогъ да упропасти, или му у нужди не помаже, па чека да еданъ другога прогута. Еданпуть су ишли два куряка у ловъ, па су уловили едногъ зеца; онай кой е зеца у зуби држао, хотѣо га и прождерати, ерѣ га е онъ самъ дочепао; другий курякъ не да е ишао далѣ да лови, да и онъ што дочепа, но почео се са другомъ кошкати, да и онъ има на половину зеца право, и после дугогъ ината договоре се, да на мѣсту оставе зеца, а да га онда скупа изеду, кадъ јоштѣ штогѣѣ улове; овай другий курякъ быо е лакомъ на лежеѣегъ зеца, па текъ што се мало удале, пошлѣ првогъ меѣу овце, ѣе га пастири умлате, а онъ се врати да изеде зеца; но лисице су веѣ изеле зеца, и намѣсто тога наишао е на ловца кой га е устрѣлю. Оба платише за лакомость. Ето такви су ти наши войводе. Я мыслимъ да ни еданъ ние добаръ войвода, ерѣ ни еданъ небы

слушао едногъ найглавнѣгъ, а кои незна слушати, тай незна ни заповѣдати.“

„А одъ кога си ты све то Петошко научіо?“

Найпре е Баоша одъ мене, а после я одъ Баоше.“

„А кои су найбільи юнацы? да ли ій кодъ насъ има подоста?“

„Тога има доста. Ту су Обилићъ, Косанчићъ, Топличанинъ, деветъ Юговића, и остали сіясетъ. Шта ли е іоштъ халовитый Кралъвићъ Марко, коме пара у турской войсцы нема. Но шта е хасне, кадъ Турцыма служи. Іоштъ веле, да е младый Бураћъ Бранковићъ превазишао досадашнѣ Бранковиће. Но башъ то е зло што има толико юнака, па се збогъ тога башъ толико цѣне, да свакій се држи заслужнымъ едногъ кралъветва, но сатимъ шкоде и себи и свѣту. Мы будале смо у томъ много больи. За насъ нико не мари а мы за никога, па смо мирни одъ свѣта а свѣтъ одъ насъ. Благо ономъ, коме Богъ неда много памети и юнаштва.“

На то се мало сви насмѣяше; особыто смѣшне се учине послѣднѣ ове рѣчи Свѣтиславу.

Петошко бацывши погледъ на Свѣтислава и друге войничкогъ рѣда госте, па стиснувши мало свой меснатъ образъ, рѣче :

„Тежко ономе юнаку, кои лудо воюе, но іоштъ горе младомъ левенти, кои се весели и цвѣћемъ кити, онда, када се нѣгови другови са Турцыма бію.“

Ове су рѣчи Свѣтислава нѣшто поразиле. Онъ е башъ онда любко гледуо па кринъ цвѣтный за прси придѣвеныи, кои му е Милева дала. Заруменѣнъ и постыѣенъ ніе знао у хитро шта ће рѣћи.

Отацъ Харалампіе одъ радости насмѣ се пояче на Петошкине рѣчи, и као нѣку малу освѣту съ тимъ изрази противу Свѣтислава, за овога првый познатый смѣхъ.

При томъ Милевинъ образъ нѣкій стыдливъ румень обузме.

И Новакъ примѣти забуну Свѣтиславоу, па мало живльимъ и озбильнымъ рѣчма почне га извинявати.

„Е л' Свѣтиславе? ты ѣшъ ту поредъ твогъ оца чекати твоє опредѣленѣ, да, кадъ узтреба, предъ неприятеля поѣшъ. Требуемо и оѣе юнаке, да створе нову преправну войску ако цару узтреба. Твоя три брата су на Косову, а и ты ѣшъ кадъ узтреба оцу образъ освѣтлати. Прапраѣедъ быо ти е войвода Гребострекъ, па и овога потомцы неѣе быти гори.“

„Я мыслимъ, да кадъ до тогъ доѣе, показаѣу, да самъ за саблю роѣенъ.“

Са овимъ рѣчма циловао е Свѣтиславъ на оца Харалампію, кои е као сынъ войводинъ, мѣсто саблѣ избирнуо камилавку.

„Свака струка сынови мои има свою красну дужность. Само сложно, свакій по своіой струцы, па ѣе синути сунце Душановомъ народу“ рече тихимъ гласомъ сѣдый Патріархъ.

Милица е увиѣела, да ѣе Петошко са своимъ искреннымъ будалаштинама іоштъ таково што реѣи, што бы се коснуло коѣга госта, зато постара се за времена прееѣи исте будалаштине.

„Небы ли садъ добро было, да дозовемъ тамбураша или гуслопѣвца, да кою поѣваю. Тамбурашъ е нашъ дуго быо у служби кодъ драчкогъ княза. Име му е Радойко. Добыли смо га одъ драчкогъ княза. Онъ зна удеено узъ тамбуру пѣвати све пѣсеме, што су поморцы одъ Латина научили. Гласъ му е ясанъ као сребро. Гуслопѣваць се зове Грманъ. Онъ е родомъ изъ Приштине. У младости е быо войникъ подъ царемъ Душаномъ, доцнѣе поставши слѣпъ, гудило му е давало препитанѣ, докъ

ніе у дворъ примлѣнъ было. Онъ зна различне феле юначкы пѣсама, а и гласъ му е іоштъ якъ.“

„Я бы рекао да гуслонѣвца послушамо. Садъ, када се можда већъ србска войска на Косову са Турцыма бори, приличвіе су гусле одъ тамбурице. О како красно гуди Грманъ, да се срце човѣку стегне! чуо самъ га послѣдній путъ трећій данъ ускреса, па іоштъ и садъ ми срце цѣпа нѣгова пѣсма“ рече Новакъ.

Милица одма даде дозвати Грмана.

„Ніесамъ ни мыслила — рече Милица — да ће ми данашній данъ тако весело проћи; цѣо данъ самъ была яко брижна, и да ми славни гости не дођоше, небы ову ноћъ могла преспавати, тако ми е нѣшто тежко было.“

„Нами е башъ драго, одговори Патріархъ, но іоштъ ћемо радостнии бити, ако намъ се гласъ србске побѣде кои данъ донесе.“

„Дуго неће трајати, па гласъ каковъ морамо чути, ерѣ већъ пріе нѣколико дана тако су си противу стаяле двѣ войске, да текъ што се ніесу удариле,“ одговори Новакъ.

Текъ што е то изрѣкао, ал' ето Грмана.

Грманъ е было высокъ, коштунявъ стараць; на образу му се читати могло, да е не еданпутъ было међу стрѣлама и сабляма. Обрве велике сѣде, бркови сѣди спустили се на рамена; очи истина слѣпе, алъ велике и изражая пуне, лице порумено; іоштъ се на истомъ лицу познаю две подублѣ черте, трагови сабљоудараца. Халъине су му были просте но яко удѣне, одъ сукна бѣла чакшире, кратакъ лакъ гуняць, пруслукъ отворенъ, лаке опанке са танкимъ, преко чарапа унакретъ обвыенымъ кашшемъ. Држанъ му е было благородно, да се позна, да е кадгодъ войникъ было. Кадъ га е ко овако старогъ

и слѣпогъ погледао, имао га е шта виђети. Многи садашњи мѣкушцы кадъ бы га виђели, и гласъ му чули, крвь бы имъ се усырила.

Грмана е довѣо еданъ служитель, и посадио га до едногъ повећегъ дрвета. Кадъ е осѣтио да е већъ предъ гостима, прослови :

„Добродошли бани и властелини, войводе и юнацы! Богъ вамъ дао сваку срећу и довольство“ поздравіо е госте громовитымъ гласомъ.

„Богъ ти добро дао Грмане. Дед' попѣвай што юначки онако као што умѣшъ. Но напн се мало, да ти гласъ одяча,“ рече Новакъ, на чію рѣчь одма се даде вина пѣвцу, кои искапивши одну подобру чашу, и погладивши свое бркове, узме гудило и гусле у руке.

Гусле су были просте, каогодъ у обычногъ слѣпца, кои пѣва славу свои пріедкова.

Сви су садъ на Грмана гледали и чекали како ће започети. Онъ ніе дао дуго на себе чекати.

Почео е одну пѣсму о Душановомъ рату са Грцыма. Пѣсма е была обычна, но Грманъ знао е у нѣу са своимъ гласомъ и гудиломъ улити нѣшто величествено. То ніе было обычно пѣванѣ, што се само уву допада и срце усхићава, но нѣшто више. То е было тужно ядикованѣ кое срце чуна, и чезня за прошломъ славомъ. Гласъ е быо громовитъ, каогодъ што е быо гласъ Душановъ у средъ борбе.

— * —

„Славно врѣме кудъ си одлѣтило

„Кудъ однесе стару србску славу

„И зашт' еманька славно србско царство . . . ?!

„Ой Душане Србма сунце јарко,

„Зашто зађе роду юначкоме . . . ?

„Бе е твоя мышца силовита

„Бе т' е сабля вазда сѣваюћа . . . ?

„Прође слава а пѣвцыма оста —

„Еданъ споменъ, као лѣпый санакъ

„Да г' причаю младоме потомству

„Гласомъ моћнымъ гусал' яворовы.“

* * *

„Вино шю три войводе славна

„У Прилипу граду біеломе;

„Едно бѣше войвода Углѣша,

„Друго бѣше Реля Крилатовићъ,

„Треће бѣше воевода Гойко.

„Када су се понапили винца

„Стаде Гойко 'вако бесѣдити :

„Знашъ ли Релько и брате Углѣшо

„Зашт' е царе войску сакушо,

„Войску силну, коіой пара нема?

„Иѣи ћемо Солунъ отимати

„И Цариградъ бѣлый задобити.

„„Богъ изъ тебе побро говоріо“

„Рѣче Реля воеводи Гойку.

„А Углѣша текъ поглади брке

„На прѣслови гласомъ радостніемъ :

„„Царъ ми рече : войска ће се кренут'

„„Јоште данасъ а и мы са њоме.

„„Царъ ће цѣлу управляту войску,

„„А подъ њиме остали войводе.

„„Я ѣу Рельо и ты съ царем' бити

„„А братъ Гойко съ воеводитомъ Жаркомъ

„„И Богданомъ лютицомъ юнакомъ

„„Управлят' ће люте конянике.“

„То изрече, сытна кнѣига стиже

Одъ Душана, да све буде спрѣмно
„На ратъ поѣи мейдане дѣлити.
„Шта то звѣчи на томъ полю равномъ?
„То е войска силнога Душана.
„Предъ войскомъ е царъ Душане сильный
„За нѣмъ ездѣ Угљѣша войвода
„Реля Крилатъ дивна Бошнячина,
„Гойко, Жарко и Богданъ лютица
„И Кнезь Лазаръ млада юначина.
„Една пола узе путь Солуна,
„Друга пола путь Марице рѣке,
„Стаде Душанъ предъ Солуномъ градомъ
„И поче га бити страховито.
„Силанъ одекъ сръбскога оружя
„Зачуо се преко грчкогъ мора.
„Свѣтъ се дивѣ сръбскоме юнаштву.
„Грцы бране с' но юначка среѣна,
„Вѣрна оста сръбскоме оружю;
„Самъ Цариградъ страхъ е обузео;
„Ср' юнацы сръбски коняници
„Отиснули Грке одъ Марице
„Башъ до самы врата цариградскы.
„То ѣе с' причат' докъ е бѣла свѣта
„Како Сръбљи Грке побѣдише.
„Гойко, Жарко и Богданъ лютица
„Грчку войску на све стране траже.
„Кадъ доѣоше близу Цариграда
„Ал' Грцы имъ на сусрѣтъ изыѣу,
„Са Турцыма и Татары люты.
„Обѣ войске ударише с' силно.
„Грцы боре с' што се больма може;
„Нѣе чудо, домовину бране.

„Турцы боре с' к'о лавови люти;
„Ніе чудо, домовину траже.
„А Татари као зміе люте
„Нагрнуше на Срблѣ юначне,
„Да имъ отму добыено благо.
„Стаде звѣка силнога оружя.
„Звукъ сабаля на далеко с' чуе.
„Земля тутни подъ сильным' юнац'ма,
„И ньювымъ коньма халовитымъ.
„Већъ се земля крвцомъ оросила,
„Юште мало па юначка крвца
„Већъ потокомъ почеласе лити.
„Юшт' се не зна чія е побѣда.
„Но кадъ стиже Кнезь Лазаре младый
„Страхъ нападе душманина люта.
„Сад' почеше коняницы србски,
„Боритесе к'о змаеви люти.
„Жарко уби єдногъ пашу турскогъ
„И юштѣ мложтво Грка и Турака;
„Гойко уби грчкога войводу,
„А и Богданъ дост' почини яда,
„Међ' Турцыма и Татарма мркимъ.
„А Кнезь Лазаръ на красномъ мейдану
„Сложи силногъ татарскогъ войводу.
„Тадъ появи с' силни Татарине,
„Па на Срблѣ издалека виче,
„Да бы мейданъ радъ дѣлити съ киме
„На очигледъ войске обадвіе.
„Силанъ бѣше гордый Татарине,
„Но силнїя мышца Новакова.
„Младый Новакъ на очигледъ войске
„Поче мейданъ съ Татариномъ бити,
„Татаръ с' коплѣмъ поразит' га хтѣде;

„Одби Новакъ сабљомъ своіомъ коплѣ.
„Лютъ Татаринъ саблю извадіо,
„Но ни сабля нѣму не помаже.
„Ер' е бржа Новакова рука,
„Па одбія одъ себе ударце.
„Новакъ стаде сабљомъ бит' душмана,
„Но челична татарска кошуля,
„Па се о ню сломи мачъ Новаковъ.
„Тад' Татаринъ іошт' жешѣ напада;
„Крвь облила Новакове груди,
„Ер' Татаринъ неда му времена
„Но біе га сабљомъ без' престанка.
„Петъ веѣъ рана Новакъ задобью,
„А Татаринъ радостно се смѣши.
„Ал' кадъ Новакъ буздованъ дочепа,
„Па кад' лупи съ нѣме Татарина.
„Стаде Татар' на коню се нїят';
„А другій га удараць обори;
„Паде крвникъ съ коня халовитогъ
„Татаръ паде а Новакъ допаде
„И одрубил Татарину главу
„Башъ са самомъ душманина сабљомъ.
„Кадъ то виде войске оба двіе
„Дивишесе юнаштву Новака,
„Па іошт' веѣма стадошесе борит'.
„Помѣшашес' к'о морски валови
„Силнымъ звукомъ гласа и оружя.
„Душманъ лютый садъ освѣту тражи
„Србска войска за побѣду с' бори.
„Паде тама на то полѣ равно
„Црна нойца край учини борби;
„Ал' побѣда Србима остаде.
„Преко своій кржавы лѣшева

„Едва с' спасе нѣшто одъ душмана

„Срамнымъ бѣгствомъ, да гласа однесе

„Цариграду о сръбской побѣди.

„Кад' ноѣ проѣ а зора настаде

„И кад' помоѣ нова Срѣма стиже

„Све се диже путемъ цариградскимъ

„Да с' покуша среѣа противъ града.

„Ал' кад' стиже од' Душана кнѣига

„Одъ Солуна, да се войска врати;

„Натрагъ мои сръбски соколови!

„Грчкій царе милость од' насъ проси,

„Милость свѣчи роду юначкоме

„До милости, дост' славе стѣкосмо.“

„Тад' се врати войска свѣколика

„У Срѣию, свою домовину.

„Сръбска слава по свѣту се чуе;

„Од' Дунава до црнога мора,

„Од' грчкога до ядранскогъ мора;

„Тек' Душана име споминѣсе.

„Но и царе сву награди войску,

„И войводе свое помагаче :

„Жарко, Гойко, войвода Углѣша

„И остали витезови сръбски

„Опетъ пию вино у Призрену,

„Вино пию, а троицу хвале

„А кнезъ Лазаръ и младый Новаче

„Златногъ Класа задобыше орденъ.

„Нека пию весела имъ майка

„Некъ имъ прси суво злато дичи,

„Кадъ се боре за славу юначку.

„Жив' остао споменъ силногъ цара,

„Док' е свѣта, докле сръбство живи!

„Од' мен' пѣсма, а одъ Бога здравлѣ,
„Юнацыма, кои славу хране.“

Послѣ ове пѣсме юначко чувство обузме цѣло друж-
тво. Новаку се суза изъ очію пустила.

„Ей ње су та времена, када смо у Романи воевали.
Онда Турчинъ іоштъ ніе знао ње лежи Призренъ и При-
штина. Да су ми садъ оне младе године!“ Затимъ мало
уздане Новакъ, но опетъ задавивши свою тугу, рѣче
пѣвцу :

„А ње си ты было онда старче?

„Я самъ се онда близу кнеза Лазара борію, на когъ
су многи душмани на еданпутъ напали были. Онъ ій е
силомъ рукомъ обарао. Но и я самъ еднимъ ударцемъ
едногъ оборію, башъ кадъ е на кнеза одострагъ руку
дигао да га посѣче. Боже мой како смо сви онда другчіе
изгледали. Камо садъ таковы юнака? Онда ніесмо пытали
колико има душмана, но само ње е душманъ?“

„Да, то е истина, — продужи Новакъ, — ніе се
онда пытало, колико ій има, па смо опетъ свагда побѣду
одржали.“

„Али цара Душана свакій е морао слушати, нити е
триѣо ког' упорног' войводу“ — рече Петошко.

„Кадъ е Душанъ само око на ког' бацію, было му е
доста; свакій му е погледъ было — заповѣсть.“ дода
Грманъ.

„Ерѣ, кои ніе хтѣо слушати, с' тимъ е кратакъ ра-
чунъ правію; на другій свѣтъ, ил' — у гургусовачку
кулу“ — примѣти Петошко.

Новаку ніесу се башъ допадале такове примѣтбе; и
да небы Петошко іоштъ дублѣ заишао поредъ Грмано-

вогъ простодушія, тражіо е другій предметъ разговора. Онъ ако е у самъ себи све то и осѣћао, што Петошко говори, опетъ честь войводска ніе му допушћала, да отрпи одъ будале таковъ разговоръ, у коѣмъ се великаша слабости и страсти, и заслужене нѣове каштиге одвећъ живо представляю. Прочи гости почеше већъ такође међу собомъ тихимъ гласомъ примѣтбе правити о разстроеною сръбскомъ и непослушности великаша.

„А колико си ты рана задобью старче?“ запыта Новакъ Грмана.

„Свега седамъ, и то три тежке!“ одговори Грманъ.

„А я већъ оне што самъ одъ Татарина задобью, и не броимъ за ране; давно су већъ излѣчене сасвимъ; но имамъ ѿ ѿшть нѣколико, коѣ ми ѿшть и сада пакосте.“

Све е то Новакъ говорио, да само горный разговоръ мало забуни; и на то опетъ шалу започне са Петошкомъ.

„А колико си ты рана задобью Петошко?“

„Имамъ богме, и то двѣ велике.“

„Да чуемо какве?“

„Кажу да самъ се у цычой зими родіо, па ми е глава презебла, и имамъ рану у мозгу. Моя мати — сиротица умрла е, а о мени смилувала се една пастырка, те ми животъ одржала. Да самъ се лѣти быо родіо, можда бы быо садъ каковъ Войвода ил' Владыка.“

„Ко е то виѣо, рану у мозгу!“ рече нѣкій дворянинъ едномъ госту смѣшеѿсе и тишимъ гласомъ, но опетъ да се чути могло.“

На то Петошко :

„Онай само може имати рану у мозгу, кои се са мозгомъ роди, ер' веле — да има людій, кои се безъ мозга роде и зову се шупльоглавцыма. Но и есть, да

има людій, на којима се види, да немаю мозга, па су гори него они са запалњимъ мозгомъ. Но и тима е опетъ Богъ дао нѣшто, што други немаю. И човекъ е као животиња. Једна животиња има рогъ, друга оштре зубе, једна велику снагу, друга лукавство. Тако исто и люди. Једанъ има шуцљу главу, другій има много мозга. Па шта е болѣ одъ та два? Кад' једно кад' друго. Једанъ има много памети а има ягнѣћу наравъ онда кадъ међу курацы живи. Што му ползуе паметь? Другій има манѣ памети, ал' има гладакъ образъ и ѣудъ лисичію — па међу яганцыма и зецовма никадъ болѣ, ето тако се цѣло овај нашъ свѣтъ премече.

„Ово е било као одговоръ посмѣшливомъ дворянину. Выше манѣ, свакиј се смѣјао на Петошковъ разговоръ.

„А ѣе ти е богати, друга рана?“ запыта га Новакъ.
„Друга ми е рана на срдцу. По несрећи, кад' самъ се зимы родіо, и мозакъ ми се поврѣдіо, па морало ме и срце заболѣти. Но ова боля у праву рану претвориласе, када ме нису хтѣли за калуѣера оставити.“

„Па како ти е било кад' си быо калуѣеръ, и како си калуѣерство оставіо?“ запыта Новакъ, који е знао, да ѣе Петошко што смѣшно рећи, но ніе браніо ништ' за друго, само да се честь войника не поврѣди; притомъ познавао е доброту Патриархову, који е познавајући свѣтске слабости са свѣтительскомъ смиреностју — све е слушао. И у оно доба войничкій и свѣштеничкій чинъ быле су двѣ такове точке човеческогъ реда и сталежа, које су себи противне нѣке черте и понятія у себи садржавале. Миролубиво начело свѣштенства ніе се слагало са ратоборнымъ духомъ войника, па зато войникъ радо се смѣјао на рачунъ калуѣерства, а особито ѣе се каковъ поводъ у поповскимъ слабостима налазіо.

„Када самъ већъ дораство, настави Петошко, знао самъ читати и писати, па самъ се дуго мыслио на кою љу страну. Одемъ у войску. Ту ме почне сваки преко рамена гледати. Послѣ млогы несрећа домыслимъ се да идемъ у калуђере. Мыслио самъ у себи : читати знашъ, можешъ јоштъ далеко доћерати. Одемъ у еданъ Намастыръ близу Скопља. Ту ме прими Игуманъ, нѣки отацъ Ђерасимъ, не знамъ ни самъ шта е было, пола Гркъ пола Србљинъ. Онъ ме узме на искушеніе; но да сте виђели то искушеніе. Наипре постъ, те постъ. И то бы доста дуго трпѣо, да нѣсу къ томе и друге бѣде дошле. Я едемъ данъ на данъ пасуля и сочива и то башъ постно у чистой води, а Игуманъ и братія купусъ са сланиномъ, шунке и печенъ. Већъ ми се языкъ и уста испуцала, а братія веле : калуђеръ мора добаръ постникъ быти, ради одпушћенія не само свои но и туђы грѣхова, — а они су башъ онда најмастниѣ залогает у уста турали. Но то јоштъ нѣ доста. Я пиѣмъ чисту воду а они оно старо смедеревско вино; доиста велике муке за мене, кои самъ се већъ вина пити подобро навикнуо. Они веле : искушеникъ треба да са быстромъ водомъ изчисти бурне и мутне мысли изъ главе, и да му срце постане чистымъ изворомъ врлине. Но они, кои нѣсу већъ были искушеницы, нѣсу се морали у томъ быстромъ извору купати. Послѣ обѣда, отацъ Агапіе са жмиркавымъ, но одъ смедеревске мало упалѣнымъ очима ишао е весело по приявору, и тако весело насыћеномъ лако е было онѣе своимъ обоегъ пола овцама поученія давати. Отацъ Пайсіе закрвавіо е очи као Угљаша, кадъ е седамнаестъ Грка посѣкао. Преподобномъ пакъ оцу Ђерасиму, обычно послѣ ела, већъ и онако му црвеный носъ тако е набубрїо, да се чинѣло, као да су му на врху јоштъ два мала носића нарастла. И онда е было најлюћїй. А мы искушеницы

текъ ради на пости. На осимъ тога братія такове су намъ пакости чинила, да смо мислили капъ крви већъ у нама остати неће. Они то све веле за нашу науку и душевнѣй напредакъ чине. Нѣ ли нашъ Спаситель толике муке претрпѣо за човѣческѣй родъ, а вы црви, кои нѣесте достойни вашомъ ногомъ у нѣговъ храмъ ступити, — нѣесте кадри искушеніе смирено подносити? Тако е отаць Берасимъ искушенике укоравао. Бю е самномъ на искушенію и нѣкѣй Помораць именовъ Яниѣе, кои е бю наученъ на смокве и неранже и на масна ела; па е одма у почетку изъ Намастыра утекао. Я опетъ, да бы си искушеніе одлакшао, имао самъ у прнявору едногъ доброгъ пріятеля, коегъ жена ми е свѣ додавала, што самъ желѣо и што е само могућно было. Но то се скоро дознало, па Игуманъ яростанъ почео ме еднако псовати, но све е было бадава. Едномъ яростанъ рекне ми: „Ты сынко ниси за калуѣера, ты ћешъ јоштъ до анатеме доћи, но чисти се одавде, да намъ не срамотишъ Намастыръ.“ Я самъ све то мирно подносио, чекајући край искушенія и мое неволѣ. Но напоследку већъ нѣсамъ могао издржати. Пазило се на мене яко, и почну ме не само постомъ него и глађу морити. Када су братія поредъ прасеѣегъ печеня, доброгъ вина пили, я самъ морао донде молитве велегласно читати и осушена моя уста водомъ влажити; постао самъ већъ тако жутъ, да самъ мислио, већъ ћу се скоро посвѣтити. Напоследку нѣсамъ већъ могао издржати, ерѣ виѣео самъ, да Игуманъ само то жели, да мене съ врата скине, па самъ се већъ одважіо и самъ калуѣере оставити. Последнѣ нећелѣ однояо самъ са яднимъ гласомъ вечернѣ, а у понећелникъ нѣ ме већъ было у Намастыру. За знакъ спомена однѣо самъ са собомъ и Игуманову одну ћелешку, но за овај грѣхъ покајао самъ се, и на св. Ни-

колу у Приштини у цркви велику самъ свѣћу упалио. Одъ тогъ доба силно самъ тужио, и турао самъ се одъ немила до недрага. Да самъ којомъ срећомъ у Намастыру остати могао, была бы срећа по мене, ерѣ Богъ зна шта бы већъ было данасъ. Барѣ свакій е калуѣеръ казао, да самномъ нико ніе могао изыћи на край. Но шта љу када се већъ тако збыло.

Но немойте мыслити, да е у свакомъ Намастыру тако было; по другимъ Намастырма ишло е свѣ као што Богъ заповѣда и допушћа. Ко ніе у Жичи было, а ніе онай свѣтый животъ виѣео, кои се оѣе води? Сва околина почитуе ове калуѣере као праве свое пастыре и добротворе. Но я самъ се у несрећной планети, подъ Венеромъ, и то подъ знакомъ Козерога родіо, па ярцу свудъ пресѣдне, па тако по несрећи свудъ самъ морао я налѣпити.

Докъ е Петошко све то говоріо, гости се сладко смѣяли, само едномъ оцу Харалампію ніе се то допадало, што е една часть гостию све на нѣга гледала, као да се то нѣга тыче.

Поредъ овако разногъ разговора већина гостию бы се іоштѣ дуже забавила, но Царица ніе хтѣла Патріарха и Новака дуже задржавати, па е дала знакъ, да се у стане.

Како Патріархъ са свои калуѣеры очита благодарителну молитву, сви се почну разилазити. Свакій е гостъ себи опредѣленъ конакъ имао. Новакъ е іоштѣ понѣшто са Патріархомъ насамо говоріо, па се и онъ удали, да почива, па да свой разговоръ сутра продужи.

Отацъ Леонтіе са оцемъ Харалампіемъ на едномъ су конаку были. Стражаръ са куле већъ е два сата ви-као, и све, осимъ служителя предало се спаваню.

Служительи на удалъномъ краю двора іоштѣ су се заигравали и веселили. Кадъ е гоѣ гостію, онда су слу-

жителий найвеселии, ерѣ онда имѣ свашта лакше дође до руке. А и гости знаду, шта слугама треба. По служительскимѣ конацыма текарѣ е было весело. Грманѣ, Радойко и Петошко помѣшали су се међу служителѣ. Ту е садѣ было правоѣ веселя. Грманѣ е међу нѣма као нѣкиѣ праотацѣ сѣдѣо, и ако се ко са Петошкомѣ или са другимѣ коимѣ кошкати почео, нѣгова една рѣчь све е на свою мѣру довела. Радойко е кадѣ и кадѣ веселый жагорѣ са своіомѣ тамбурицомѣ прекидао. Што се у богатомѣ поморю весело пѣвало, свѣ е то Радойко знао, и са своимѣ краснымѣ но кадѣ и кадѣ разкалашнымѣ пѣсмама уепальивао е чувства дворскы служителя и служкиня. У двору су и служители мекушними и раскалашными постали, па су радіе слушали любезне и лакрдіашке пѣсме узѣ танку тамбурицу, него громовитый гласѣ Грмана и нѣговы тужны гусала.

Када е пѣвачѣ престаяо, донѣкле задиркивали су Петошка. Петошко ніе никомѣ остао дужанѣ, но свакогѣ е за продрзльиву шалу намиріо. Но башѣ зато смѣхѣ и увеселенѣ было е веѣе. Ако се коя служавка подебело съ нѣме шалити хтѣла, онѣ е нѣой одма нѣне слабосто изявио, ербо е знао, коя на кога погледѣ баца. Юли куварки пресѣло е, што се съ нѣимѣ нашалила, ербо іой пребаціо, како е на црвеногѣ калуѣера гледала, и то е обштій смѣхѣ произвело.

Но и самѣ црвеныѣ калуѣерѣ быо е предмѣтъ нѣіове шале. Служители ніесу у свомѣ дружтву ни едногѣ госта на миру оставили. То е веѣѣ што обычно кодѣ служителя. О Патриарху истина, говорили су као о каковомѣ свѣцу, но опетѣ радіе су се са другима забавляли. Но вакѣ са нѣговымѣ войничкимѣ разговорма и гордымѣ джанѣмѣ ніе имѣ се допадао. Отацѣ Леонтіе чиніо имѣ се тихѣ и мртавѣ; но допадали су имѣ се нѣки млади

леvente, кои су са Свѣтиславомъ дошли. Свѣтислава су представляли како за Милевомъ уздыше, а Милеву, како се зарумени, и како ѿой очи блистаю кадъ на Свѣтислава погледъ бацы. Слуге, како свагда тако и у оно доба имали су своіой класси сходно понятіе о свѣту, о горной и долной classi и нѣова пресуда нѣ мимоишла ни найвыша лица. У свомъ кругу тако исто каогодъ великаши у своме, премеѣнали су своимъ мнѣніама цѣо свѣтъ.

Отаць Харалампіе быо е често споминанъ. Нѣговъ стась, нѣгова брада, нѣгове подмукле очи, быле су често у разговорѣ.

„Како се теби допада Митре, тай црвеный?“ запыта Петаръ другогъ служителя.

„Бре манисе ты нѣга, великій е то врагъ, не видишъ га како изгледа, као да е веѣъ ѣаво одъ нѣга ушуръ узео. Онай црный поредъ нѣга изгледа као ягнѣ поредъ лисице. Очи му еднако на све стране стрѣляю,“ рече Митаръ.

„А заръ ты мыслишь, да у калуѣерству нейма доста ѣаволштине?“ запыта Петаръ.

„Има доста и ѣаволштине, но опетъ има и таковы, кои су као какове свѣтынѣ. Видишь тай црный благъ е као сунце. Тай малъ те неѣе кадъ тадъ, кадъ не буде свѣтогъ Еврема, Патріархомъ постати,“ одговори Митаръ.

„Заръ мыслишь, да среѣа свакомъ еднако служи? Башъ тай црвеный може врѣменемъ великимъ постати, еръ е среѣа слѣпа. И мени да е мало среѣа послужила, и я бы веѣъ досадъ веѣимъ постати могао,“ упадне Петошко, кои е нѣовъ разговоръ слушао.

„Айде не булазни будало. Теби бы требало кожу одерати и одъ нѣ гайде начинити,“ одговори му посмѣшливо Петаръ.

„Па да могу таковимъ ђуркастыма паметь усвирати.“
Ет' тако се челядь іюштъ веселила. Пѣванѣ, шала
заиграванѣ све се веѣма чуло. Юла една одъ куварица
често в наполь излазила, кадъ замало, алъ она са при-
творнымъ страхомъ утрчи, и повиче да е нѣко плашило
виѣла. Кой са смѣхомъ, кой са увѣренѣмъ о плашилу
ѣни па запыта, ѣе га е виѣла. Она имъ прстомъ по-
каже праваць.

„Ено онѣе, не далеко одъ еле, виѣла самъ потайно
провлачити се нѣшто црно. Чини ми се као да самъ и
мале рогове му виѣла,“ рече заплашена и суевѣрна Юла.

„Айдемо Митре, да хватамо тогъ ѣавола. Я самъ чуо,
да веѣ одавна оѣе плаши, но я се ништа не боимъ.
Юштъ само да поіемъ одну, па кадъ га ухватимъ, неѣу
га донде испустити, ма шта было, догодъ ми не испуни
оно, што желимъ. Мора ми казати, шта ради моя драга
бѣлополька Савка, па и новаца . . . ил' ѣу му душу рѣаву
истрести. Боишъ се заръ Митре?“ рече мало наквашенъ
Петаръ.

„Я да се боимъ? — не боимсе ни стотину ѣавола,
познаемъ я веѣ ѣаволе; айдмо да га вребамо, а вы
други на миру буд'те,“ рече озбыльнымъ гласомъ Петаръ
и оде за Митромъ.

„Нека се само шале; могу они іюштъ зло проѣи. Они
не вѣрую привиѣеня, алъ я вѣруемъ. Кадъ самъ была
као млада у служби Краля Вукашина у Приштини, тако
ме е све еднако нѣко привиѣенѣ плашило, у меѣдовой
кожи, и то задуго. Послѣ кадъ ми еданъ добаръ и бо-
робоязльивъ калуѣеръ очита молитву, нестане привиѣеня,“
упадне у рѣчь нѣка баба суевѣрна.

„Не треба се са привиѣенѣма шалити. И я самъ ій до-
ста веѣ виѣео,“ одговори еданъ такоѣе старіегъ доба
служитель.

„Ал ако нѣшто наиђу на какову животињу необычну, быће смѣха,“ рече посмѣшливо Петошко.

Докле е отаць Леонтије мирно спавао, донде су мутиле свакояке мысли у глави оца Харалампія. Онъ е био немиранъ духъ. Мѣрио е при соври свачіе рѣчи, свакій погледъ. По нѣговомъ духу другу бы какову струку живота избрао быо, коя бы нѣговой нарави одговарала. Но ніе смѣо очину волю кварити. Зато е онъ опетъ остао у самсеби оно што е пріе быо, и камилавка ніе была у станю људъ и страсти му измѣнути. Освѣта, пакостъ и високоуміе ніе га оставило, но поредъ тога быо е оштроуманъ и на све рѣшителанъ.

Кадъ издалека чуе нѣкій жагоръ међу служительма, остави спавајућегъ оца Леонтија, и цѣо у црно увіенъ пође ближе къ томъ жагору, не бы ли наишао на каквогъ слугу иль служкињу, съ којомъ бы што потайно и повѣрително проговорити могао; онъ е јоштъ даню примѣтио выше служительскы образа, кои су му нѣко повѣренъ уливали.

Шта е мучило тако у ноћно доба оца Харалампія, да се на тако необычанъ походъ даде? Несташлукъ? иль освѣта? иль друго што?

Виђећемо.

Отаць Харалампіе тако увіенъ, тихо међу гранама сакривенъ, корачао е све ближе, не бы л' наишао на какову познатогъ већъ образа особу. Тако се мало помало већъ приближавао оной страни, ље су се слуге веселиле. Юла куварка, коя е, као што смо јоштъ пріе споменули, често дружество свое оставляла, примѣтила е, да се нѣшто црно къ нѣой приближава.

Она ніе познала калуђера, па са страхомъ побѣгне унутра, и осталыма е, што е виђела, приповѣдила. Да е она знала да е то отаць Харалампіе, небы се была тако

устрашила, ерѣ іой се нѣговъ образъ одвѣхъ повѣрите-
ланъ показывао.

Када е отацъ Харалампіе примѣтіо да Юла запла-
шена унутра трчи, стао е и очекивао е, да ли ће ко
изнутра опетъ напољъ изыћи. Међутимъ Петаръ и Ми-
таръ добро наквашени изтрчали су напољъ, и ишли су
онамо ће се прило. Калуђеръ е хтѣо брзо уклонити
се, но ніе му за рукомъ изышло, ерѣ ніе добро познавао
унакрстѣ свуда пружаюће се стазе, па е башъ натрчао
на Петра, а и Митаръ му е већъ за леђы быо.

„Ко си да си, алъ већъ не утѣче испредъ насъ,“
викне Митаръ.

„Стани, да те видимо, ко си шта си?“ запыта га
Петаръ, а калуђеръ цѣо се скупо, па тихимъ гласомъ
почео се извинявати, на кое служительни слабо и слушаю.

„Немойте мыслити браћо, да е рѣаво какво ство-
ренъ, я самъ оће само мало стазу помѣрио, не могу да
спавамъ, па самъ изышао прохлађиватисе,“ рекне калу-
ђеръ, кои е еднако браду са мантиомъ покрывао, да га
не познаду. Но башъ збогъ тога постане служительма
подозрителанъ.

„Дедъ Митре, шта га гледамо толико? Вуцымо га
унутра, та то ніе ѣаво, то е нѣкій опасанъ ноћникъ,“ по-
виче Петаръ.

„Айдъ вуцымо га,“ повиче Митаръ, и одвуку калу-
ђера унутра, поредъ сви нѣговы молба и извиняваня.

Када су га унутри виђели и познали, да е то цр-
веный калуђеръ, роди се такавъ смѣхъ, и така вика, да
и подалѣ спаваюћи гости мораше се изъ сна пробудити.
Калуђеръ се сада у чуду нађе, и молио се у себи Богу,
да га само садъ одъ ове бѣде избави.

„Калуђеръ! црвеный калуђеръ!“ — викали су под-
смѣшльивымъ гласомъ несташни служительни.

„А шта си ты оче тражіо ноћу, кадъ сви већъ гости спаваю?“ запыта га мало зачуђенъ Митаръ.

„Тражіо е какове вѣштице,“ одговори другій слуга подсмѣшливо.

Калуђеръ іоштъ ніе се ни издувао, па са честымъ зачинањемъ гласа почео е говорити, но скоро се опетъ разабрао.

„Я самъ калуђеръ као што ме видите; не могу да спавамъ, па самъ изышао мало на чистъ воздухъ, па самъ се тако шећао по башћи; и вы сте сигурно мыслили, да е то каковъ нечистъ духъ?“ рекне калуђеръ.

На ове нѣгове рѣчи њекои су се смѣяли, њекои пакъ удостоили га уваженя.

„Вѣштице и калуђери мораю ноћу тумарати,“ рекне еданъ младъ подсмѣшливъ момакъ.

Но Грманъ се на истогъ слуге рѣчи разлоти и узме подъ заштиту калуђера.

„Не треба шалу и подсмѣхъ проводити съ онымъ люда, кои се са светиньомъ баве. Вашъ одрѣшенъ езыхъ и ваша раскашаность ѣцо, іоштъ васъ може на зло навести. Сѣди оче, и не слушај ове напастљивце, а и они ѣе морати умукнути.“

Калуђеръ се сасвимъ охрабри, и сѣднувши, као да се ништа необычно ніе стало, почне се съ њима разговарати.

Слуге су такође къ себи дошли, и умѣрили се, да не бы старіимъ до ушію дошло, како су са калуђеромъ поступали.

Особыто Јули е жао было, што се тако изъ превиђеня догодило, и да е познала была калуђера, не бы ништа одъ тога было, зато, да бы свою погрѣшку поправила, са умилятымъ гласомъ запыта га, да ли му може съ чимъ служити.

„Дай ми чашу вина, да ме страхъ прође,“ рекне као изъ шале калуђеръ.

Юла га послужи драгавольно.

„Бы л' бы си Юло отишла за намастырску куварку?“ рекне Петошко, на кое се сви почну смѣяти.

„Айдъ' не булазни Петошко, не видишь ли себе каковъ си“ упадне Грманъ, кои е имао намѣренъ калуђера бранити.

Када су се јоштъ мало пошалили и понасмѣjali, калуђеръ имъ рекне, да е радъ на свой конакъ вратити се, но да небы опетъ као пре прошао, замоли, да га ко одпрати.

Митаръ се самъ понуди, а и Петаръ, искајући опростенъ, хтѣо имъ е слѣдовати, но калуђеръ га одбие.

Отацъ Харалампіе рекне имъ добру ноћъ, и отиде съ Митромъ.

Већъ су се пѣтлови готово изкукурикали, тако е већъ близу зоре было.

Нато престане жагоръ веселости; слуге се такође разиђу и тишина највећа свуда завлада.

Калуђеръ са Митромъ помало е къ своме конаку ишао, и искушавао е Митра небы ли што одъ нѣга дознао, одъ оны стварій, кое су му на срцу лежале.

Митаръ, да бы изгладіо свой пређашній суровъ поступакъ, на свашта му е са највећомъ готовошћу одговарао. Митаръ е быо одъ оне феле служителя, кои е за добру рѣчь а особито за жуть новацъ и највећу тайну изјавити готовъ быо.

„Е видишь човѣче, како самъ одъ васъ ноћасъ страдати могао, но ништа зато, ты ћешъ зато опетъ бити човѣкъ, па ћешъ ты то са мени ученѣномъ каковомъ услугомъ поправити,“ рече калуђеръ, пруживъ поредъ тога кои новацъ.

„О здраге волѣ оче, заповѣдай самномъ ма у кое доба, я ѣу ти се ма у чему одслужити,“ рѣче благодарно слуга.

„А вси л' ты тако поузданъ човѣкъ, да ти се и што важніе вовѣрити може?“

„Рѣцы ми што годъ желишь, све ѣути учинити,“ одговори новцемъ заслѣпльнѣй слуга.

„А Бога ти, бы л' бы могли мы оѣе ѣегодъ сакривени што проговорити, безъ да насъ ко примѣти?“

„Ево оѣе мало далъ, у оной густини, онѣе неѣе насъ нико примѣтити,“ одговори слуга.

Када онамо стигну, стану, па га калуѣеръ почне о нѣкимъ стварма запыткивати.

„Бога ти, шта се чуе оѣе кодъ васъ у двору, неѣе ли вамъ се княгиня Милева скоро удавати?“

„Све се то говори, алъ Богъ зна хоѣе л' одъ тога што быти. Свѣ се то садъ о другимъ стварма брине. Турцы задаю свима велику брину.“

„А Бога ти, да ли е често у двору Свѣтиславъ?“

„Онъ често долази овамо, но не вѣруемъ, да ѣе одъ тога што быти. Русна дворянка рада бы ю за свогъ сына, а Царица за Свѣтислава, но Царъ мал' те неѣе Русни по вољи учинити, ербо одвеѣъ волѣ младогъ Войновиѣа.“

„А за кимъ тѣжи Милева?“

„Е наравно да волѣ Свѣтислава, ербо іой е овай често предъ очима, па се зна у женскимъ забавама, а Войновиѣъ е юначина, комъ е забава текъ конь, мачъ и коплѣ, па прежестокъ изгледа.“

„Русна дакле не волѣ Свѣтислава?“

„Наравно не.“

Како бы могао човѣкъ изненадно до нѣ доѣи, да се насамо поразговори.

„Она обично пріе подне съ единомъ ђевойкомъ овудъ се шета, па одавде иде къ Царицы.“

„А ђе е Свѣтиславъ?“

„Онъ е на удалѣномъ одавде конаку. Кадъ се у двору налази, често иде княгини, која се са дворянскимъ ђевойкама забавля, па поредъ сытне тамбурице пѣва пѣсме залюблѣны.“

„А што е Бога ти княгиня тако смутна?“

„Кажу да збогъ Бранковића, кои се еднако са Оби-лићемъ кошка, . . па іой е кажу страхъ іоштъ каковъ ђе край имати овај ратъ.“

„Да л' бы се могло што изъ княгинины уста до-знати?“

„Юле куварке сестра, млада Любица, княгиню служи; Юла може што выше о томъ знати.“

„Е добро, мой драгій, садъ иди спавати, па ми само буди човѣкъ, а я нећу на тебе заборавити.“

Послѣ овы рѣчій даде калуѣрьъ слуги іоштъ покои новацъ, па се удали.

Свакій отиде на свой конакъ, и свѣ е іоштъ у двору почивало.

...и ...

III.

Сутраданъ у двору велика е живость владала. Дворяни и дворянке састаяли се са новодошавшимъ гостина, и по свомъ обычаю забавляли су се, кое у шали кое у озбиљности.

Новакъ е одма посѣтио Патріарха, у намѣри да се поредъ ютренѣгъ залогая съ нѣмъ мало поразговара.

Патріархъ е у готовности быо, ерѣ е веѣъ онда свою ютреню молитву са своимъ калуѣрма свршио.

„Како си спавао свѣтый оче?“ рѣкне Новакъ послѣ обычногъ ютренѣгъ поздрава.

„Я самъ за едно два сата почивао, алъ послѣ самъ се пробудіо, и немого выше заспати. Мысао ми е све на Косову была; желіо бы найновіе гласове оданде чути,“ рекне тихимъ гласомъ Патріархъ.

„И я едва самъ могао преспавати; и я самъ те исте мысли имао у глави. Свѣ се боимъ какове нове неслоге, ерѣ текъ тако бы могли Турцы са своимъ мложтвомъ побѣдити. Но опетъ се уздамъ у Бога и у разумъ Цара. Сутра илъ прекосутра морамо што важно чути.“

„Ако Богъ да, те Крстъ побѣду одржи, треба Цару савѣтовати, да у случаю нѣгове смрти све у рѣду буде, и да се не подѣли земальска влада меѣу нѣколико властолюбивы великаша, ерѣ то бы великій ударацъ быо за цѣо народъ,“ рекне Патріархъ.

„Треба Бранковиѣа мало ограничити, ерѣ веѣъ и садъ кадъ и кадъ тако што ради, што му као едномъ великашу безъ повредъ царске власти не пристои. Я самъ веѣъ Цару о

томъ споминяю, алъ онъ све дае врѣмена томе па послѣ држи и за преферано, што се о Бранковићевомъ властолюбію говори," рѣче Новакъ.

„Мора ће се донѣти таковъ законъ, по коемъ се строго запрећава употребљаванъ таковы права одъ стране великаша, коя само законито крунисаной глави принадлеже. Такавъ законъ нужданъ е не само за Бранковића, него и за млоге друге, ерѣ много ѿ има, кои бы то источинили што и Вукъ Бранковићъ. Треба свакомъ могућномъ злоупотребленю државне власти на путъ стати. Мы се морамо и за наше потомке побринуты, да насъ не проклиню, да смо имъ само земальскій нерѣдъ послѣ себе оставили," одговори озбыльнымъ гласомъ Патриархъ.

„Некъ се донесе законъ, да е свакій онай издаица отачбине и народа, кои државну владу себи присвая, и кои едну часть народа одъ друге цѣпа, и некъ се таковъ издаица смрѣу казни," рече ячимъ гласомъ Новакъ.

На то Патриархъ дубоко замишльнъ стане говорити: „Одавна већъ Србскій народъ одъ самолюбивы великаша страда. Свакій е радъ быти больій, силни одъ другога. Народъ за нѣма, као овца за пастыремъ иде; па выше таковы пастыра на выше страна народно стадо дѣле. Како е многоброянъ и снажанъ Србскій народъ, кадъ га небы властолюбивы великаши кидали, шта бы іоштъ одъ нѣга быти могло? Текъ што умре Душанъ, а Вукашинъ већъ нѣговомъ сыну круну отима. Текъ што е кнезь Лазаръ Србско царство обновіо, а већъ Алтоманъ гледа, да очупа комадъ земль одъ Цара. Ако Царъ умре безъ каковогогъ расположеня и установльногъ строгогъ закона противу себичны великаша, настаће опетъ старо зло, па ће народъ пасти у челюсть неприятелию. Одъ славне србске земль начиниѣсе туѣ робкыня. Прилипъ, слава србска подъ Душаномъ, већъ е у турскимъ

рукама, Приштина ће имъ, ако се не узбию, у руке пасти, па ће се паміе поносити онђе, ће су Христову науку православни Србљи слушали. Одъ србске славне и богате землѣ быће пустољина; народъ ће се распудити и у горе повући испредъ насртаюћегъ непријателя. Сынѡви православногъ народа мораће полумъсецъ почитовати, само да си животъ спасу. Да, тако мора бити, ако се редъ каковъ не начини и ако се великаши не умъре. Но и я се много надамъ одъ Цара, само садъ овай ратъ да се срећно оконча.“

Послѣ овы пророческы рѣчій престао е говорити Патриархъ, а и Новакъ дуго е замышлѣнъ љутао, докъ наѣдашпуть не прослови :

„Само да самъ мало млађій, али шта љу кадъ самъ већъ близу гроба. За кратко врѣме јоштъ можемо нашимъ млађима науку дѣлити, ал' е пытанъ, хоће ли насъ слушати?“

Овако се дуго јоштъ разговараше родољубиви старцы, и текъ доцнїе кадъ су къ Царицы поћи намърили, прекинули су тай разговоръ.

Оставимо садъ старце на страну, да видимо, шта су донђе други радили.

Царица е чекала Русну.

Русна по обычаю своме шетала се међутимъ по башћи. Ню е већъ одавна вребао отацъ Хараламнїе, па кадъ ю спази, приближавао јой се и тражіо е прилику съ нѡмомъ састатите. Русна е нѣга спазила.

„И ты се оче ође шеќашъ, ел' св. Патриархъ добро почивао?“ запыта га повѣрителнымъ гласомъ Русна.

„О врло добро, и како небы у овако веселомъ двору. Кодъ насъ калуђера све е смутно, па кадъ на овако мѣсто дођемо, а мы мыслимо, да смо у раю,“ одговори ласкателнымъ рѣчма калуђеръ.

„Ако се не варама ты си оче войводе Миливоя сынъ?“
запыта га Русна.

„Есть, мой отаць е войвода Миливой.“

„Па е л' твоя ил' нѣгова воля была, да постанешъ калуѣеромъ?“

„Не толико моя колико нѣгова. Я самъ хтѣо да будемъ войникъ, но рѣкоше да нѣсамъ за то.“

„Па зашто нѣси ступіо у другу какову царску службу, та баръ войвода Миливой приимлѣнъ е добро кодъ Цара, па бы му Царъ желю испунио?“

„Мой отаць ми е казао, да е садъ іоштъ найболѣ у калуѣерству; рѣшителность и быстаръ погледъ калуѣеру лѣпъ путь отвора. Я истина радіе бы самъ доламу мѣсто мантие и калпакъ мѣсто камилавке носіо, и срцу дугъ платіо, ал' бадава е, кадъ е веѣъ мей отаць тако хтѣо, некъ буде. Я самъ се веѣъ на овай животъ навикао. Само ми е жао мои добры другова, као што ми е быо еданъ, Бураѣъ Бранковиѣъ. Онъ премда е млаѣій одъ мене, тако е одъ мене почитованъ и люблѣнъ, да бы све за нѣга жертвовао. Доиста неима му пара. Съ нѣимъ се коекакви вѣтрогонѣ успоредити не могу.“ Са овимъ послѣднимъ рѣчма е калуѣеръ на Свѣтислава цыловао.

„Дакле тако ты младогъ Бранковиѣа уважавашъ?“

„Тако богме.“

„А да л' познаешъ могъ сына, Милана Войновиѣа?“

„Врло добро, виѣео самъ га скоро на Косову, кадъ е Патріархъ войску благосилао. Онъ е правый юнакъ. Онъ и Бураѣъ свима у очи падаю.“

„Но, то ми е драго. А познаешъ ли изближе Свѣтислава?“

„Познаемъ га. Онъ е мекшій одъ калуѣера. Док' се

Войновићъ и Бураћъ на Косову боре, донђе онъ узъ тамбурицу любовне пѣсеме пѣва.“

„Е то му нетреба замѣрити, онъ е юштъ врло младъ, и отаць му е старъ и слабъ, па као одинаць, мора надъ оцемъ лебдити,“ рѣкне подмуклымъ гласомъ Русна.

„Бураћъ и Войновићъ у шестнайстой години са старымъ юнацыма су се мѣрили. А што се тиче лебденя, и мой отаць е старъ, па зато не држи ме већъ одавна кодъ себе.“

Ове рѣчи калуђера Русни су се врло допадале и весела се са истымъ разстане.

„Е съ Богомъ, виђећемо се скоро.“ Са овымъ рѣчма отишла е својой пратњи, која ю е већъ на едномъ удалъномъ мѣсту исчекивала.

И калуђеру е мило было, што се са Русномъ са-стати могао, само му е жао было, што се съ њомъ дуже разговарати нѣ могао.

Онъ е чуо за Русенинъ великій уплывъ кодъ двора, особыто кодъ Цара Лазара. Она е праваць у двору давала.

Међутимъ удали се и калуђеръ, и шећао се тамо амо. Наишао е и на Юлу куварку, која му е ноћасъ толику бѣду проузроковала. Можда е сама Юла нѣга тражила, да му се какогодъ извини.

„А куда море?“ запыта ю калуђеръ.

„Я идемъ мојой сестри Любицы, која младу княгиню послужуе, да јой нѣшто кажемъ.“

„Вы женске све нѣке тайне међу собомъ имате,“ рекне калуђеръ онако свойски и умилято, као да нѣ калуђеръ. И Юли се та нѣгова снисходителность допадне, еръ ниже классе людма, а нарочито куваркама особыто се допада, ако јѣ ко већегъ реда пріятельски ослови. Онда бы му и срце дала.

„Да како да имамо,“ одговори весело Юла.

„А Бога ти, кажи ми какве су то тайне, есу ли исте одъ твое Любице иль одъ кога другогъ? Могла бы си ми што казати у накнаду зато, што збогъ тебе мал' ние-самъ ноѣасъ мутно прошао, а и онако познато е, да мы калуѣери знамо тайну чувати.“

На ове рѣчи яко се Юлине очи засвѣтле, и суета нѣна уліе іой увѣренѣ, да се калуѣеровъ ноѣашній по-ходъ нѣ тыцао.

„А Бога ти оче, што си ноѣасъ тако тумарао?“ за-пыта га любопытливо Юла, безъ да е на послѣднѣ ка-луѣерско питанѣ пазила.

„Не пытай то сада, него одговарай на оно, што самъ те пытао,“ послѣ овы рѣчій калуѣеръ ю ухвати за руку, па на све стране погледавши, да га ко не примѣти, стисне нѣшто новца Юли у шаку. Юла найпре ние хтѣла приимити, но калуѣеръ ю принуди.

„А Бога ти, кажи ми право, да ли твоя млада кня-гиня Свѣтислава милуе? ты ѣнешъ то сигурно добро знати, ерѣ твоя Любица све то мора знати.“

„На ове рѣчи Юла се застыди. Она е црвеногъ ка-луѣера за обычногъ калуѣера држала, кои е мало поне-сташанъ, ал' небы никадъ мыслила, да бы се нѣга млада княгиня у чемугодъ тыцати могла. Она е садъ са са-момъ княгиньомъ у мысли и чувству евомъ люборевнѣи-вомъ постала. Ньой е пріятельскій говоръ калуѣера іоштъ у почетку на срце пао, па садъ, небы рада, да онъ за другогъ мари. Калуѣеръ ако и ние быо лѣпъ, алъ га е зато опетъ знала уважити, ерѣ е у себи мыслила: Богъ зна какво добро могу одъ нѣга іоштъ дочекати; не една е веѣъ тако среѣномъ постала, чрезъ доброту калуѣерску.“

„А зашто пыташъ оче за княгиню и за Свѣтислава? Знашъ, то су велика господа. Онамо не смѣ ни обычанъ

левента доћи, а камо ли калуђеръ," рече мало са не-
задовољствомъ Юла.

„Та мани се ты тога, имамъ я другогъ узрока за-
што самъ радъ све да знамъ. Само кадъ бы се могао
на тебе ослонити, да могу све дознати, а ты бы си до-
бро поредъ тога прошла. Я бы самъ радъ све знати, шта
се о княгини Милеви и Свѣтиславу ради. Любица доста
свашта може чути, а ты опеть одъ нѣ, а я бы могао
одъ тебе. А ты ћешъ быти, велимъ ти јоштъ еданпутъ,
добро награђена. Ёси л' са тимъ задовољна?“

„Ёсамъ, на шта да учинимъ?“

„Кажемъ ти, све да ми явишъ, шта се около кня-
гинѣ ради, и то свагда и у свако доба.“

„Хоћу, но садъ морамъ хитати.“

Послѣ тога остави Юла калуђера пуна радости.
Юлино е срце јоштъ и до полъ сата куцало, нѣкимъ не-
познатимъ чувствомъ гонѣно. Она нѣ знала шта да мы-
сли. Нѣой се чинило, да нѣ могуће, да е збогъ княгинѣ
ню калуђеръ ословљивао. Она е сасвимъ друго мыслила.
Нѣна личностъ е ту прву ролу играла.

Калуђеръ се врати оцу Леонтии и съ нѣимъ се о
различнимъ стварма разговарао.

У двору е већъ у то доба све врвило. Дворски, и
новодошавши гостински слуге мотасали су се тамо амо.
Међу собомъ, кадъ бы се сусрѣли, говорили су о но-
ћашной незгоди црвенугъ калуђера, на кое е послѣ
смѣхъ слѣдовао.

Калуђеровъ тай случай сазнао се у цѣломъ двору.
Осимъ Патриарха, Новака и оца Леонтиа свакомъ е већъ
то познато было. Нѣ ни чудо. У двору, као годъ у ма-
ломъ мѣсту, свакий найманый гласъ одма се разнесе. Ёданъ
одъ другога, госпођа одъ служкине, господаръ одъ
слуге све чуе, шта се изванъ ради, и то увеличательно.

Свѣтиславъ, када е чуо, шта се са калуђеромъ стало, грохотомъ се насмѣе, и намысли датомъ приликомъ одъ тога шалу какову замѣтнути.

У двору се све преправляло за ново угошћенѣ гостию. Служители су свакояке приправе за то доносили. Изчекивали се јоштъ нови гости. Старый войвода Драгашъ одъ Прокупля имао е доћи са својомъ породицомъ.

Патріархъ и Новакъ спремили су се на подворенѣ Царицы. Царица иј е такође спремна приимила. У едной великой соби, ње се обычно гости приимаю, само са Русномъ сѣдила е, остале млађе дворянке и дворяни уклонили су се, и то е было знакъ, да се о важномъ стварма разговоръ водити има. Послѣ обычногъ међусобногъ поздрава, рекне Царица.

„Я самъ ову ноћ болѣ преспавала него пређашню, ваше присуствіе улило ми е бодрость и тишину. О да ми само јоштъ ови дани срећно прођу.“

„Даће Богъ па ње све бити добро,“ рѣкне Новакъ поузданымъ гласомъ.

„Садъ ако намъ се Царъ по Божіой вољи са побѣдомъ врати, гледаћемо да одсадъ у свако доба и у свачему преправни будемо, него дасадъ. Миръ и устройство унутрашнѣ мора бити стало, па онда све ње добро ићи“ рекне Патріархъ са нѣкимъ достоинствомъ.

„Треба гледати на то, да разне струке правленія способнымъ людма у руке дођу, людма, коима су и предцы већ слави были, и кои и данасъ велико уваженѣ уживаю,“ рекне Русна.

„Та да, на то треба гледати, само што опетъ има людій, кои се за свашта хватаю, и кои мысле, да одъ свою све болѣ уму,“ одговори — на Вука Бранковића цылююћи, Новакъ.

На то уѣ еданъ дворянинъ и яви, да е ту войвода

Драгашъ са младымъ княжевиѣемъ Вукомъ. Царица му да поручити, да ѿ одма жели виѣети. Текъ што дворянинъ изыѣе, а войвода Драгашъ са Вукомъ веѣъ доѣе.

Драгашъ е быо еданъ одъ старіи войвода, кои веѣъ збогъ свое слабости ратне терете сносити ніе могао, и тако као царскій савѣтникъ бавіо се кадъ у царскомъ двору, кадъ пакъ на свомъ добру у Прокуплю.

„Добру среѣу доніео самъ свѣтла Царице! Ево довео самъ младогъ Княжевиѣа Вука, здрава читава. Царевиѣъ Стеванъ ніе хтѣо кодъ мене остати, но упутіо се къ Цару на Косово,“ рѣче Драгашъ.

Царица загрливиши свогъ младогъ Вука, рѣче:

„Шта за Бога, заръ мой Стеванъ оде на Косово?“

„Садъ баръ као младъ имаѣе прилике у военной струцы што велико виѣети. Турака има выше него што ѿ е противу Вукашина на Марицы было.“

„Безъ да самъ о томъ што знао, младый Царевиѣъ отишао е тамо; но као што самъ послѣ извѣшѣенъ, среѣно е онамо стигао.“

„Шта се чуе са Косова?“ запыта Новакъ, найпре поздравивъ га скупа са Патриархомъ.

„Я самъ веѣма удалѣнъ оданѣе него вы оѣе, вы можете пріе каковъ гласъ оданѣе чути. Што се у послѣднѣ доба у войсцы збывало, то е, као што кажу, да се Обилиѣъ и Бранковиѣъ не слажу, и да ѿ Царъ корити морао,“ рѣче Драгашъ.

„Мы смо веѣъ одъ тогъ доба онѣе были, и све е остало у најболѣмъ реду. Мы смо текъ ючеръ амо стигли. Но одъ тогъ доба нѣсмо ништа чули, шта се онѣе стае.“

„Да Богъ да, да будне добро. Ти млади люди све на свой рачунъ войводу,“ рѣче искренымъ гласомъ Драгашъ.“

„Мыслишъ на Бранковића и Обилића?“ запыта Царица.

„Есть,“ одговори Драгашъ.

„Но Вукъ ніе башъ младъ, већъ е у зрѣломъ среднѣмъ вѣку. Па има башъ и млади, кои су велико што учинити кадри. Царъ Лазаръ е као младићъ одликовао се у босанскомъ походу подъ заставомъ силногъ Душана,“ упадне у рѣчь Русна.

„Све су то прама насъ ђеца, е л' Новаче? — па опетъ знамо се и садъ заповѣсти повиновати больма, него садашњи млађи, кои су ради текъ заповѣдати,“ одговори сасвимъ отворено Драгашъ, кои башъ ніе радо ни слушао, ђе се женске у такове важне ствари мѣшаю.

„Све е то добро, ил' ко младъ ил' старъ отачбини услуге чини,“ рекне умѣрено Патріархъ.

Овако су се дуго разговарали о разнымъ важнымъ стварма, докъ не дође врѣме обѣду, а кадъ обѣдъ дође, гости опетъ заузму своя мѣста, каогодъ и Петошко свое, па су се частили, веселили; послѣ обѣда стариі мало у шетню и разговоръ, а млађи опетъ у различне игре свирку и пѣванъ.

Тако су се обычно проводили дани у двору. Радость, веселъ, игра, шала, едно е изъ другогъ произылазило. Царица, одкако е Царъ на Косову, у свему се была мало натрагъ повукла, ал' како гости дођоше, одма е и дворъ свой обычанъ весео и живъ изгледъ добыо. Буди шта да е Милицы и другимъ старимъ на ерцу лежало, дворскій е редъ изыскивао, да докле су гости ту, весело мора быти.

Тако се дакле и другій данъ весело провео, и дубока ноћ е опетъ затѣкла частеѣесе госте. Петошко е опетъ свою будалаштину са свакимъ, а особыто са оцемъ Хараламциемъ проводіо, и свашта е смѣшно казывао. Гр-

манъ е опетъ пѣвао и Драгаша войводу на плачъ навео. Шта выше и любопѣвацъ Радойко е о любви пѣвао, и млада е срца распальвао.

Мыслио бы човѣкъ да се дворъ у рай претворио, мыслио бы човѣкъ, да онѣ никадъ велика жалость ни родити се не може.

Управъ около поноћи, кадъ су се сви найвеѣма разгреяли, доѣ еданъ служитель, те яви, да на дворскимъ вратма яко лупаю, да иѣ има много, и то на коню, и да желе унутра уѣи.

„То ће бити каковъ гласъ са Косова,“ повиче Новакъ.

„То ће бити Баоша, кои е такоѣ обрекао доѣи са зентанскомъ нѣкомъ господомъ,“ рѣче Русна.

Заповѣсть се даде, да се одма иети страни унутра пуге.

Свакѣ е у помѣшаномъ чувству радости и страха чекао, да види, какови ће то гости, какавъ ли гласъ бити.

Страни са своѣомъ военомъ свитомъ уездивши, сиѣу съ коня и упуге се управо къ трпези.

Имали су иѣ шта гледати.

Младѣи Стеванъ Царевѣи, одъ юрени ослаблѣнъ, блѣдъ ишао е напредъ, за нѣимъ младѣи Яблановѣи савъ крвлю обоядисанъ; поредъ нѣга младѣи Войновѣи одъ жестоки рана едѣа мили; Кострѣжъ войвода безъ лѣве руке и десногъ ока.

Кадъ су иѣ виѣели, свакъ се уплаши. На лицу се новодошавши читати могло, да се нѣе добро збыло на Косову.

„Говорите ѣцо моя, одкуъ тако? и ѣе е Царъ и срска войска?“ запыта жалостнымъ гласомъ Новакъ.

„Зао гласъ доносимо. Погибе Царъ, изгибе срска войска. Издаше насъ Арнаути, но иоштъ горѣ издаде насъ

Вукъ Бранковићъ. Све е пропало. Но дайте намъ да сѣднемо, и да се мало подкрѣпимо, еръ цѣо данъ ниесмо ништа окусили. Одъ юче, како е изгубљѣна битка, единако ездимо; већъ смо сваки по петъ коня изморили амо хитаюћи," рѣче Царевићъ, па са своіомъ дружиномъ сѣдне, и подкрѣпивсе са чашомъ вина почне са остальма ести.

Царица, кою е Царевићъ у руку цѣливао, дође изванъ себе одъ страха и жалости, да се текъ доцнѣе разабрати могла; Милева се пустила у тужанъ плачъ и ядикованъ; Русна опоменувши се Цара Лазара; и гледаюћи ранѣногъ сына, сузе е ронила. Патріархъ прекрестивсе, у себи е нѣку молитву читао. Новаку и Драгашу сузе су низъ образъ рониле. Свѣтиславъ е Милеву тѣшио. Сви остали као окаменѣни гледаше на ужасне гласоноше; а њекоемъ се опетъ чиняше све то као нѣки санъ.

„Сынови мои, говорите, да одъ Бога наѣдете, шта се тамо догодило," запыта жалостнымъ гласомъ Драгашъ.

На нѣгово пытанъ войвода Кострѣжъ прослови:

„Када е свѣтый Патріархъ войску благословіо, све е было у найвећемъ реду. Но трећій данъ арнаутске войводе одметну се и преиђу Турцыма са дванаестъ тисућа войске. Послѣ опетъ Вукъ Бранковићъ и Обилићъ збогъ женскы плетака повадесе. Милоша назову невѣромъ. Милошъ остави свое воено одѣленъ, и безъ да е ко о нѣговой намѣри што знао, оде у турскій станъ и убіе Мурата. Турцы яростни ударе на насъ, но узбіени буду силцо. Навале са новымъ силама, но буду іоштъ жешће узбіени. Свакъ држаше да е побѣда србска. Но Турцы навале и трећій путъ са новымъ силама на уморене Срблѣ, кои се безъ престанка одъ почетка бореше, не могоше са новымъ силама битку обновити. Турака е было као мравій. Сва имъ е войска одъ Европе и Азіе ту была.

Зачне се страховита сѣча; Србљи сѣку Турке, но на исто мѣсто нови Турцы ничу; Србинъ пада, но нейма спомагателне силе. Найхрабрии већъ погибоше. Јоштъ бы-
яше подъ управомъ Вуковомъ до десетъ тисућа добры вой-
ника, но не хтѣде се у битку упушћати, говорећи, да
се са таковомъ силомъ Турцыма odporъ дати не може,
но мора се натрагъ къ Босни повући, да спасе што се
спасати може, и да нову войску устрои. Онъ се доиста
повуче натрагъ са своіомъ силомъ, а остали, кои су се
могли крозъ мложтво турско протући, протуку се, кои
пакъ нѣсу могли, у ужасной борби изсѣчени су. Ето тако
едва смо се са великомъ мукомъ протукли, а Царъ Ла-
заръ погибе, погибе и Муратъ одъ Обилића, и Обилићъ
одъ Турака. Крвь се на Косову потокомъ лила. Сто ты-
сућа мртвы леже онђе.“

Милица со своіомъ свитомъ отиде на свой конакъ,
међу непрекиднымъ ядикованѣмъ. Млађи се сви удаде, а
старии све новымъ и новымъ испыткиванѣмъ путнике му-
чише.

„Шта бы съ Югомъ,“ запыта Новакъ.

„Погибе са свои деветъ сынова.“

„Бе е мртво тѣло Цара Лазара?“

„Кодъ Турака.“

Тако су јоштъ дуго и подробно распиткивали о цѣ-
лой битки, па напоследку виђећи да уморни и ранѣни
јонацы одпочинути мораю, дигну се, да отиду. Патриархъ
сузнымъ очима очита благодарителну молитву, и послѣ
тога свакій на свой конакъ отиде.

Настане жалостна ноћ. Ђекои одъ умора тихо почива.
Но већа часть у туги и мутнымъ мыслима очекива на-
стаюћій данъ.

Сутраданъ познало се на свачіемъ лицу, да се што
велико стало. Дворяни, служители, сви су смутни тамо

амо ходали. Нестане радости, нестане веселя у крушевачкомъ двору, и Богъ зна хоће ли се икадъ исто вратити. Кадъ у нѣко доба сва крушевачка звона жалостно зазвоне. Люди распитую, коме се то звони, а кадъ чую, да е то за Цара и изгибшу му войску, туга нападне свакогъ Србина. Свакій е волѣо и почитовао Цара Лазара. Свакій се надао, да ће онъ обновити Душаново царство. Већ е унутрашнѣ непријатељ быо побѣдио; садъ му е већ лакше было и са спољашнѣмъ. На гле садъ жалости! Ко ће на нѣгово мѣсто ступити? Ко ће са поплашенимъ народомъ управляти? Стеванъ е юштъ младъ; цартае у народу владаю, Вукъ Бранковић е силанъ, Милица е властолюбива. Ко има толико снаге и повѣреня да одма са народомъ управля?

Царица сазове савѣтъ. Шта се има садъ чинити? то е было найглавнѣе пытанѣ.

У савѣту свакій е очи свое на Патриарха бацао. После толике несреће и челичный Новакъ мало духомъ клоне.

Царица е као нѣма гледала и изчекивала Патриархову рѣчь.

Патриархъ се као анѣо хранитель показао. На образу му е была написана жалость, но очи му Божественъ зракъ оддаваше. Надеждно е свакій на нѣга гледао.

Патриархъ прослови:

„Кадъ е Божія воля была, да народъ толика бѣда постигне, морамо опетъ погледъ нашъ на Бога управити, да насъ изъ ове бѣде избави. За душе падшы такође побринуѣмосе, но засадъ, пріе свега некъ се учини наредба, да народъ безъ главе не остане, као овце безъ пастыра. Я судимъ, да бы найболѣ было, да се Стеванъ прогласи одма за Цара, но да му се даду одма добри савѣтницы, као привремено правительство, кои ће одма све мѣре употребити, да се већа опасность одбѣ.“

„Я бы рекао свѣтый оче, да е то іоштъ прерано, да се Стеванъ одма за Цара прогласи. Онъ е іоштъ младъ, па поредъ све свое памети, у ово опасно доба, могао бы на себе навући мржню старіи войвода и властелина, кои у овако опасно доба изыскую, да се найпре бѣда одклони, па онда текъ да се о поменутомъ брину, Вукъ Бранковићъ е іоштъ доста силанъ, еръ има войске, а Царевіћу ніе ни найманъ наклонѣнъ, па бы могао іоштъ већій бѣлай починѣти. Међу нама некъ е изрѣчено, да се после одклонѣне опасности одма прогласи и крунише Стеванъ за Цара, — али пріе свега треба одбити Турке; то е првый посао,“ одговори Патріарху Драгашъ.

„Е добро, дакле шта да се чини? ко ће управляти донде?“ запыта Новакъ.

„Нека се начини одбранителанъ одборъ, кой ће землю бранити, па и управляти народъ, докъ се миръ поврати,“ одговори Драгашъ.

Стеванъ, кои е са тихимъ духомъ и смиреношћу Драгаша слушао, почне говорити :

„Право има Драгашъ. Могъ покойногъ оца царска власть іоштъ ніе сасвимъ крѣпко стояла. Онъ е имао много тайны неприятели. Кои ніесу были у станю за живота одклонити га, употребиће сада сву силу свою, да гнѣвъ свой на нѣговомъ сыну искале. Ако Турчинъ буде далѣ насерѣао, они неће противъ нѣга ићи, но у толикой забуни гледаће, да што одъ сына Лазарева одкину. Обрана домовине — прва е дужность. Нека се сви противници Лазареве породице саедине на исту обрану, па када е домовина одбранѣна, нека народъ даде круну ономе, кога за найзаслужніегъ држи. Я ћу быти срећанъ, ако народу момъ и у манѣмъ кругу помоћи могу. Зато, желіо бы, да се одборъ правительства установи. Свѣтый Па-

тріархъ, Новакъ и Драгашъ са Царицомъ, моіомъ матеромъ нека привремено управляю.“

Свакій се дивіо умѣрености Стевановой.

Драгашъ рѣчь прихвати.

„Текъ таковымъ начиномъ можемо у овой опасности раздоръ одклонити. Но немојмо врѣмена губити. Гледајмо — што пре нову войску да скупимо, да Турке кодъ Мораве дочекамо. Свако магновенѣ е скупо. Желіо бы чути, да ли се свѣтый Патріархъ и Новакъ войвода у томе слажу?“

„Я неѣу противусловити, када велишь да е твое миѣніе спасително. Ты добро познаешъ великаше, па ѣешъ и најболѣ знати, како валя съ нѣима поступати. Само послѣ, ако Богъ да, па се миръ поврати, немојте заборавити на породицу Лазара, на нѣговогъ пунонадеждногъ сына Стевана,“ одговори Патріархъ, комъ се по ѣекоя капъ сузе низъ образъ пустила.

„Некъ буде дакле тако, но само гедајмо, да што пріе наредбе учинимо, да врѣме не губимо,“ рекне Новакъ.

„Е ли свѣтла Царица съ тимъ задовольна?“ запыта Патріархъ.

„Я самъ съ вашимъ заключенѣмъ задовольна, и надамсе, да на мою ѣецу заборавити неѣете,“ одговори крозь плачь, и къ полазению дигнувшасе Царица.

„Я даемъ мой благословъ привременомъ правительству,“ заключи Патріархъ. Послѣ ове рѣчи сви се дигну, и разиѣу, да нуждне наредбе за обрану учине,

Оставимо садъ Крушевацъ у нѣговой жалости, жагору и забуни, и видимо, шта на другомъ краю Србљи раде.

IV.

Вукъ Бранковићъ се са десетъ тьсућа одабране войске изъ Косовске битке у Босну повукао. Приврженика имао е доста. Онъ е садъ намѣрио свою войску умложити, Лазареву породицу у тѣснацъ довести, па са Турцыма помиривсе круну на главу метнути. Народъ е садъ быо безъ главе, па му се све лако чинило.

У Вышеграду наскоро држао е савѣтъ са своимъ сыномъ Бурѣмъ и многимъ великашма. Сви важнии, кои нѣсу были пріатели Лазареве породице, скупе се около нѣга. Када ѿ све сакупи, почне имъ говорити :

„Вы сами видите, да нитъ е Милица управляти кадранити пакъ Стеванъ. Овай е младъ, она женска глава. Ту треба да е човѣкъ, кой ће народъ изъ толике бѣде извући. Садъ треба само войску оставшу подкрѣпити, Царичине приврженике умалити, па одма са Турцыма приміе учинити. Другіе спасенія нема. А и Турцы неће быти башъ тако тврдоглави, еръ су на Косову виѣли србско юнаштво, па небы ради по свой прилицы іоштъ еданпуть такову едну битку покушати, еръ бы имъ могла доћи главе. Они ће се съ нама радо помирити. Особыто увиѣће Турчинъ и мою важность, и показано му пріательство, еръ зна, да смо мы съ нашимъ езгромъ войске у добро доба на нѣи ударили, Богъ зна шта бы се іоштъ было стало. Турчинъ зна, да Србљина една косовска битка, ако га е и понизила, алъ га нѣе сатрла. Ту е іоштъ Морава, Дрина, Дунавъ; па и кршне горе ће ду га зауставити. Турчинъ се не може угнѣздити, ако му

текъ самъ народъ землю не уступи. Мора и Турчинъ танъ жице навуѣи. Но само унутри да се одъ зла опростимо. Како судишъ ты Любовиѣу?“

„Я то исто велимъ. Но само требало бы кораке ухитрити, докъ се небы царичина страна подкрѣпила. Она сада нейма войске, но ако іой се врѣмена да, опетъ ѣе ю скупити, па ѣе онда све теже иѣи. Познаемъ добро Новака и Драгаша; они по свой прилицы на нѣну страну веѣъ раде. Но я бы іоштъ пріе свега желіо, да бы се ты одма за владателя Србске землѣ прогласіо. Приврженника имашъ свуда доста, а имашъ и войске, да противнике одма угушити можешъ. И онако садъ, кадъ веѣъ Лазара нейма, ко ти се може противити? Па ко е было тай Кнезъ Лазаръ? ніе ли и онъ оружаномъ рукомъ Вукашинове землѣ заузео, и по коемъ праву, када е и Вукашинъ породицу имао, и то какву іоштъ? Камо пара Кралѣвиѣу Марку, кои се морао збогъ Кнеза Лазара потуѣимъ земляма потуцати, и Турцыма служити? Ёдва му остаде Прилипъ и Оридъ да се хлѣбомъ рани. Лазара и нѣгову породицу веѣа страна мрзи, еръ е онъ не едномъ великашу землѣ поотимао. Та шта учини съ Алтоманомъ? ніе ли му отѣо све, па га е іоштъ на Ужицама тако моріо? Вѣруй ми, кадъ се ты не бы хтѣо првенства пріимити, незадовольни нашли бы Кралѣвиѣа Марка или кога другогъ, а при породицы Кнеза Лазара великаши не бы остали. Зато гледаймо што пріе, да се што учини.“

Послѣ ове Любовиѣеве рѣчи прослови войвода Видаиѣъ:

„Я судимъ, да бы наиболѣ было Турчину посланике унутити, да се съ нѣимъ о миру договоре, па да се твоя влада Вуче, одма призна, еръ ако ты то не учинишъ, учиниѣе Милица, па ѣемо се задоцнѣти. Турчину некъ се уступи Приштина, са окружнымъ предѣлма, чакъ до Косова. Косово некъ буде земля твоя. Милицы и нѣной

ђеци некъ се даде комадъ землѣ на ужитакъ, или ако іой се то не допада, а она некъ иде у Дубровникъ илѣ у Млѣтке. — Турчинъ ће се съ тимъ задовољити. Но не губимо врѣмена, но пошљимо одма улаке новоме Султану Баязиту.“

Видаиѣеве рѣчи кодъ свию одзвивъ наѣу. Сви тогъ миѣнија буду, да се Вукъ са Турцыма у погодбу пусти.

Вукъ виѣвши како му стваръ стои, приклони се и самъ радо на такову погодбу, и закључи, да се одма посланицы Турчину пошлю, да се съ нѣимъ у поменутомъ смыслу договоре.

„Вы знате, — рекне Вукъ — да самъ я свуда ће е нужно было, народу на помоѣи быю. Я самъ се побѣдоносно противу Турака тукао и кодъ Новогъ Пазара, и кодъ Ниша. Што сада ніесамъ улудо дао гинути остатку войске, вы сте ми сами за право дали. Истина, да смо се были и мы іоштѣ у битку помѣшали, битка бы была іоштѣ крвавія, и Турцыма бы іоштѣ знатнію штету были нанели, но шта намъ е до туѣ штете, кадъ ніесмо сигурни, да се може съ тимъ побѣда одржати. Овако баръ Турцы знаю, да имамо іоштѣ езгра, около коегъ ће се нова войска купити моѣи, па не вѣруемъ, да ће смѣти безъ разлога одма напрѣдъ корачати; а онако, — да насъ садъ нейма — много бы лакше напредовати могли. Мы смо чрезъ то землю спасли, а съ друге стране Турцы ће тай нашъ повратакъ за чисто быстро — нѣима показано пріятелство признавати, па у толико веѣегъ имамо изгледа, да ћемо каковъ честитъ миръ учинити. Што се тыче Лазара и нѣгове породице, Цару Лазару некъ е лака земля, алъ текъ то не може се допустити, да нѣгово младо ѣете — Стеванъ, или женска глава управля. Ту нейма никаковогъ права наслѣдія. Наслѣдіе е то пропало са онымъ буздованомъ, кои е младогъ Цара Уроша

убіо. Заръ што е Милица одъ Неманьине лозе, зато да управля Лазарева породица? Книге кажу, да е царичино сродство са Урошемъ врло далеко, па іоштъ ктому и сумнително, па женска глава кодъ Србаля не може управляти. Кнезъ Лазаръ Богъ зна чи е сынъ. Ако е Душановъ, то ніе законитъ, ако е законито рођенъ, то е сынъ Гребляновића а не Душановъ, Гребляновићи пакъ неймаю право на престолъ, и тако нити Лазаръ нити нѣгова породица таково право има. Послѣ паденія Вукашиновогъ Кнезъ Лазаръ као наймоћни великашъ Србскій, виђећи, да безъ крѣпке руке Србска земля не може се спасти, — безъ да е кога много пытао, заузео е Вукашинове предѣле, Алтомана е изъ Босне истиснуо, па се учиніо Царемъ. Я му за право даемъ, еръ да ніе быо онъ, а оно бы быо другій, па Богъ зна каковъ бы тай другій быо, а овако баръ докъ е владао, владао е честито и славно. И мы се садъ у таковомъ истомъ станю налазимо, у каковомъ су се станю налазили наши стари послѣ паденія Вукашиновогъ кодъ Марице. И садъ треба онай да управля, кои има снаге за то. Ако мени садъ судба земалску власть опредѣли, та власть тимъ истымъ путемъ ће ми до руке доћи, коимъ е дошла и Кнезу Лазару. Мы садъ неймамо и онако наслѣдника за престолъ одъ племена Неманьиногъ. Кралѣвићъ Марко са своіомъ браћомъ нейма право наслѣдія, еръ Вукашинъ, кои се силомъ на престолъ попео, и самъ ніе таково право имао. Садъ дакле, онай треба да буде управителъ народа, кой е зато способанъ и когъ сама нужда народна на престолъ диже. Ако вы мыслите, да самъ я тай способанъ и нужданъ човекъ, а я ћу се тога приимити. Дакле рѣците, пристаєте ли вы сви узъ мое господарство?“

Сви единогласно на то пристану и повичу : „пристаємо“

„Е добро продужи — Вукъ, а оно примамъ я одъ васъ тай предлогъ, и чинићу кораке да се моя влада са миромъ у едно доба започне. Зато одма послаћу Султану посланике, и съ тимъ смо свршили накратко найнужднѣ што се чинити имало, и тако айдно свакиј своме послу.“

Послѣ ове бесѣде сви се дигну и разыћу, свакиј за своимъ посломъ.

Вукъ Бранковићъ, быо е быстрогъ ума мужъ, добаръ войвода, но неописано властолюбивъ. Одъ старе властелинске породице произышавши, носіо е на себи печатъ нѣке великашма еродне гордости. Нѣговъ угледанъ стаеъ начиніо му е путь къ срцу Маре Цара Лазара кѣри, кою е доцнѣ и задобью. У разнымъ биткама противъ Турака показао се не само као обычанъ юнакъ, него као искусанъ войвода. Кадъ су Турцы едномъ приликомъ на Нишъ ударали, и тако преко Бугарске границе намѣравали у срце Србіе продрети, — Вукъ е пріе Турака едну добро укрѣплѣну точку заузео, Турке съ тимъ предваріо и цѣло имъ предуеће осуетіо. Одъ овогъ доба га е Царъ Лазаръ силно уважавао. И доиста, имао е Вукъ велику страну великаша за себе, како у старіе доба, тако исто послѣ косовске битке, Докъ му е противна страна пребацывала, што се изъ косовске битке натрагъ повукао, и гледала га е као правогъ издаицу; нѣгови приврженицы напротивъ за заслугу су му приписывали тай поступакъ, будући е съ тимъ спасао едну часть войске, када већъ и онако побѣда нѣ се могла одржати. Но већа е была сила у оны, кои су му наклонѣни были, него у оны, кои су га издѣйствомъ опорочавали, и зато послѣ косовске битке темельнѣ е стаяо, него Лазарева породица, коя е послѣ изгублѣне битке поредъ себе само Патріарха и нѣколико стары савѣтника и войвода безъ войске имала.

Вукъ е одма намѣріо добру прилику за себе у по-

требити, и то турскогъ Султана Баязита за себе придобити. Зато одма е наредіо, да Виданѣъ, Любовиѣъ, и нѣговъ сынъ Бураѣъ Бранковиѣъ турскомъ Султану отиду и примиріе однесу, а донде да се има войска подкрѣпљавати.

Виданѣъ и Любовиѣъ были су войводе, и велики приврженицы Бранковиѣа, а непријатели Цара Лазара породице. Они су были храбри войводе, као обычно што су Србљи, но у нѣновымъ срцама тиняла е ватра раздора и неслоге. У договараньма, што 'но у садашнѣ доба зову дипломатичнымъ интригама, были су одвѣѣъ вѣшти, зато ѣъ за тай посао Бранковиѣъ и изабрао.

Бураѣъ Бранковиѣъ быо е двадесетолѣтнѣъ младиѣъ. Памети е быо одвѣѣъ отворене. Стасомъ своимъ свое вршњяке е надвисіо. Лице му е было красно, но не тако красно, као што се у садашнѣ доба држи, то естъ гладко, ѣевојачки умиљато, мѣкушно, — но юначки лѣпо, оштро и великѣй духъ показуюѣе. Исподъ високогъ му челѣ и красны обрва сѣвала су му два црна ока, и парала су срца. Властолюбіе у младомъ нѣговомъ срцу было му е наслѣдно. У оружію и юначкимъ играма быо е искусанѣъ. У косовској битки едѣа га е отацъ могао задржати, да не навали на найгушѣу массу Турака. Сва свойства душевна и тѣлесна была су му такоѣа, да бы поредѣ доброгъ правца и мало среѣе могао полѣ свѣта завладати, а поредѣ хрѣавогъ правца и несреѣе — и сатану бы одѣ нѣга начиніо.

Нѣга е отацъ добро познаѣао, и хотѣѣи га у свимъ струкама за будуѣность преправити, и овомъ приликомъ послао га е поредѣ посланика свои кѣ Турцыма.

Они отиду, а Вукъ остане са остальымъ пријательма, да кодѣ куѣе све приправи што е нужно.

Но садѣ да видимо шта Турцы раде и како ѣе србске посланике приимити.

V.

Послѣ косовеке битке Турцы ніесу намѣрвали одма дублѣ у Србію упасти, но чекали су, шта ће Србљи послѣ изгублѣне битке чинити. И Турке е иста битка яко ослабила, па су морали обозрително поступати. Србска се войска истина као сатрвена сматрати могла, алъ огорченѣ, и іоштѣ крѣпакѣ србскій Народѣ имао е толико снаге, да сву ту штету надокнади, и Турцыма якѣ одпорѣ даде. Еданѣ очаятеланѣ и обранителанѣ ратѣ могао е постати врло опасанѣ за Турке; зато ови, другій планѣ предузети науме на коначно развоєванѣ Србіе. Они пошлю нѣка мања одѣленія на чарканѣ противу Босне и Херцеговине, а найвеѣа часть остане у стану на полю Косову. Турцы одма послѣ битке мртве свое войнике по своемъ обычаю упоаю. Мурата Султана, кои е одѣ руке Обилића пао, упоаю на бойномъ полю, и доцніе дигну му каменитѣ споменикѣ. И србске попадавше юнаке Турцы на истомъ полю закопати даду. Простѣ войникѣ, войвода и властелинѣ, лежали су у одной раки, ерѣ іѣ е юначка судба у слави еднакима учинила.

Баязитѣ Султанѣ, сынѣ Муратовѣ, имао е задатакѣ онаѣ довршити, што су му прѣдцы започели. Косовска побѣда му е добарѣ изгледѣ за будућность давала; но опетѣ са ономъ войскомъ, коя му е послѣ битке остала, ніе се могао одважити на веѣій каковѣ военный походѣ. Шта е дакле имао чинити? Ако бы одма напредѣ корачао быо, Србљи меѣу коима е доста неслоге было, у обштой опасности могли бы се сложити, нову силу наскоро ску-

пити, и предъ Турцыма свакій комадъ землѣ бранити; съ тимъ бы се пакъ кѡсовске побѣде плодъ осуетити могао. Аколи не буде напредъ одма корачао, могу се међутимъ Србљи опоравити, па онетъ зло.

Баязитъ у диванъ позыва свое Паше, и съ нѣма се савѣтуе, шта се садъ има чинити. Ёдни му савѣтую да не оклева, но да одма са свомъ силомъ у дубльину Србіе упадне; други му савѣтую, да се почека, докъ іоштъ помоћъ какова изъ Азіе стигне, па онда напредъ. Баязитъ ніе ни съ єднимъ ни съ другимъ быо задоволянъ.

Сулейманъ Паша виђеѣи, да и по првомъ и по другомъ плану изгледъ ніе сигуранъ, представи Баязиту трећій планъ, коимъ се Србскій народъ подярмити може.

Онъ Баязиту живо представи станъ Србаля. Онъ изясни Султану, да са Србљима ніе тако ласно воевати као са Грцыма, еръ е Србскій народъ прежестокъ, и у очаятелномъ станю страшанъ неприятель. Онъ разчлени: да е лака стваръ была одъ несавѣдинѣны Србаля равне предѣле Румеліе освоити, и побѣду кѡсовску са великимъ военымъ массама и грднымъ губиткомъ задобыти; но одсадъ ће имати са Србљима по гороштанскимъ предѣлма посла, ће мложтво коняника турскы много не важи, па већъ єданпутъ задобывено лако се и изгубити може, особито, ако Србљима Мађари и Власи помагали буду. Зато найболъ бы было међу Срблѣ іоштъ већій раздоръ завести.

Сулейманъ, као старый Муратовъ слуга, добро е познавао животъ и отношеня противны народа. Знао е добро, да е и самогъ Цара Лазара господарство іошъ младо было и да се већъ Вукъ Бранковићъ узъ владу успиѣѣ. Знао е, да мало има међу Србскимъ великашима, кои небы ради надъ каковымъ малымъ предѣломъ независно господарити.

Вукашинъ е отимао за себе землѣ, па зашто небы и другій то исто чинію, — тако су многи мыслили. Милица Царица има сынове, али нейма войске да имъ противу властолюбія Бранковићевогъ владу утемелѣи. Бранковићъ има нѣшто оружане силе, алъ има и много неприятеля, а Турцы су већъ путь себи отворили, па ће грамзеће за господствомъ породице лако утаманити. Садъ треба по околностма ово Милицы, ово Вуку страну држати, одну страну съ другомъ слабити, Турчинъ ће се међу обе као судія памѣшати и — съ тимъ свомъ господарству надъ Србіомъ путь отворити.

Овако е Сулейманъ цѣлу ту стварь Баязиту представію, и све се то овоме яко допадне.

Но каковымъ начиномъ ће се овај планъ произвести?

Сулейманъ е савѣтовао, да се Милицы одма обяви, да ће іой Турцы сву земљу опустити и покорити, ако не буде одъ Турака по турской желѣи мира искала, а турска е желѣя была, да се Милица подъ покровительство турско подвргне. — Вуку пакъ да се потайно поручи, да ће му Султанъ на руку ићи, ако одъ Милице за себе кои предѣлъ увиште.

Тако се дакле намѣсти замка Србскомъ народу.

Было е у турскомъ стану у турской служби доста Србскы великаша, кои већъ одавна ніесу признавали владу Цара Лазара, и међу овима найзнаменитіи е было Марко Кралъвићъ са своіомъ браћомъ.

Каогодъ у садашнѣ доба што ій има доста, кои траже изгублѣну владу свомъ предкова, и кои се сада претендентима, србски владотражителяма зову, тако е исто было и онда таковы тражителя кодъ Србаля доволно, и то и пре и после косовске битке.

Марко Кралъвићъ было е сынъ Вукашина, войводе Душановогъ, кой е послѣ убіеногъ Цара Уроша себе за

Краля сръбскогъ прогласію. Онъ е съ већомъ часѣу сръбске Землѣ завладао и да не быяше Кнеза, доцнѣгъ Цара Лазара, заръ бы свеколикомъ сръбскомъ Земльомъ завладао быо. Ратуюћи противу Турака, погинуо е кодъ рѣке Марице близу Дринополя. Кнезь Лазаръ е заузео већу часть земаля, кое е Вукашинъ држао, а Вукашинова породица морала се са нѣкимъ парчетомъ землѣ задовольти, и то подъ покровительствомъ турскимъ. Кралѣвићъ држећи да има право на очине землѣ, ніе се хтѣо Лазару подвргнути, и када се самъ противъ веће силе Лазара одржати ніе могао, предао се турской заштити.

Марко е быо юнакъ, да му пара ніе было а и родъ е свой силно любію. Па како да се Турчину, кои му противъ народа иде, преда? Како да се не подвргне Лазару, кои е сръбско обновлѣно царство утемелявати почео?

Има людій, кои великій духъ показую онда, када се обште корысти ради другоме сасвимъ понизе; но има людій, кои великій духъ и у упорству свомъ показую, особыто, када у увѣреню живе, да су они правичанъ органъ обште корысти. Марко е живѣо у ономе добу, ље се на юначанъ карактеръ врло много давало. Онъ, као сынъ Вукашина, држао е, да има право на землѣ очине, или да има у томъ выше права него Кнезь Лазаръ, или другій кои му драго. По понятію оногъ времена особыто, Марко бы самъ себе за најяднію кукавицу држао быо, да не брани очино и свое право, и цѣо бы га юначанъ свѣтъ зато за кукавицу држао быо. Па како бы таковъ юнакъ као Марко тако што подніети могао? а поредъ тога мыслію е, да бы као наслѣдникъ Вукашиновъ и великій юнакъ кадаръ быо у владѣтельскомъ чину свой народъ ма противу кога бранити больма него буди ко. Тако Марко волѣо е Турчину прибѣћи, него отимачу своимъ

земаля главу приклонити. Ё ли право учинію, свѣтъ нека суди. Народъ е већъ о томъ свою пресуду изявио у своимъ пѣсмама, дижући га као свогъ првогъ юнака до неба. Ако му е коракъ погрѣшанъ быо, онъ га е са своимъ юнаштомъ и любовію прама свогъ народа исправіо. Но Марко ніе никадъ противу Србљина воевао, но угнѣтеногъ га е іоштъ заштићавао и подпомагао.

Наравно, да е великій губитакъ быо за србскій Народъ, што Марко са осталы претенденты ніе противу Турака на Косову воевао, но изчекивао е судбу, да онъ постане поглаваръ народа, па да бы после са изгнаніемъ турекы пріятеля србску Владу утемельіо.

Турцы су знали употребити на свою корысть и ове претенденте. Ови су за себе у Земљи србској имали партае, па чрезъ то народу ослабљѣну бывшу за Турке е болъ было. — Турцы су са ласканѣмъ и надеждама ове Срблѣ одржавали, и чрезъ нѣи нове и нове приврженике задобыали.

Было е у турскомъ стану осимъ србскы, и друге струке претендента. Сираћъ и Ђустендилъ, румелійски и арнаутски войводе, кои су на бойномъ полю Цара Лазара издали, такође су се ту налазили. Они су были поглавари Румеліе и едне части Албаніе, и подпадали су подъ власть Лазареву. Да бы могли самовольно владати, одцѣпили су се са своіомъ войскомъ на Косову одъ Лазара и прешли су Турцыма. — Было е ту іоштъ и млогы грчки великаша, кои су хтѣли подъ турскомъ заштитомъ надъ нѣкимъ грчкимъ странама господарити. Турцы су све ове са найвећимъ одличіемъ предусрѣтали. Одъ овы претендента ђекои борили су се противъ саме свое отачбине, а ђекои само су гледали на сва приключеня, и изчекивали су часъ, у коемъ ће се нѣіово господарство започети.

Турцы небы ни могли допрѣти до поля Косова, да већъ оддавна ніесу имали были такове люде, кои су имъ на руку ишли и слабѣе стране противустоеѣны народа показывали.

На све те претенденте Турцы су яко видали. У случаю, да имъ оружѣ небы среѣно было са истыма носили бы раздоръ у землѣ противны народа, па бы съ тимъ свое предузеѣе олакшавали.

Баязитъ каогодъ и нѣгови прѣдцы предъ свакимъ предузеѣемъ савѣтовао се са претенденты, да бы му и ови што полезно казали.

На Марка е особыто видао, али са Маркомъ ніе му было тако ласно као са осталыма на край изыѣи. Марку се могло реѣи, да треба овогъ или оногъ владѣтеля утаманити, алъ само у народъ да му нико не забада. Онъ ніе бранію што ѣе Лазаръ на Косову погинути, алъ зато опетъ ніе желію и Србљыма зла нанети. Послѣ косовске битке одма, нѣки Паше савѣтовали су, да се абіе войска далъ крене и Србія опустошава; Марко се томе яко узпротиви, и то предузеѣе осуети. Вреѣати га ніесу хтѣли, еръ су требовали таковогъ юнака кодъ себе, кога цѣо народъ уважава, па и свима прибѣгшымъ Ришѣанма као глава служи. Много путы е онъ у свомъ огорченю Турке оставію, и свое Срблѣ противъ турскы нападаня бранію, и кадъ е све у миру было, онда се текъ съ Турцыма мирію.

Марко кадъ чуе, да е Султанъ Сулеймановъ савѣтъ већъ приимію, силно се разяри. Хтѣо е турскій станъ оставити, но путъ су му препрѣчили. Было е Паша, кои су га убити желѣли, но веѣина ніе допустила, боѣнсе, да се чрезъ то не изроди каковъ опасанъ жагоръ меѣу ришѣаны, кои Турцыма служе. Баязитъ е свако насилствіе запретію.

Вуку поручити, да иште землѣ одъ Милице . . . , Милицы поручити — да се Турчину подвргне . . . , то е значило чрезъ раздоръ свѣколикій народъ подярмити . . . , и изгледъ Марковогогъ господарства уништити. Како бы се могао на ово Марко приклонити? Марко, ако е и быо у турскомъ стану, оваково што опетъ ніе никадъ желѣо.

Баязитъ, да бы Марка и нѣгове приврженике уталожіо, па штіо се увѣрити ій, да онъ то зато чини, да послѣ оборене Бранковићеве и Лазареве породице своимъ пріятельма ербску землю преда. Многи су томъ вѣровали, многи су се пакъ о томъ сумняли. Марко се самъ сумняо, но исчекивао е, да се стваръ больма развѣ.

Турцы подъ своимъ шаторма піюѣи шербетъ, жудно су изчекивали заповѣсть новогъ Султана. Побѣдомъ опіени и здрави іоштъ юнацы, радо бы напрѣдъ полазили; ранѣни волѣли су іоштъ ту остати, докъ имъ се ране не излѣче.

Међу Турцыма быяше еданъ младъ юнакъ изъ далеке землѣ, изъ Перзіе, именованъ Хассанъ. Едва двадесетъ и нѣколико година старъ, па е веѣъ свуда велико юнаштво показывао, и веѣе воено одѣленѣ управляо. Онъ е быо красанъ, честитъ и побожанъ. Веѣа га е часть Турака любила и уважавала, и само нѣки су га мрзѣли, кое изъ злобе и зависти, кое пакъ збогъ тога, што се яко съ Ришѣани дружіо, а особыто съ Маркомъ Кралѣвићемъ. Но у нѣму су доиста Ришѣани и великогъ заштитника налазили, ерѣ е онъ свуда угнѣтене закрилявао. Кадъ е Марку зла воля дошла, а онъ е само Хассана тражіо, да му срце мало развесели. Хассанъ е Марка као најболѣгъ юнака управо побратимски любіо и почитовао.

Хассанъ е оставіо свою отачбину, да види землѣ и юнаке, да се іоштъ чему научи, и да свакомъ што може помогне, па онда да се натрагъ врати, да свою старость

у Ширасу проведе, онђе, ђе му нѣговъ братъ Хафисъ, и нѣгова мила Зулейка лежи.

Хассанъ е одъ свогъ брата Хафиса много мудрости стѣкао. Хафиса е цѣо истокъ обожавао; онъ е у години косовске битке умро, безъ да е свогъ милогъ Хассана виђети могао. Хафисъ е био цвѣтъ источне мудрости, као годъ пѣвателъ и обожателъ любви и вина. Хассанъ е био правый братъ Хафисовъ; любовь и вино мало съ вышега е гледао него обычни смртни. Любовь е нѣгова юштъ кодъ нѣгове Зулейке закопана, и тужанъ споменъ на Зулейку побуђавао га е на любовь прама свакогъ любећегъ, странствуюћегъ, и страдауюћегъ.

Хафисъ и Марко! Перзіанацъ и Србљинъ, Мохамеданацъ и Ришћанинъ, па опетъ прави побратими. Ђданъ е изгубио брата и любовцу, а другій отачбину па се у несрећи тѣше, при чаши руйногъ винца, поредъ тужны пѣсама.

Марко у свомъ шатору, кодъ Ситнице рѣке забринуту сѣђаше при чаши вина. Одъло му е было србеко, онако какво су србски великаши носили. Марко, у свомъ богатомъ народномъ одѣлу, па у турскомъ шатору, чудно е у средъ турскогъ стана изгледао. У глави му се свакояке мысли премећале. Гледаюћи на воду Ситницу, чинило му се, као да се вода юштъ одъ юначе крви црвени, као да се трупови изгибши войника край воде, при обали виде.

„Боже милый, докле ђе мой народъ, докле ли я страдати“ — повиче жалостиво Марко.

У исто магновенъ дође му предъ шаторъ Хассанъ. Красанъ юнакъ. Зеленъ турбанъ дичіо му е главу и блѣдъ, изражая пуный образъ. И изъ пространы нѣговы хальина распознавао се нѣговъ витакъ стасъ.

„Гаази Марко, шта радишь?“

„Вино піємъ, да заборавимъ мою тугу; оди амо, да га заедно трошимо. Ты си еданъ међу твоима, кои у срце човѣка проникнуешъ, и знашъ му мелема дати.“

Хассанъ улазећи рече :

„Аллахъ е великій, онъ текъ у срца може едемску капљицу пустити; онъ е створио човѣка и сваку животною, дрво и чокотъ. Чокотъ производи грозђе, а ово намъ дае вино, пиће едемско, кое любовъ разгрѣва, и жалость таложи.“

„Од како самъ те познао Хассане, сву неволю лакше сносимъ; у теби, у Турчину имамъ пріятеља, а колико има мои земляка, кои ми завиде кадъ станемъ на мою рођену землю? — Збогъ колико стварій си ми мио! па си ми мио и збогъ тога, што и ты у твоіој туги виномъ се тѣшишъ, као я Ришѣанинъ; но зато имашъ и ты нѣколико душмана, кои ти то замѣраю, говорећи, да по тайно піешъ вино као Бауръ, диндушманъ Турака, и да Коранъ ногама газишъ. Пій, ође не смѣ ти нико замѣрити.“

„Мы люди сви смо Аллаха створенъ. Свакомъ човѣку е паметь и срце дато. У одной башѣи, подъ еднимъ башѣваномъ, колико различиты но красны цвѣтова има, па сви скупа диче цѣлу просторию, и свакогъ своимъ мирисомъ удоваляваю. Ко бы садъ знао казати, кое е одъ коегъ лѣпше цвѣће? Иль е лала лѣпша одъ ружице, иль е ружица мириснія одъ каранфила. Када е све красно и лѣпо, нека една красота другу не закланя, него некъ све скупа што е добро дичи овай свѣтъ. Ели лѣпша увенувша ружа одъ свѣже любичице? Ако е Турчинъ противъ волѣ Аллаха, противу Корана, а онъ е недостоянъ трупъ као стрвина; ако е Ришѣанинъ дѣломъ противу волѣ Найвышега, — ніе раванъ добромъ Ришѣанину, него зломъ Турчину. Ако Коранъ и допушѣа, да се Ришѣани, као неприятельи наши зауздаю, алъ зато

не запређуе Турчину любовъ и пріятельство са онимъ Ришћаниномъ, кои оно чини, што е Аллаху повољно. Ако я вино піемъ, зато Коранъ почитуемъ. Кои цѣо Коранъ научи, виђеће, да се и вино може пити. Запређено е исто збогъ нуждне умѣрености, дакле запређено е немѣреныма. Кои су добро Коранъ проучили, ти су и вина пили.“

„Свудъ, по свѣту има доста невољъ. Кодъ васъ е поне то добро, што сте сви за одну цѣль заузети, на зато и напредуете; но кодъ насъ е сасвимъ другчіе. Ёси л' виђео овај юначкій народъ на бойномъ полю? Шта бы се са овакимъ юначнымъ народомъ досадъ учинило было, да е саединѣнъ быо. Вы и найтуђе народе себи присаединявате, а ође еданъ истовѣтныи народъ быо е свагда међу разныма поглаварма раздѣленъ, и тако, што е годъ чинію, све е са раздѣленнымъ силама чинію. Мой отаць држао е найвећу часть Србеке земль, па кадъ е пошао на Турке, Кнезь Лазарь, кои е садъ пао, нѣ се онда ни маћи хтѣо. Садъ е и нѣга мога оца судба постигла. Я самъ збогъ нѣга остао безъ земль и народа. Међу Србљима нѣсамъ никадъ хтѣо раздоръ правити, и тимъ себе узвысити. Мачъ мой никадъ нѣсамъ противу могъ народа повукао, премда су ме мои душмани башъ са Србскимъ оружанымъ народомъ гонили. Шта выше, жао ми е, што се и сада іоштъ међу вама ође налазимъ. Знамъ, да ѣу и я и Србскій народъ преваренъ быти. Обрицаня и правдне надежде већъ су ми се одавна досадили. Готово већъ ни нашто не зидамъ. Само ми е іоштъ то едно утѣха, што самъ кадкадъ у станю Турке уздржати одъ чешѣы нападая на мой народъ. Да я нисамъ Вукашиновъ сынъ, а я бы се као простъ войникъ подъ малымъ борію; алъ не могу на мене спадаюће очино право другоме уступити, и себе предъ цѣлымъ

свѣтомъ као какова кукавица показати. Но све ми е веѣь додіяло. Садъ само тражимъ, ѣе ѣу као правый юнакъ погинути, еръ видимъ, да за мене живота нейма.“

Текъ што е ово Марко изрекао, кадъ на еданпутъ чуе се нѣкій жагоръ по логору.

Каковъ е то жагоръ?

Дошли су Србеки посланицы Султану. Младый Бураѣь Бранковиѣь, Видаиѣь, са своіомъ красномъ свитомъ. Оставимо садъ на само Хассана и Марка, да видимо шта ѣе ови нови гости.

Нѣи Турцы спроведу до Султановогъ шатора. Султанъ иѣь пусти къ себи.

Послѣ обычны почествованя знакова, кои се турскимъ Султанма оддаю, заузме свакій себи опредѣлено мѣсто. Дозовусе одма Паше и Везири на диванъ. Виѣелосе, да ѣе се што важно извршивати.

После узаймногъ запыткиваня и распыткиваня, све дубль улазише у важній разговоръ.

„Дакле — овай е младый бегъ — показавши на младогъ Бранковиѣа — сынъ Вука Войводе. Отацъ му е паметанъ войвода. Онъ е увиѣео, да ніе можно Турскоѣ силе противтати, па се іоштъ за врѣмена натрагъ повукао. И зашто да му гине толикій народъ? Све е Косово крвлю обоядисано; па е ли то нужно было? Мой отацъ, Султанъ Муратъ желію е само іоштъ нѣкій комадиѣь ербске землѣ, па му се то дати могло и безъ рата, особыто, када се виѣело, да е Турска войска много яча него ербска. Но душе ми, и Срблѣи су се силно бѣрили. И мой отацъ е одъ Србске руке пао, а ѣе еданъ Султанъ пада, ту мораде и другій Царъ пасти. И вашъ Лазогли мораде пасти. Свакій е одъ васъ виѣео, да е Богъ Турцыма намѣнуо побѣду и првенство. Сада самъ радъ знати, шта Срблѣи мысле, да ли ѣе се прама мене неприятель-

ски показывати, или самномъ као добри комшије живѣти?“

„Славный и Великій Султане, — проговори Бранковићъ, — мы смо увиѣли, да е засадъ среѣа кодъ Турака, будућность шта ќе донѣти, то е опетъ у Бога. Србска войска е на Косову упропашћена, али то е была само войска Цара Лазара. Нѣгова удовица, Царица Милица истина, нейма друге войске, али има мой отаць. Осимъ оне, кою е одъ битке одвукао, има јоштъ и друге. Чакъ изъ Зете долазе му нови войници. Но поредъ свега тога што му войска расте, жели съ тобомъ у миру живѣти. Теби е познато, да србскій Народъ сада нейма главе. Царица е женска глава и за нѣно раме нѣе толикій теретъ. Сынови су јој врло млади. Остарѣли войводе и савѣтници нѣсу за власть. Могъ оца зна свакиъ, да е за тай посао најспособниъ. Онъ е одъ најстаріе властелинске лозе, а сада е и најсилниъ. Онъ жели съ тобомъ у пріятельству живѣти, ако и ты нѣму покажешъ право пріятельство.“

„А шта жели твой отаць?“

„Онъ жели, да га признашъ за првогъ поглавара србске Землѣ.“

„Дакле — да онъ буде владѣтель Србскогъ народа?“

„Да.“

„А шта ќе Царица са ѣцомъ чинити.“

„Нѣима, некъ се одреди комадъ землѣ на ужитакъ.“

„А шта ќе народъ на то рѣши?“

„Царица нейма войске, и народъ ќе се за ячимъ повести,“ одговори брзо Видаићъ.

„Дакле Царица нейма ништа войске?“

„Засадъ ништа,“ рекне Бранковићъ.

„Е кадъ е тако, а мы ѣемо гледати, да у миру све свршимо. А небы ли болѣ было, кадъ бы се твой отаць

са Царицомъ тако помирію, да землю међу собомъ на двѣ стране подѣле, па да тако надъ своимъ странама владаю?“

„За овај случай неймамъ одъ оца упутствія, еръ онъ само жели, да онъ управля са народомъ.“

Када е тако съ нѣгове стране, а ты му съ мое стране рѣцы, да бы я волѣо, да и онъ што попусти, па ће се онда међу свима странама пріятельство утемельити. Я нећу на Србску землю никакове нападае чинити, донђе, докъ не покушамъ, да ли се може што у миру учинити. Зато изьявлюемъ ти, да донђе, докле се међу вама што не уреди, прімиріе даемъ твомъ оцу и цѣломъ вашемъ народу. Повући ћу и оно нѣшто войске натрагъ, што самъ у нѣке Србске стране разпослао. Я се надамъ, да ћете вы сви знати уважити мое пріятельство.“

Послѣ овы Баязитовы рѣчій іоштъ се у томъ истомъ смыслу дуго диванило, и съ обе стране заключено буде, да се прімиріе учини, и да се покуша помирение између Бранковића и Царице, поредъ Султановогъ посредствованя.

Бураѣъ и остали Србљи одъ Султана са скупощны поклоны почествовани, преправе се, да се сутраданъ врате. Но овај данъ пробаве у турецкомъ стану.

Турцы су ий гостолубиво предусрѣтали. Они су Срблѣъ запыткивали о случившой се битки. Обилићъ са своимъ друговима, и деветъ Юговића ніесу имъ могли изъ главе изыћи.

Бураѣъ зажели Марка виђети. Као младићъ, было е одушевљенъ за Марка, когъ народъ већъ у пѣсмама слави. Лично га ніе познавао. Онъ запыта за Марка. Турцы му одговоре, да бы га радо къ нѣму водили, алъ боесе, неће ли онъ то за зло пріимити и разсрдитисе, еръ е Марко на Србске великаше огорченъ, па може кавгу замѣтнути.

Но и то му рѣкнѹ, да ће одма дати запитати Марка, хоће л' Србске посланике, кои су га посѣтити ради, приимити.

Када нѣки дойђу Марку, да му госте објаве, а онъ мало промысливше рѣкне: „Могу дойћи.“

Међу Турцѹма, Марку е было свакиј Србљинъ мио, да му башъ и душманинъ быо. Особыто садъ, у турскомъ стану, Србски посланицы су међу туђинцѹма, па Марку е требало гостолубивымъ быти. Марко даде одма преправити јоштъ и Србска естива за госте, а вина е кодъ Марка и онако доста было.

Дойђе Ђурађъ са своима подъ Марковъ шаторъ.

„Помоз' Богъ Кралъвиђу Марко“ рекне Ђурађъ удивљенъ, када е Марка виђео.

„Богъ ти добро дао незнаныи јуначе,“ одговори Марко оштаръ погледъ бацајући на јуначкогъ изгледа младића.

„Ј самъ Ђурађъ, сынъ Вука Бранковића, а ево Видаића и свите.“

„Какова васъ срећа амо нанесе? сѣдните.“

„Дошли смо, да се о миру са Султаномъ договарамо.“

„Камо срећа да не морате мира тражити. Тешко ономъ, кои е потученъ, па одъ ячега мира тражи,“ одговори са гласомъ незадовољства Марко.

Када се мало понамѣсте, почну пити и бесѣдити. Одъ Турака е само Хассанъ ту быо, еръ онъ безъ Марка, а Марко безъ нѣга никуда.

„Садъ пійте браћо, одма ће се и ело доніети, па ћемо онда текъ бесѣду завести.“

Добро е пало Србљима кодъ Марка частитисе. Были су уморни, а кодъ Турака опетъ слабо србскогъ естива.

Бураџъ ніе очи съ Марка скидао. Ніе знао, чему да се чуди, ил' нѣговомъ големомъ стасу, ил' нѣговымъ сильнымъ, страховитымъ очима. Брцы еу му се на рамена пустили. Свакій му е све, да и саме бркове завиѣо.

Но ако е Марко было тако чудновато-юначкогъ изгледа, и Бураџъ е на нѣгове године дивно изгледао, рекао бы, да е сынъ Кралѣвиѣа.

Донесе се ело, и почне се ести и пити, па онда бесѣдити.

„Драго ми е Кралѣвиѣу, што те упозна; кадъ се кући вратимъ, казаѣу, да самъ виѣо найвеѣегъ Србскогъ Юнака. Твой юначанъ изгледъ свагда ће ми предъ очима лебѣети, и када се годъ узъ гусле твое име спомѣне, срце ће ми растѣти.“

„Велишь да самъ юнакъ. Камо среѣа да самъ таковъ юнакъ, као што ме држите, али само да ніесамъ Кралѣвиѣъ. Мене судба одъ постанка гони. Да я могу у томъ народу живѣти, да га могу еданпутъ цѣлогъ загрлити! Но не даду ми Србски великаши главе дигнути. Докъ е было Кнеза Лазара, ніесамъ могао збогъ нѣга, садъ опетъ не могу збогъ твогъ оца и Царице меѣу мое Срблѣ ступити.“

„Мой отацъ бы тебе као найславниегъ юнака дочекао, и увѣренъ самъ, да те глава поредъ нѣга заболѣла небы. Онъ те добро познае.“

„Ха ха! Кралѣвиѣъ Марко, господаръ Костура, Краля Вукашина сынъ, да иде хлѣба просити — кодъ зета Кнеза Лазара!“ одговори горкимъ смѣхомъ Марко.

„Та мой отацъ тебе яко уважава,“ рекне забунѣнымъ гласомъ Бураџъ.

„Чуй момче. Ты си іоштъ ѣете прама мене. Онај, кои има право на штогодъ, тай некъ не проси, но некъ иште. Просячтво е за ромогъ и клястогъ, кои ништа

нейма, а не за онога, коме е Богъ дао мышцу, да га до смрти служи.“

„Дакле тако да останешъ за родъ изгублѣнъ?“

„Изгублѣнъ е онай предъ Богомъ и людма, кои туђе отима, а не кои правду по свѣту тражи. Ако когъ Србина судба гони, ако е ко угнѣтенъ, некъ дойђе Марку, онъ ће све добро што има са невольнымъ подѣлити.“

„Не бы л' добро было, да момъ оцу прословимъ што о томъ, па ако е могуће да се стварь изравна.“

„Немой о томъ ни говорити. Я не могу твогъ оца слугомъ быти, а онъ неће мой да буде.“

„Аль да ти се даде јоштъ комадъ землѣ, па онђе да владашъ.“

„Я не тражимъ землѣ, да се одъ нѣи раанимъ. Я самъ са онымъ што имамъ задоволянъ; но я желимъ, да као поглаваръ свѣколикомъ Србскомъ народу могу добра чинити; но као што ми се види, са овомъ ѣу жельомъ я у гробъ отићи. — Како кодъ васъ стое ствари?“

„Не башъ најболѣ — рѣче умѣшавшійсе Видаићъ, — Милица нейма никакве войске, па опетъ хоће да господари. Старый Новакъ садъ за тимъ е, да нову войску скупи; но када ће е скупити, кадъ ето готове турске войске на прагу. Јоштъ што има войске, то е кодъ Вука, па садъ ако онъ не заузме кормило, све ће пропасти. И то све неће да увиђе Миличини совѣтници. Ты ий Краљвићу добро познаешъ.“

„Познаемъ и нѣи и васъ. И ты си кадгодъ Кнезу противъ Марка страну држао. Садъ оставляшъ Лазара породицу, и тражишъ опетъ трећегъ. Но гостъ си ми, не могу выше говорити, піймо; можда послѣдний путь Марка видите, и съ Маркомъ пиете; можда ће послѣ смрти Марка свѣтъ увиђети, кои е быо правый бранитель и пріятель свога рода. Име правоъ народногъ пріятеля

мора у народу остати. Я мыслимъ, да ако самъ и несре-
ћанъ, на мене Србинъ никадъ заборавити неће!“

На ове рѣчи Маркове свакій е сажалително лице по-
казао; нико нѣ ни рѣчце бесѣдио, а Марко гледнувши на
Бурѣа продужи:

„Ты си јоштъ младићъ. Тебе е Богъ красотомъ, па
сигурно и добромъ мышцомъ обдаріо. Ты си сынъ Вука
Бранковића, кои има изгледа, да ће владати. Као нѣговъ
сынъ, ты морашъ и судбе нѣгове наслѣдникомъ бити.
Сада нѣсу Душанова времена; Србинъ ће много јоштъ
страдати. Ты као што ми се види, имашъ отворенъ духъ,
у толико ћешъ више у несрећи страдати. Може бити да
ћешъ и ты кадгодъ до какове владе дойћи, а може бити
да ћешъ се као и я одъ немила до недрага потуцати.
Видимъ, да и ты нѣси пріятель Лазареве породице, па
ћешъ по првенству твога оца право на владу тражити. Но
ма ти се кадъ како водило буде, опоменисе рѣчій Кра-
љвића.“

Србскій народъ, велимъ ти, злопати одъ свои ве-
ликаша. Свакій хоће да е предній одъ другогъ. Народъ
е на више страна раздѣленъ. Вы нећете се хтѣти подъ
еднымъ саединити, кои бы доиста кадаръ быо управляти.
Турцы су за свою стваръ сложни, и напредоваће. Тур-
чинъ ће, у одной руцы Коранъ, а у другой мачъ држећи,
путь себи къ ерцу Србскомъ отворити. Видимъ већъ
напріедъ свѣ шта ће бити. Ђдва ето триестъ лѣта како
Душана нестаде, па шта се одъ Србства учини. Ђе намъ
е Марица, ће е Солунъ, ће е Призренъ и Приштина? А
шта ће јоштъ одъ сада настати? И онако сте слаби, па
се опетъ на двое дѣлите. Како ћете противустати, ако
на васъ душманинъ наиђе, и поособно трти стане? Но
нећу ти више о томъ говорити, еръ ме ерце болъ. Но
да се и ово мало рѣчій опоменешъ, ево ти за споменъ овогъ

мача, онъ е врло добаръ; не еданъ е мейданъ с њимъ дѣлѣнъ. Нѣга е войвода Углѣша носіо; іоштъ ми остаде очинъ мачъ одъ Душана задобывенъ, нѣга самъ послѣ очиногъ паденія изтражіо и задобыо; онъ ће ме іоштъ докъ самъ живъ послужити. Овай мачъ, кои ти садъ даемъ некъ те поштено у нужди послужи. Када га изъ корица извадишъ, то некъ буде свагда на одбрану народа, и да съ њимъ никадъ не проліешъ Србску крвь.“ Съ тимъ пружи мачъ Бурѣу, кои се силно обрадуе Марковомъ поклону.

„Некъ ти одъ мене буде одъ свѣгъ срца хвала, Марко Кралѣвићу. Мачъ твой быће ми аманетъ твога јоначтва. Проклетъ быо, ако се не будемъ по твоимъ рѣчма владао.“—

Послѣ овы рѣчій одпаше Бурѣу свой мачъ, и хтѣдне га Марку поклонити. Марко га нехтѣде пріимити.

„Я теби дадо мой за аманетъ. Другогъ мача не потребуемъ осимъ што ми е іоштъ одъ оца остао; тай ће ме до гроба служити; па и то знай . . . твой мачъ е кадгодъ Лазаревъ быо, познаемъ га добро одъ ѣтинства іоштъ, па е безъ сумнѣ твоѣмъ оцу поклонѣнъ. Знаѣшъ, да исту саблю пріимити не могу, еръ е иста свагда у преправности противъ мене была. Твоя задата ми рѣчь, выше важи него сто поклона. Ако ти е двѣ саблѣ много, поклони е другомъ.“

„Одпасаѣ и еданпуть поклонѣый мачъ не узымасе натрагъ; шта выше, ніе за јонака ни одъ среѣе таковымъ мачемъ се опоясывати, зато учини съ њимъ поклонъ другомъ комъ,“ рече Видаићъ.

Бурѣу пружи га Хассану :

„Пріими младый Турчине одъ Србљина овай мачъ. Ты, кои си подъ еднимъ шаторомъ са Кралѣвићемъ поредъ пріятелске чаше, морашъ искреногъ срца и благе

душе быти. Съ кимъ Марко вино пиє, тай мора быти честитъ човѣкъ и юнакъ. Люди смо оба и млади, некъ ти буде одъ мене овай мачъ знакъ пріятельства, еръ овай мачъ одъ Турака текъ онай може носити, кои є Марковъ пріятель, а ты си тай безъ сумнѣ; само те молимъ, противъ Србљина не употреблявай га но заштићавай с' нѣмъ у твоѣмъ животу Марковъ родъ.“

Хассанъ пріимивши мачъ са озбиљносоѣу одговори :

„Кадъ ми га у знакъ Маркова и твога нова пріятельства даешъ, пріимамъ га, и вѣру ти тврду даемъ, да онъ србску крвь пролѣти неѣе. Я самъ мусулманъ, па као мышца коранова не могусе зарѣћи, да се са Србљима борити неѣу, но даемъ ти рѣчь, да ѣе овай мачъ опетъ у свако доба угнѣтеногъ одъ Маркова рода бранити.“

Затимъ дигне купу вина Хассанъ и пружи Бурѣу, а онъ другу узевши, куцне се найпре съ Бурѣемъ па съ Маркомъ и остальма.

Сви се чудише младомъ Турчию. На то Марко :

„Ово є мой у среѣи и невольи побратимъ. У свомъ роду што имадо побратима, изгибоше; остадо самъ, и у туѣинству наѣо друга. Онъ є изъ далеке землѣ, изъ Перзіє. Нѣговъ є народъ имао славне владѣтелѣ, и изъ далеке землѣ оружаномъ рукомъ допирали су до Грчке. Изгубіо є онъ брата и любавцу, па му є остала садъ само слава свогъ народа, кою є радъ своимъ юнаштвомъ заслужити. Онъ паметно збори, искренъ є другъ, и пиє вино. Юнакъ красно пѣва, а юнацыма є свуда слободно вино пити, еръ правый юнакъ не опіясе да свой законъ каля и човѣку шкоди. Онъ ми є све оѣе. Моя браћа и родови нѣсу узъ мене толико, као мой Хассанъ. Кадъ едaredъ дойѣе часъ, да морамъ па другій свѣтъ путовати, нѣгова побратимска рука ѣе ме у гробъ метнути. Оѣе

неће бити никогъ одъ могъ рода и народа. Камо срећа, да Србинъ powyше Хассана има.“

Докъ е Марко ово говорио, донде е Хассанъ донио едну красну стрѣлу, кою Бранковићу пружи :

„Ево ти младый делія, лакогъ оружя. Докъ самъ имаю любавцу, мою Зулейку, кою никадъ заборавити нейћу, сѣдио самъ послѣ уморногъ лова на ову стрѣлу насло-нѣнъ, поредъ мое Зулейке. Зулейка е была дична као єленица, любезна као млада срна. Очи су јој биле та-вна ноћ или ноће двѣ звѣзде; не бы разазнао, да л' едно да л' друго. Моя Зулейка се поредъ мене са тѣти-вомъ играла, додиркиваюћи га своимъ нѣжнимъ претима, а очи къ земљи обараюћи. Нейма већъ мое Зулейке, па и моя радость већъ пройђе! Пройђе ме већъ и желя лова. Нашто ми дакле и спомѣнъ нѣгдашнѣ радости, кадъ е то садъ за мене жалость. Кадъ погледимъ на тѣтиво, а оно ми се срце као на жици чупка; не имадо побратима, коме бы лако то оружъ поклоню, па ће у лежаню свѣтлость свою изгубити, каогодъ што е мое Зулейке красота у земљи изгублѣна. Марко мое жалостне спомѣне одъ мене приима. Онъ има доста жалости. Узми ю ты младый делія, — и буди срећанъ. На любѣхасе срца немой съ нѣомъ никадъ стрѣляти. Кой не штеди любѣхасе срца, тай не зна шта е милость Божія. Немой любѣхесе голубове съ нѣомъ стрѣляти; голубъ е могъ пророка Мухамеда птица, коя чистомъ любви дыше; не дирай високолетѣгъ орла, орао летѣћи ѣтету высокій духъ дае. У ѣетинству, по высокимъ горама, онѣ ће е послѣ свѣтскогъ потопа свию насъ праотацъ Ное са своимъ кораблѣмъ насѣо, играо самъ се са млади орлифы; одъ ны самъ се учю вольность тражити, и надалеко и високо одъ робства ѳвгати; орао е моя птица. Не дирай невину срну; срну

е моя Зулейка радо имала. Стрѣлай све оно : што свѣту, што людма шкоди.“ —

Бранковићъ прими лако то оружъ, и обрадуесе, што е у младомъ Турчину случайно на новогъ пріятеля наишао.

„Нека буде као што ты хоѣшъ, и то у знакъ нашегъ тврдогъ пріятельства, кое ће намъ и у невољи судбу олакшавати,“ рѣкне Бураѣ.

Свима се допало, виѣти овако два красна, туѣ вѣре и туѣегъ народа младића, у тврдо пріятельство завѣрвати се.

Сви су за здравлѣ овы младића купе дизали; сви су у здравлѣ нѣово пили.

Марко јоштъ еднако врло замышлѣнъ, устане, и ухвативши Бураѣ за руку рѣкне :

„Видишъ оѣе рѣку Ситницу.“

„Видимъ.“

„Ту су изгинуле тисућама Србске войске; да твой отацъ на помоѣ дойѣ, можда бы јоштъ свѣ другчѣ испало.“

„Нѣ се веѣ побѣда могла добити; изгубіо бы было и свое люде.“

„Свѣтъ каже да е издаица.“

„Врѣме ће показати, да е спаситель было едне части войске. Да нѣга са своіомъ войскомъ јоштъ нейма, Турцы бы са шакомъ людѣй све освоили. Но могъ оца войска свакиѣ данъ све веѣма расте.“

„Башъ бы радъ виѣти, да збрише са себе ту сумню каковымъ знатнымъ дѣломъ. И твой отацъ ми е на путу, као годъ и Милица; но исповѣдамъ, да ако народъ свой буде бранио, почитоваѣу га да ми е буди каковъ душманинъ. Марко ће и у душманину свомъ оно, што е добро, признати. Я самъ чуо и за младогъ Стевана Лазаревогъ

да е необычанъ младићъ. Да знамъ, да ће народъ спасти, ако и небы му се подвргао, алъ бы га у свачему подпомагао. Како ты и твой отаць о Стевану судите?“

„Доцніе може врѣме свашта доніети, — алъ за сада врло е іоштъ младъ, на поводливъ; срушіо бы се подъ садашњимъ земалскимъ теретомъ.“

„Я већъ видимъ, да међу вама и Миличиномъ породиломъ неслога влада; рѣцы твою оцу, да ће Марко овогъ подпомагати, кои се већма за свой родъ жертвуе.“

Са овимъ рѣчма Марко, стиснувъ Ђурђа за руку, свой озбиљскій разговоръ заключи.

Іоштъ су се дуго частили, пили, и о разнымъ стварма разговарали; кадъ већъ и ноћ настане, и свакій къ свомъ шатору на одморъ упутисе.

„Лаку ноћ Марко!“

„Лаку ноћ Хассане!“

„Срећанъ быо младый Бранковићу!“

„Да Богъ да у болѣмъ се виђели!“

Послѣ овы поздрава и одпоздрава настане тишина. Свѣ већъ почива. Само Марко и Хассанъ іоштъ бесѣде, докъ и нѣи санакъ не преоблада.

Сутраданъ се србски посланицы своіой кући врате.

Баязитъ и Сулейманъ савѣтуюсе. Они чекаю гласове одъ Милице. Са Вукомъ су већъ начисто. Ако то исто одпоручи Милица што и Бранковићъ, онда е добро. Онда ће Баязитъ быти судія међу обоима, — одъ србске стране неймаса чега бояти, повући ће сву войску натрагъ и преправляће се да на Влашку удари.

У чеканю томъ пройђе и нѣколико дана.

Кадъ на еданпутъ врате се одъ Милице турски посланицы. Они су Баязиту Миличино станѣ живо представили. Кажу да нейма выше войске, да Новакъ истина

купи нову, алъ све то помало иде, да е Бранковићъ много силни, и ако се Милица одъ кое стране не подпомогне, истый ќе е скупа са нѣномъ породицомъ одклонити.

„Шта намъ е садъ чинити, Сулеймане?“ запита Баязитъ.

„Кадъ е Бранковићъ тако силанъ оно треба Милицы помоћъ противъ нѣга обрѣћи,“ одговори Сулейманъ.

„Хоће ли Милица турску помоћъ приимити?“

„О томъ се немој ни сумнати.“

„Но хоће ли остали женску главу у томъ послушати.“

„У ђаура женске выше важе него мужки. Што женска хоће, томъ се ђауръ кланя. Ако хоћешъ кодъ ђаура што да докучишъ, то безъ женске не можешъ.“

„Дакле да Милицы помоћъ противъ Бранковића понудимо?“

„На свакиј начинъ.“

„Но и Бранковићу смо добру рѣчь дали?“

„Та и нѣму некъ се што да; а друго шта е то ђауру рѣчь дати? Може се и едномъ и другомъ много обѣћати, а мало испунити.“

„Де говори Юсуфе, шта си оѣе виѣео, какову породицу има та Милица?“ запита Баязитъ свогъ посланика.

„Кадъ самъ онамо стигао, онда су башъ сви ђаури оплакивали нѣовогъ Лазоглію. По цѣлой су земљи звона лупала. У Крушевцу, нашао самъ Милицу са нѣна два сына и едномъ кѣри. Было е онѣ стари везира, еданъ ђаурскій шейх-уль кога они Патріархомъ зову, далъ много ђаурскы Муфтія и Имама. Сви су говорили противъ Бранковића, и желѣли бы се съ тобомъ, великиј Падиша,

помирити и у пріятелству живѣти. Млоги рекоше : Некъ иште Падиша данка и поклона колико му драго, само да се Бранковићу влада не да.“

„Колика су ђеца Миличина?“

„Найстаріи сынъ Стеванъ, нейма двадесетъ година, млађій Вукъ, едва има седамнајстъ. Но има кѣерь Милеву, одъ Вука нѣшто млађу; она бы могла Падише харемъ дичити.“

„Заръ е тако угледна?“ запыта любопытно Баязитъ.

„Не да е угледна, но све хуріе едемске никомъ бы у землю предъ нѣомъ гледале. Кадъ самъ е првый путъ добро уочио, подругій путъ не смѣдо скоро на ню гледнути.“

Баязиту на ове рѣчи почне срце яко куцати. Онъ е было такође іоштъ младъ човѣкъ, па таково представленѣ яко га се косне. А особыто, садъ му е прилика ту, да бы можда и до нѣ лако дойѣи могао. Юсуфъ е было што 'но кажу старый мачакъ, па кадъ се нѣму Милева тако допада, какво створенѣ иста може быти!

„Но бы л' добро было Сулеймане! да я у мой харемъ заиштемъ ту красну ђаурку?“

„Добро бы было, али само не подъ тимъ видомъ, као у харемъ, него и за друго што. Када бы ю за харемъ искао, небы ти ю дали. Ђаурскій Имамъ *) то не допушѣа. Ни маній кои не бы дао, а камо ли Лазоглина жена. Ђауръ свакій има по едну жену, двѣ не смѣ имати, и кадъ ю веѣъ еданпутъ има, не може се тако лако одъ нѣ, ако му е невѣрна ил' му се не допада, курталисати. Ђауръ каже, кодъ нѣга е жена выше што него робъ. За насъ су жене опредѣлене, да нашъ животъ само сладе, ал' далѣ ништа. Ђаурка, кадъ е кодъ Мусулмана,

*) Погъ.

држисе да е у робству. И тако пре бы бѣгале на край свѣта, него што бы самомъ позыву у харемъ слѣдовале. Но онако треба ту красну птицу уловити, да и теби, и пророку служи. Треба то знати, да кадъ кои ђауръ чію кѣрь узме, онда улази сатимъ и у сродство нѣне породице. Баурской ђевойцы одъ оца мора што припадати наслѣдія, браћа ю не могу изъ тога изключити. Тако су наредили нѣови Муфтиѣ и Имами. Садъ бы дакле најболѣ было, да ты изявишъ Милицы, да ты желишъ съ нѣомъ у сродство и пріятельство ступити, и ню одъ зла бранити. Да ти да нѣну кѣрь, не текъ онако обычно у харемъ него као праву и прву хануму *) коя ђе онѣ сходно роѢеню своемъ почитована быти, и ништа пожелѣти неѢе. На овай начинъ можда Ѣе се она приволѣти. Пакъ ако ово за рукомъ испадне, онда Ѣешъ выше користи одтуда имати, него што в Косовска битка доніела. Милица Ѣе те по ђаурскомъ обычаю за зета држати, кои поредъ жене свое нѣко право у породицы има; за таковогъ мораю те и нѣна браћа признати. Ако се буду нѣна браћа меѢу собомъ дѣлила, твое Ѣе сродство и оѢе важити, и ты морашъ што добыти. Ако буду меѢу собомъ несложни, ты Ѣешъ слабіемъ страну држати, па съ нѣимъ ячегъ Ѣешъ ослабити, кадъ буду обадвое слаби, а ты Ѣешъ съ нѣима лако. Ако су обадвои на путу — кадъ иѢ уклонишъ, ты си самъ господаръ. Ако они изумру — безъ Ѣеце, ты си и твои наслѣдници одъ све нѣове стране господаръ.

„Сулеймане! ты си іоштъ момъ оцу свагда десна рука быо, ал' овако што наметно іоштъ никадъ казао нѣси. Та овако поредъ красне ђевойке можемо сербскій вилаетъ покорити, безъ да насъ крви стане!“

*) Редовна сунруга.

„Шта выше, можешъ чрезъ то пріятельство и то докучити, да сръбскимъ оружѣмъ друге Ришѣане, да и саме Срблѣ обарашъ.“

„Е вала, то е добро, то е неизказано. Юсуфе! врати се одма у Крушевацъ, и рѣцы Милицы тако, као што си одъ Сулеймана чуо, те гледай, да што испослуешъ, ерѣ ако ништа не буде, изгубиѣшъ главу, ако ли свршишъ, постаѣшъ одъ едаредъ Пашомъ одъ три репа.“

„Великій Падиша! допусти робу твою само јоштъ одну рѣчь прословити. Та красна хурія има, као што самъ чуо, едногъ младогъ ѣаура, старогъ нѣкогъ войводе сына за себи опредѣленогъ господара. Ту не знамо, шта ће бити. Ако она ѣаура яко воле, пріе ће се убити него за другогъ пойѣи; ерѣ има ѣаура и ѣауркиня, кое се пре убию илѣ убити даду, негѣ што бы се одъ свогъ милогъ одлучити дали. Ово само рѣко, а воля ти е, каогодъ и глава моя на заповѣсти. Я ѣу све учинити,“ одговори Юсуфъ.

„Юсуфе! поніеѣшъ са собомъ толико блага, колико ѣаури никада виѣели ніесу. Поклони мораю се одъ бисера и драгогъ каменя блистати и трептати. Рѣѣи ѣешъ, да е то све у хатарѣ Милеви, и да Баязитъ ништа одъ ны не требуе, само ѣевојку, коя кадъ дойѣе у мое дворе, у Дринаполю, Галиполю или Брусси, мыслиѣе, да е у мору свѣтлости одъ драгогъ каменя. Него све на путъ спрѣми, па иди.“

Текъ што е то Баязитъ изрѣкао, а веѣъ се све спріемило, да се Юсуфъ кренути може.

Садъ веѣъ Баязитъ мира нейма докѣ не види, е ли Юсуфъ што свршио.

Наскоро Юсуфъ се на путъ крене са силнымъ богатствомъ, да проси Милеву за Баязита, Лазареву кѣерь за

Муратова сына, за Србскогъ душманина, да се тимъ начиномъ Србскій родъ подярми.

Оставимо садъ Турскій станъ, оставимо Баязита са Сулейманомъ, да не гледамо како плету Србскомъ роду мрежу; оставимо Марка и Хассана, нека свакій по своіой вољи ядикуе,

Да видимо шта се кодъ Царице ради; да видимо шта ће Юсуфъ просіоць испословати.

VI.

Знаѣе читатель ѣе смо Милицу са нѣномъ породичомъ оставили. Видимо дакле шта се у Крушевцу ради. Новакъ са остальмъ войводама купи войску, алъ слабо му иде за рукомъ; Бранковићъ е већъ махъ преотѣо. Патриархъ дае молитве читати за падше, и за спасеніе народа. Милица не зна куда ѣе и како ѣе; свакій данъ іой гори гласови одъ Бранковића долазе. Све е у двору клонуло. Еданъ Стеванъ одважанъ духъ показуе, али шта помаже, кадъ е іоштъ младъ, па поредъ свы свои мудры мѣра не може да проникне крозь двореке интриге, и да духъ клонуть уздигне.

Русна са Харалампіемъ потайно договарасе, како ѣе Бранковићу на руку играти. Само чекаю да дойѣ Бураѣъ, па да се съ нымъ іоштъ договоре. Найвећи приврженицы Лазареве породице изгинули су на Косову. Оставши су стари, а и мало ій има. Многи одъ нѣы, кадъ виде, да е Милица слабомоћна, а Вукъ силанъ, оставе Царицу, па се послѣднѣмъ прилюбѣ, премда имъ е Царъ покойный много добра учиніо. Тако е то у свѣту; докъ е ко силанъ, докъ стачи давати и покланяти, цѣо свѣтъ му се кланя, а како патражке пойѣ илъ пада, онда му леѣа окреѣу.

Отацъ Леонтиѣ са младымъ Стеваномъ еднако се савѣтуе о томъ : шта се има чинити? И доиста, када бы се на нѣи слушало было, можда бы се све іоштъ спасти могло. Но у той забуни свакій е на свой рачунъ радіо.

А шта е Милева радила?

Она е у своіой младој души осѣћала боолъ за своимъ оцемъ. Особыто пакъ забуна та у двору кадкадъ е ужаса-

вала. Све іой се чинѣло, да добро быти неће, све іой е тако долазило као да цѣо тереть на нѣно срце пада. — Текъ кадкадъ Свѣтиславъ е могао умирити, нѣову будућность у красной бои представляюћи.

Но каковъ се то віоръ надъ нѣима диже?

Шта се то тако праши изъ далека? Ил' е то какова войска; ил' сватови?

То е Юсуфъ, кои ће Милеву да проси. —

Юсуфъ е са великомъ свитомъ овамо стигао; са благомъ небровнымъ, да Милеву дарива.

Онъ жели насамомъ са Милицомъ нѣшто важно говорити.

Милица едва дочека да се с' нѣимъ разговара, да види, чему се има одъ Баязита надати.

Онъ е Милицы све представіо најживлѣ, што му е Баязитъ наложіо. Іоштъ е и то додао, ако она неће узъ то пріятельство да пристане, да ће са триста хиљада Турака дублѣ у Србію ступити, и Србіомъ обладати.

Кадъ е Милица чула, шта Баязитъ жели, онѣмила е за магновенѣ; едва е къ себи доћи могла. Юсуфъ ю е еднако храбрио и наговарао. Нѣой е све было у глави: како Турчину да да кѣерь?

„Колико има красота на истоку, кое бы се за најсрѣнне држале, да могу само могъ великогъ Падише дотакнутисе. Знашъ ли надъ колико е земаля онъ Господаръ, и шта іоштъ неће покорити? Твоя бы кѣи кодъ нѣга была прва ханума; блистала бы одъ драгогъ каменя: ты бы си се у свачему осигурала, и твой бы родъ срећанъ быо. Ево да видишъ само шта већъ садъ шилѣ твоіой кѣери онай, кои одъ тебе осимъ нѣ ништа друго не тражи,“ рѣче Юсуфъ, па одма даде Юсуфъ преда се благо донешено изнети. Милица се яко зачудила. Текъ у двору Душановомъ е таково што виѣела. Билѣизуке,

разни украси за вратъ, поясеви и т. д. плывали су у свѣтлости.

Милица е была добра, али е была женска, и то одъ оны женски, коима се власть, слава, богатство яко допадало. Нисмо ю ради опорочавати, еръ е она супруга Србскогъ Цара Лазара, и мати тако дивногъ княза, као што е Стеванъ, а притомъ е у жалости, али незнамо шта бы было, да е Султанъ ню мѣсто Милеве запросио!

„Али драгій мой, моя кѣи е веѣъ намѣнѣна младомъ Свѣтиславу, сыну Новака войводе.“

„Дакле твоје слуги даешъ кѣеръ, а презирешъ оногъ одъ кога истокъ стрѣни!?“

„А каковъ е тай твой Падиша?“

„Младъ е као утро, красанъ е као цвѣтъ, одъ Орхановогъ е рода па е силанъ; благо му е неброено.“

Милица се све выше и выше у мыслима прѣмиравала. Премѣтла е у глави опасность, коя іой грози одъ стране Вука, па текъ одъ Турчина, ако му желаемо одрѣче; а льпо са ѣеркомъ може себи господство осигурати. Па и кѣери шта ѣе у таковомъ богатству недостаати? Шта ѣе іой Свѣтиславъ, да текъ съ нѣимъ выше белая на себе навуче? Она се веѣъ мало помало на то склонила, само како ѣе садъ са Милевомъ до тога доѣрати; како ѣе Свѣтислава одбити? Шта ѣе іой Патриархъ на то реѣи?

Найвеѣа іой е была брига, Милеву за ту стваръ преправити, али како?

Ако е Милева у любви тврда, она неѣе хтѣти за Баязита, да е іоштъ еданпутъ тако богатъ и силанъ.

Но е ли имала Милева такове тврде волѣ и любви?— виѣеѣемо.

Царица къ себи дозове Милеву. Мати не усхтѣ одма съ боіомъ напољъ; она іой покаже благо одъ Баязита послато.

онъ „Видишь кѣри моя, шта намъ е послао турецкій Царъ Баязитъ. О! онъ е нашъ садашній пріятель; да нѣга нейма, поредъ Вука бы смо зло прошли. — Боже мой, да среѣны има владоца, садъ као Баязитъ, силанъ, богатъ, безъ унутрашны непріятели; па кажу јошъ да е младъ, красанъ и благъ. Ако намъ добро жели некъ му Богъ плати,“

„Онъ доиста твою породицу любви и уважава, и жели твое пріятельство задобити,“ одговори Юсуфъ.

Милева ніе се могла начудити красоти скупощны поклона. Она е мыслила да е веѣ премѣшѣна у оне предѣле, ѣ баснословцы люде у благу пльваюѣе представляю. Она се поклонма обрадовала. Ова радость іой е была првый ударацъ нѣне невинности. Одъ овогъ магновеня престала е быти невина.

И доиста, све се то на нѣой одма и познало. Нѣне невинне очи добыю одма нѣку веѣу ватру, нѣкій ячій зракъ, кой нѣку тежню за нѣчимъ хасновитымъ изражава. Она истина, ніе јоштъ съ тимъ задобыла мысао, дабы добро было таковогъ друга имати, као што е Баязитъ, али доста то, да іой се то богатство яко допало. Родисе у нѣой желя къ таковомъ богатству. Кадъ е дознала, да се ти поклони нѣ и матере нѣне тычу, небы выше рада была, да іой се ти одуму. Пріе єдногъ магновеня была е безъ тогъ блага среѣна и задовольна; садъ бы веѣ безъ нѣга незадовольномъ и несреѣномъ постала. Едно магновенѣ отруе човѣческо, особыто младо ерце.

Садъ се Милеви све за малекостно чинити почне, што ніе славно, силно и богато.

Она истина, ніе зато јоштъ омрзла Свѣтислава, она га е јоштъ волѣла, али та нѣна любавъ ніе выше была чиста. Осимъ, или поредъ любави, ушао е у ню демонъ богатства, кои ѣ ю до крайнѣ несреѣе дотѣрати.

А заръ е Милева была таква ђевойка, коя се тако скоро дае съ чимъ обманути? Та нѣсмо ли казали веѣъ, да е она добра, невина, блага, и да чистомъ любовю прамъ Свѣтислава дыше?

То е све истина. Али нъой е, као и другима уливена наклоность и прамъ другы стварій, а не само прамъ любви. Има много стварій што човѣческо срце усхиѣваю, а не само любовь. Она е найсреѣниа, когъ много ствари не усхиѣваю. Она е найсреѣниа, кои далеко одъ тій усхитителны стварій живи, кои ий не познае, и никадъ не зажели. еръ онда нѣ нъовомъ уплыву изложенъ.

И Милева, да нѣ была царска кѣи, да нѣ имала прилике толико богатство виѣети, можда бы среѣниа была.

Има людій и женски, кои се не даду споляшньимъ блѣскомъ обманути; алъ то су тврде и рѣдке душе; велики духови. Таковы нитъ е было много на свѣту, нитъ ий и сада много има.

Ни Милева нѣ была одъ овы послѣдныы.

Она е была добра, алъ е имала сѣме наклоности прамъ свачега, што суети ласка.

То е была нѣна слабость, коіой противустати выше нѣ могла.

Свѣтислава е она іоштъ као што рѣкосмо волѣла, али нестаде у нъой првобытногъ жара любви; тай се жаръ и на друго што, на благо распрострѣо, па е любовь морала ослабити.

Милица е веѣъ была поклонѣна жельи Баязитовой.

Па како то, да се она на то склони, — послѣ жалостне косовске битке, послѣ паденія Лазара и своы найближныы? Камо жалости удовичне, камо мржнѣ супротъ Турчина, камо освѣте?

Све ове противности су нестале поредъ пріятельскы рѣчій Турчина. Вука се Милица бояла, па бы се буди

съ кимъ саязила, само Вукъ да не господари. Она е виѣла, да нѣни приврженицы неймаю толико снаге, да могу наскоро толику войску скупити, съ коіомъ бы она могла и Вуку и Турчину противустати.

Милица се на страну са Юсуфомъ повуче, а Милеву остави, да се меѣутимъ благомъ наслаѣава.

Юсуфу Милица обрѣче, да ѣе дати Милеву, али найпре мора за ту стваръ преправити исту и Патріарха, и Войводе, да небы збогъ тайности дѣла, и новости такове удадбе како ове тако и народъ огорчила.

„Дакле могу Султану тай гласъ одніети да е твоя кѣни нѣгова?“ запыта Юсуфъ.

„Можешъ — одговори Милица — само мало ми времена дай, да я све то у редъ доведемъ, па ѣу ю скорымъ Султану послати.“

Турчинъ съ тимъ задоволянъ, не се дуго у двору бавію, него ускори вратити се на Косово.

Милица пакъ меѣутимъ потруди се Милеву приволѣти на тай планъ, кои іой се као породицы спасителанъ виѣео.

Магновенѣ е было згодно. Милева се одъ свое мале забуне іоштъ не опростила была.

„Како ти се допада ово благо, дѣте мое?“ запыта Милица.

„Ово е особыто што; но чіе ѣе све то быти сладка мамце, хоѣешъ ли све то за себе задржати, или ѣешъ сестрама што одъ тога дати?“ одговори Милева.

„Све е то твое. Султанъ е чуо какву я добру кѣерь имамъ па е нѣой све то послао. Твое су сестре у свое доба одъ свега доста добыле.“

Милева се зарумени, не си знала изяснити, зашто башъ нѣой да се то пошлѣ, одъ турскогъ Цара, кои е нѣномъ оцу душманинъ быю, — но опетъ и потайно любопытство ю мучило.

„Па заръ е тако добаръ тай турскій царъ?“ запыта свою матеръ дѣтиньскимъ любопытствомъ.

„Сви га особыто хвале. Кажу, да е далеко больй одъ оца му Мурата. Кажу да е юштъ и младъ, лѣпъ, а да е силанъ; то и мы знамо. Доста то, да намъ се онъ — као Турчинъ и непріатель, засадъ веѣмъ пріателѣмъ показуе негъ буди ко другій. Помысли само да намъ е войска на Косову пропала, Вукъ насъ напастуе, а Баязитъ поредъ све наше неволѣ неѣе да па насъ напада, него пріательство ми подноси, и драгоцѣне ти — као што видишь, поклоне шилъ,“ одговори Милеви на свою руку наводеѣа — Милица.

„Ко бы се той доброты одъ Турчина надао?“

„Е видишь кѣри, Богъ самъ хоѣе, да насъ одъ напасти спасе. Садъ шта бы одъ насъ было, да намъ буде и одсадъ Турчинъ непріатель; ко бы насъ браніо? Заръ старый Новакъ са свои стары друговы? или заръ младый Свѣтиславъ са своіомъ младомъ дружиномъ? Камо србске войске, србскы войвода, камо Обилиѣа? Садъ юштъ да не Богъ Баязиту дао ерце благо; зло и наонако по насъ.“

„А шта ѣнешъ ты мамо зато Баязиту учинити?“

„Е кѣри моя, и сама садъ о томъ мыслимъ. Я бы му буди шта жертвовала за нѣгово пріательство. Таковъ пріатель и заслужуе, да му се пріательство врати.“

„О то е добаръ турскій Царъ, гледаймо мамице, да и мы нѣму што лѣпо пошлѣмо, да се не осрамотимо.“

„Али шта бы то было? Султанъ блага нити треба нити хоѣе. Кажу да е кодъ нѣга благо нагомилано; притомъ силанъ е. Онъ хоѣе и да се жени. Премда Турцы выше жена имаю, али опетъ мора имати одну, коя му е прва. Онъ садъ такову прву тражи. Грцы намеѣусе, да му какову грчку кнегиню на вратъ баце; али онъ неѣе ни одну.“

„Па заръ Турчинъ узыма и ришбанку?“

„О да како, па те како ий красно држе! Но кадъ бы садъ тебе Баязитъ запросю, бы ли бы драговольно за нѣга пошла?“ запыта ю нѣшто шальвивымъ гласомъ Милица.

Милева се опетъ застыди.

„Но говори кѣри та ништа зато, ты си оѣе съ твоимъ матеромъ, нити насъ ко слуша; кажи право шта мыслишъ, кадъ бы те заискао?“

„Мамо, я то не смѣмъ казати.“

„А зашто?“

„Зато, еръ не смѣмъ . . . еръ не знамъ на то ништа казати.“

„Кѣри моя, я знамъ зашто неѣешъ да говоришъ. Ты носишъ у ерцу Светислава, па бы ти као тежко было одъ нѣга се одтргнути, е ли?“

„Есть,“ одговори жалостно Милева.

„И я волѣмъ Свѣтислава, као да ми е сынъ, али шта помаже. Прво онъ е само едногъ войводе сынъ, а ты царска кѣи. По свѣту царске кнегинѣ удаю се за цареве и кралѣве, а кодъ насъ е было досадъ рѣавъ обычай, да су се кнегинѣ за обычне властелине или войводе давале. Ево шта намъ е ползовало што су намъ дѣца удата за Вука и Обилиѣа. Еданъ насъ издаде, а другий погибе, безъ да е какву подпору намъ оставио. Да су се поудавале быле те мое кѣри за какове кралѣве, садъ бы смо имали одъ двѣ стране помоѣи, а овако ништа, тако треба да узмешъ стваръ. Я, да самъ као ты, па да ме Баязитъ запроси, съ драге волѣ бы пошла, еръ богме неѣе насъ Свѣтиславъ одъ бѣде сахранити. Но, бы ли бы пошла за турскогъ цара?“

„Али за Бога, све ме то те то пыташъ . . .“ одговори збунѣна Милева.

„Ты се о томъ не старай, само ако хоѣшъ; а далѣ е моя брига.“

„Али Боже шта бы после радила. . . .“

„Са Свѣтиславомъ? Не бринисе ты за то, наѣи ѣ онъ за себе другу; та онъ е младъ. На заръ ты мыслишъ, да е онъ текъ за тебе заузетъ? та колико путы самъ примѣтила, да е онъ и прама други наклонѣнъ? Остави само на мене.“

„Али Свѣтиславъ каже, да му е отаць рѣкао, да самъ му я веѣ одъ могъ оца намѣнѣна, на шта бы садъ на то казао?“, одговори као крозъ плачь Милева.

„То е моя брига. Твой отаць нѣ могао знати, какове ѣ насъ бѣде постигнути. Да е живъ садъ и онъ бы све то одобрио. Но садъ ти озбилно кажемъ, да те Баязитъ за жену иште; ако те не дамъ, опустошиѣ намъ землю, и са Вукомъ — изгониѣ насъ, па ѣмо се потуцати одъ немила до недрага; ако ли те пакъ дамъ, бѣмо на миру, а ты ѣшъ постати славномъ царицомъ. Садъ иди, но никомъ ништа о томъ не говори; све ѣ добро бити а особито за тебе.“

Садъ Милица остави Милеву саму. Она е знала, да ѣ нѣой у почетку тежко пасти, кадъ помысли, да се може одъ Свѣтислава разстати, но и то е знала, да младо створенѣ да се и на ову и на ону страну савѣяти, па садъ некъ се изядикуе, ерѣ са ядикованѣмъ, са сузама много ѣ се и жалость умалити.

И доиста, Милева, премда е плакала и жалила Свѣтислава, али све у манѣмъ и манѣмъ степену, тако, да се виѣело, да ѣ се жалость яко умалити. У нѣномъ срцу, у нѣнымъ мыслима будуѣность се са садашньосѣу борила и смѣшавала. Садъ іой долазило на паметъ, како ѣ нѣой безъ Свѣтислава тежко бити, и као да умрѣти мора безъ нѣга, . . . садъ опетъ представляло іой се, како ѣ из-

гледати као царица. Ове последнѣ мысли умножавашесе.

Премда е цѣла та стварь имала јошть остати у тайности, али опетъ, какове тайне не прочуюсе?

Милева е имала свое вѣрне другарице. Коіой той одъ овы морала е тайну одкрити, баръ да съ тимъ срцу олакша.

Наскоро се у двору о томъ шушкало : да е Юсуфъ бую да проси Милеву за Баязита. Дойђе то до ушю Свѣтислава и свию остали.

Може свакій помислити, како е то Свѣтиславу пало. Онъ се састане съ Милевомъ. Примѣти на нѣой велику промѣну. Она му исповѣди шта Турчинъ иште, алъ не му ништа о нѣной промѣни, и о материной намѣри говорила. Шта выше, она му изяви, да га и садъ искрено воле, и текъ . . не зна ни сама — каква бы е сила одъ нѣга за навѣкъ раставила. Присутствіе Свѣтислава ню е старымъ любовнымъ чувствомъ запаяло, али како га не види, а оно јој долазило и друго коешта у главу.

Свѣтиславъ е изъ нѣны очію читао свою несрећу. Любовъ е јошть ту была, али на нѣой примѣчаема промѣна о будућности сумню му уливаше.

Шта е садъ Свѣтиславъ чиніо?

Шта е могао у томъ положеню чинити? Пунъ огорченя и люборевниве страсти, волновао се нѣговымъ чувствама као буромъ узколебано море, проклиняо е онай часъ, када се родіо, кадъ е Милеву видѣо, проклиняо е люде, кои недопушћаю двама любѣнимъ се срцама спонтисе. Жедніо е за освѣтомъ, у мыслима тражіо е оногъ, комъ е првомъ у главу дошло нѣгове любезне Милеве лишити га. Пребацывао е и Милеви, да га не милуе, кадъ и помислити може, да јо ко одъ нѣга отети може противъ нѣне волѣ. Онъ бы хтѣо, да она пріе у ватру у воду,

съ нѣмъ заедно пойде, негъ да и помысли на другогъ. Но она, поредъ све любви, не имала у себе толико отважности, да бы се на свашта предати могла. Милева е была млада, и материномъ уплыву неограничено подложна. Младиња странствуюће мысли несу е могле на што изванредно побудити. Она га е само тѣшила, да га милуе, да ће Богъ одъ нѣе незгоду, коя любовной имъ свѣзи грози — одклонити; али шта то помаже, кадъ е ключъ нѣе будућности у туђимъ рукама.

Оставимо садъ мало ове младе. Они негъ се кошкаю негъ си пребацую, негъ се тѣше; и онако лакше пада любѣемъ, кадъ е самъ поредъ свогъ предмѣта, кадъ му любопытне туђе очи и подсмѣшливѣ погледъ не смѣтаю. Некъ Свѣтиславъ осѣћа боолю поврѣѣне любви; онъ е младъ, нѣму е та бооля у томъ положаю слаѣа него друга Богъ зна шта. Да видимо шта други раде.

Тай гласъ, да е турекій посланикъ Милеве ради дошао, наравно, дошло е до ушю и Патриарху. Новакъ не быо у двору. Онъ е по крушевачкы предѣлы нову войску купю, но слабымъ успѣхомъ.

Патриархъ оде къ Царицы, да одъ нѣе саме чуе, шта е у ствари. Царица му све исповѣди. Патриарху се сузе низъ очи пуге. Савѣтовао е Царицы, да то не чини молю ю е и преклиняо. Царица, премда мало веѣъ разжалѣна, одъ свогъ намѣреня не одступаше.

„Дакле наймилие ягнѣ изъ хрїстова стада вуцы ће однїети?“ запыта жалостиво Патриархъ.

„А шта ѣу да радимъ у овако жалостномъ положеню, ће ми се са свою страна нападаемъ прети?“ одговори Царица.

„Али шта ће Богъ и народъ на то реѣи?“

„А шта ѣу кадъ ми народъ не може помоћи?“

Патриархъ юй доказываше, да ће та стваръ рѣава

слѣдства за собомъ повући; да е то за народъ рѣавъ примѣръ. Милица на то ѣуташе.

„Свѣтла Царице! я мыслимъ, да бы добро было о той ствари и съ другима посовѣтоватисе; та е стварь земальска, она се цѣлогъ народа тыче;“ рѣкне Патриархъ.

„Я нѣсамъ томе противна,“ одговори Царица. Овако се Патриархъ съ Царицомъ договарао, а послѣ тога остави ю, за кратко, докле се дворскій савѣтъ скупи.

Отацъ Леонтиѣ кадъ чуе новину дворску, силно се разжали; онъ е у свѣму са Патриархомъ држао.

Отацъ Харалампіе са найвећомъ радошћу прими тай гласъ, Свѣтиславъ му быаше кость у грлу.

Русна быаше збогъ тога у недоумѣню. Она нѣ томъ гласу ни вѣровала сасвимъ, еръ е држала, да е свѣ то Царица сплѣла само зато, да Бранковићеву партаю заплаши. Додуше Царица се дволично прама Русне владала, а и Русна прама Царице. Особыто, одъ како е Цара не стало, међу њима е такова ладноћа завладала, да е слабогъ већ изгледа было, да ће Русна моћи дуго у двору остати. Она е то и примѣчавала. Само јоштъ нѣ чисто знала, шта се то мути и плете. Падне јой на умъ Харалампіе, кои е могао све то чистіе знати, еръ е близу Патриарха быо.

Харалампіе добые позывъ одъ Русне.

Онъ нѣ на себе дао дуго чекати. Ђдва дочека ову прилику. Са радостны корацы похити онамо.

Онъ Русну прилично забринуту найђе.

„Добаръ данъ Милостива!“

„Богъ добро дао, оче; шта има новогъ?“

„Я мыслимъ, да ћешъ ты болѣ знати одъ мене?“

„Ако не знаешъ, то не знаешъ.“

„Та нѣшто чуемъ, да се о Милеви говори; шта си ты о томе чуо?“

„По цѣломъ двору разнѣо се гласъ, да е турскій посланикъ дошао да проси Милеву. Она е то сама своимъ дворскимъ другарицама, а и самомъ Свѣтиславу са плачемъ исповѣдила. Виѣо самъ га, да е лютитъ и жалостанъ. Желіо бы знати, шта ће текъ старій Цовакъ на то рѣћи. Онъ е већъ за сигурно држао, да ће се са царскомъ породицомъ сродити.“

„Но то е само разнѣшенъ гласъ; истина е, да е турскій посланикъ нѣшто о томъ говорио, то ни сама Царица не таи, но не знамо шта е далъ у ствари.“

„Та већъ было што му драго, текъ по Свѣтислава не мора добро бити. Сръ само да га видишь како изгледа.“

Русна на то, као мало забринуто :

„Я не знамъ шта ће одъ свега тога бити; али добро бити неће. Ако Царица Милеву Турчину да . . . шта ће онда бити . . . Е л' оче, ты си Бранковићеве лозе пријатељ, . . . я баръ тако о теби судимъ?“

„О том' се ни сумњати немој.“

„Е добро, теби љу се вавѣрити . . . већма него мом' сыну, кои не трпи Бранковићеве; али шта љу му, кадъ се неда освѣстити. Кажи ми најпрѣ, шта си чуо одъ Патриарха или оца Леонтія?“

„Јоштъ нѣсамъ досадъ ништа изъ нѣы извадити могао. Све се нѣшто потайно договараю. Но у колико самъ докучити могао да ће се велика какова промѣна догодити.“

„Но башъ да се стане та Милевина удамба, небы добро было по Срблѣ. Ако се то случи, онда е свѣ то збогъ тога учинѣно, да Турчинъ Бранковића утамани. Но съ нѣимъ бы се и послѣдня сила србска утаманила. Јоштъ кодъ нѣга има нѣшто србске силе, а кадъ бы онъ

пао, онда бы Турцы безъ мача свѣ покорили,“ рѣкне увѣрителнымъ гласомъ Русна.

„То може лако быти,“ одговори калуѣеръ.

„Ніе башъ ни тако као што ты кажешъ!“

„Я опетъ мыслимъ, да ће Бранковићъ на опрѣзу быти.“

„Али како ће противъ толике силе самъ?“

„Нека се саюзи съ Маѣарима.“

Русна се почне мыслити. Тай планъ не чиняше іой се сасвимъ рѣавъ.

„Морамо се са Бранковићы договарати. Све имъ треба на знанъ дати. Хоѣешъ ли ми оче у свачему на руцы быти?“

„Заклинѣмъ ти се хоѣу.“

Садъ започне Русна са іоштъ повѣрителнимъ гласомъ.

„Садъ морамо мало стрѣльиви быти, докъ се цѣла стварь больма не развіе; мы треба при свему да идемо Бранковићу на руку. Княза Стевана треба умалявати, еръ онъ нѣшто важи, па бы сву Бранковића надежду осуетіо.“

„Нѣму ћемо свуда на путъ стати.“

Овако се Русна са калуѣеромъ договарала, и све имъ е на то тежило, да се Бранковићъ осили.

На еданпутъ разнѣсесе гласъ, да е дошла Мара кћи Царице, жена Бранковићева, са сыномъ Бурѣемъ и сви- томъ.

И доиста примѣтисе новъ жагоръ у двору.

Мару и Бурѣа послао е Вукъ у дворъ, да извиде, шта се оѣе ради, да бы знао чега ће се држати.

Вукъ е гордъ быо да се покори Милицы и нѣнымъ синовима; алъ опетъ е за нужно нашао другимъ путемъ ако се може, што за себе радити.

Мара е была такоѣе горда, властолюбива. Она бы радо изъ материны руку владу извукла. Она е свою ма-

терь текъ у толико радо имала и поштовала, у колико іой суети и славолюбію нѣномъ на путу не стои; за свою суетну корысть све е была у станю жертвовати. Она не да е искрено сажалѣвала матерь у нѣномъ сумнителномъ станю, па да ю у надежди крѣли, да ће све добро быти, но гледала е материну корысть своіой жертвовати.

Мара е была одъ онаковы кѣерій, кое кадъ се удаду па имъ се добро води, а мати удовица остане и у бѣдно станѣ дойђе, — надъ своимъ матерама господство нѣко и преимуѣство траже. Особыто садъ, кадъ веѣъ толикогъ сына има, онда су іой материни синови на путу. Милица е веѣъ одавно искусила свою кѣерь Мару, и да не кажемо да е мрзила, у онолико ю текъ радо имала, у колико какова мати кѣерь свою само зато воле, што ю е родила. Мара е спрямъ матере была лукава, па тако е и мати была прама нѣ често пріетворна.

Садъ е Мара дошла, да материно станѣ искуша, да ю наговори да Вука слуша, па ако лѣпымъ рѣчма до тогъ не може дойћи, а оно да іой мало поиздалѣ и претню Вукову яви.

Гости су ступили къ Милицы, коя се башъ са своіомъ ѣецомъ осимъ Стевана разговарала.

Мара матерь у руку полюби. Тако исто и Бураѣъ.

Милицы су изъ очію сузе рониле. Пало іой на паметъ, шта се съ нѣомъ стало. Докъ е Царъ у животу быо, свѣ е у великой слави приимала, сада пакъ нѣга нейма, па као удовица, изгубивши мужевлѣву заштиту, све іой се виѣело, да ю умалително гледаю. И само присуствіе Марино тежко іой е было. Она се у првой мысли сѣтила да Мара ніе дошла као добро ѣете да ю искрено тѣши, него изъ другогъ узрока, што е она држала за свое пониженѣ.

„Како си сладка мати! та немой плакати; оно што е прошло повратитисе не може; гледаймо одсадъ да опетъ добро буде,“ рекне пріетворно Мара.

„Лако е теби; алъ шта ѣу я са овомъ моіомъ ѣцомъ,“ — одговори крозь плачь Царица.

Сва се ѣца узбуде; сви е почну тѣшити.

„Не старай се майко ништа, ту смо іоштъ мы, све ѣе іоштъ добро бити,“ рѣче поузданымъ гласомъ Бураѣтъ, коєга рѣчи у Милицы двоструко чувство произведу.

Како ѣе да помыели добро? Ако буде за Бранковиѣа добро, неѣе бити за ню и нѣну породицу. Када бы се са гордымъ Вукомъ сложити могла безъ уштрба свога, добро бы было, али Вукъ неѣе да се покори, ни нѣой ни нѣномъ сыну.

„Е мой сыне, како може то добро бити?“

„Та немой мати све на зло да слугишъ.“

„А шта ты Милева радишъ?“

„А што е Милева тако смутна. Шта ми радишъ ты Вуче?“ рекну у едно доба Бураѣтъ и Мара, любѣѣи и по образу глдеѣи Вука и Милеву.

Послѣ разны манѣ важности куѣевны распыткиваня, уклоне се одмора ради. О важныма стварма доцнє има се говорити. Мара и Бураѣтъ мало доцнє посѣте и Русну, ѣе іоштъ и калуѣера ватѣку, и о своимъ стварма свойски се договараше.

Стеванъ е быо у околини Крушевца да види да ли се брзо нова войска купи, па се у добро доба вратио, заедно са Новакомъ. Новакъ, кадъ чуе одъ Патріарха шта Царица намѣрава, нєе се одма разабрати могао.

У цѣломъ двору найвеѣа забуна владаше. У такымъ жалостнымъ околностма, кодъ толико себи противны глава, кое се у двору садъ налазе, нєе ни чудо. Свакій е за себе друге планове ковао. Па и на самымъ служи-

тельма познавало се да е господара нестало. Постали су смѣли, безобразни. И они су се на партае дѣлили. Царица, одкако е удовица, изгубила е предъ нѣма полу свое важности. Да е одъ нѣы зависило, за мало бакшиша продали бы были Вуку и дворъ и царство.

Еданъ одъ слугу рекне: „хвала Богу ту е господаръ Бураѣъ, быѣе промѣне, вальда ѣемо се опростити одъ женскы лакрдія.“

Другій рекне: „Па и болѣ бы было, веѣъ намъ се овако досадило. Баръ да хоѣе и Вукъ дойѣи па да све то разчисти.“

Еданъ Грманъ и Петошко, найискреннии су были. Грманъ е увиѣео, да све натражке иде. И како небы онъ увиѣео, кои е виѣео и осѣѣао славно доба Душаново, па садъ — свѣ се натражке иде.

„Е мой Петошко — рекне Грманъ — шта ѣемо садъ?“

„Шта ѣемо? ты ѣешъ свирати, а я ѣу лудовати, па намъ неѣе ништа быти.“

„Та немой човѣче башъ садъ да лудуешъ, говори баръ садъ паметно.“

„Шта ѣу да ти говоримъ; нѣесамъ ли си веѣъ сто путы казао, да ѣемо овако пройѣи, и садъ ти кажемъ, и одсадъ неѣе быти добро. Мени е жао доброгъ Цара, алъ не еданпутъ самъ му веѣъ савѣтовао да пази, алъ онъ се само насмѣя.“

„Ако садъ промѣне буде, кога ѣешъ се ты онда држати.“

„Стевана ако хоѣе, ерѣ е то и право, кадъ ме е нѣговъ отацъ раанію, но ако ме неѣе, ерѣ онъ све мудруе, па будале не трпи, а я онда идемъ онамо ѣе выше будала има.“

„Я богме волиемъ оѣе умрети, него оставити царску породицу.“

„Но знашъ шта Грмане, тай црвеный калуѣеръ ми се не допада, — тай свуда мутн, а особыто често се врзе около Русне. А знашъ ко е Русна; да може три круне бы Бранковиѣу на главу метнула. Но морамъ и я мутити, да дознамъ, шта тай калуѣеръ ради, па ѣу га првомъ приликомъ опарити.“

„Тай мора быти препреденъ, види му се изъ очю. Па све нѣшто са куваркама и служавкама шуруе.“

„Све е нѣшто радъ докучити о Милеви, о Бранковиѣу; као да е у Милеву залюблѣнъ, но онда — казаѣу Милеви, да бы болъ было да за мене пойѣе, него му погледъ поклонн: — Виѣео самъ га при трпези, како юй пильи у очи.“

„Остави на миру те лакрдіе, но гледаймо шта ће садъ да буде. Нѣшто се све буни, слуге тумараю. Држа-кесе савѣтъ или се нови гости изчекую.“

„Неѣе ли турскій Царъ у госте?“

„Та не булазни, вальда текъ небы за нѣга пошла Царица.“

„Мой брате, неѣе онъ Царицу; Турцы само на младе гледи; та и онако све се говори да Милеву проси.“

„Бога ти, то су плетке. Та ніе полудила да за Турчина пойѣе, кодъ когъ се небы смѣла ни частнымъ кресомъ прекретити.“

„Манисе, ѣаво не спава, а знашъ какве су женске; покажи имъ само свѣтлость, поредъ кое блистати могу, па е онда све добро.“

„Та кажу, да ће она за Свѣтислава пойѣи. Па я да самъ Свѣтиславъ, а я знамъ шта бы радю.“

„Шта — вальда бы се убіо?“

„И ню и себе.“

„Е мой Грмане, остарио си, па юштъ неймашъ мозга. Шта бы се убіо? Я съ мое стране, ако самъ и будала, баръ оѣе бы быо паметанъ. Нашао бы другу.“

„Алъ помисли, да за Турчина пойђе? та то свакогъ Србина болѣти мора!“

„Али кадъ она хоће? кадъ ню не болѣ, како ће насъ болѣти? Она се зна. Па заръ ты мыслишь да бы една Србкиня пошла за Турчина? само да дойђе, али онако каковъ, што' но кажу честитъ, па бы виђео.“

Грманъ се и одъ неволѣ насмѣе.

„Та заръ су луде Србкинѣ да Турцыма иду, кадъ они выше жена имаю; та не еданъ съ едномъ не може да изыђе на край, па жена не може да се слаже са свѣрвомъ, етрвомъ и заовомъ, а камо ли ће су толике жене.“

„Е мой Грмане, да видишь тогъ вашара, када се турске жене инатити стану. Кадъ самъ быо кодъ Турака зароблѣнъ, упознао самъ се са еднымъ адумомъ, кои харемъ чува; тай ми е све казывао како се онѣ живи.“

„Па рѣцы ми како?“

„То садъ нећу, оставићу за другій путъ, ако се Милева случайно за Турчина уда, приповѣдаћу предъ свима гостима.“

„Дакле башъ нећешъ?“

„Садъ нећу.“

Тако се іоштъ дуго кошкали и разговарали, докъ не дойђе време ручку.

Сви гости ніесу скупа ручали. Како се кои съ коимъ слагао, тако е у своіой соби съ нѣмъ и ручао. Све се едно одъ другогъ туђило, све е едно одъ другогъ за-вирало.

Царица са своіомъ породицомъ; Патріархъ са калуѣры и Новакомъ, Русна са Бурѣемъ были су заедно. Сви су нѣшто планирали, свакій се на нѣшто преправляо.

Предъ вѣчеръ сазовесе савѣтъ.

Кои су годъ важніи были, сви су ође участвовали.

Милица представи свое жалостно станѣ, и позове све, да іой буду у помоћи.

Патріархъ замоли Царицу, да бы изјавила, шта Турцы желе.

Милица имъ све представи, шта іой в Баязитъ поручію, само што ніе спомѣнула о томъ, да іой е обѣћао Бранковића покорити.

„Турчинъ — рече Царица — иште Милеву, па дае намъ миръ; обвезуесе да неће на насъ выше нападати.“

„Доста жалостно,“ одговори Патріархъ.

„Дакле до тога смо већ дошли, да се царска србска кћи Турчину продае? то ніесамъ мысліо никадъ доживѣти,“ рече лютито Новакъ.

„Алѣ шта ћешъ да чинишъ када ніе другчіе; видишъ да е све заплашено, войска се слабо купи, а Вукъ оданде опетъ пріети,“ примѣти Кострежъ, погледъ свой на Бурѣа бацывшій.

„Мой отацъ не стои са войскомъ као непријатељ, него као спасителъ. То исто што е майки Царицы одъ Турчина поручено, обрѣчено е и момъ оцу, безъ да се Милева има дати. Па ако башъ небы было миранъ Турчинъ, и на насъ бы напao, мой отацъ скупио е приличну войску, скупићемо іоштъ выше, па ћемо мейданъ дѣлити,“ примѣти Бурѣа, комъ се ніе допадало, да се Милева Турчину да.

„Зашто дакле твой отацъ да се не повинуе Царчиной власти, него се непријатељски прама насъ ставіо?“ запыта Новакъ.

„Мой отацъ вели, да ће онъ све за народъ учинити, само да му се врховна управительска власть допусти дондѣ, докъ се све не урѣди, ерѣ дондѣ, да испусти власть, пао бы своимъ непријатељма у шаке, кои га одавна мрзе, и кои му за зло пріимаю, што е часть войске после битке спасао.“

„Дакле онъ хоће да прими еву власть у руке, па онда? — да метне себи круну на главу,“ рѣкне лютито Новакъ.

„Онъ жели, да се одъ двора нѣму противна лица удаде, па да се обвѣже Царицу вѣрно заштићавати, и нѣой повиноватисе.“

„То е опетъ толико, као пријатељ Царичине ишѣрати, да се непријатељи угнѣзде. Свѣтла княгиньо, ты си му жена и морашъ му страну држати, алъ пытай цѣо свѣтъ, па ће ти свакиъ казати шта жели Вукъ Бранковићъ.“

„Я на мога оца не дамъ ништа рѣћи,“ рѣкне разлюћенъ већъ Бураћъ.

„Ты недай али я хоћу, ерѣ самъ земалскиъ савѣтникъ, па на нашој души лежи отачбину спасти.“

„Дакле шта ће то да буде?“ запыта Патриархъ.

„Оће е пытанъ, да ли се има дати Милева Турчину и миръ приимити или не.“

„Я велимъ не, али да се одма има Бранковићъ повиновати, и свою воену силу нѣой предати, и то ономъ одбору, кои садъ оће представля Царичину власть.“

„На то ће Вукъ тѣжко пристати.“

Садъ се изроди великиъ инатъ. Патриархъ ий утишаваше да само обшту цѣль предъ очи ставе, алъ не могао, то докучити ерѣ Мара изяви, да Вукъ као правый пријатељ народа, дондѣ садашню свою силу изъ руку испустити неће, докъ се миръ не укорени.

Стеванъ е дуго ћутао, докле онъ напоследку не буде принућенъ цѣлу ту стварь начисто довести. Онъ е увиѣео, да се Мари не допада ни то, што се Милева Турчину дае, ерѣ се бояла да ће онда Турчинъ на Вука напасти, а Вукъ и не мысли Царицы покоритисе. Шта се има дакле чинити? Ако се са едномъ женскомъ земля спасти може, зашто се небы она жертвовала.

„Кадъ е већъ тако, да нити имамо съ наше стране за обрану войске, съ друге пакъ стране Вукъ не попушћа, а оно некъ Милева спасе землю. Ты Новаче опрости, еръ земля е преча негъ другій. Има јоштъ Србкinya за твогъ Свѣтислава,“ рѣкне Стеванъ.

„И я то исто судимъ,“ рѣкне Кострѣжъ войвода.

„И мы то исто,“ повичу млоги.

Истина, да се већа страна на то приклонила, само Мара и Бурађъ найвећма се противише.

Патриархъ предвиђећи неизбѣжиму пропасть, овако заключи савѣтъ.

„Видимъ, да е народъ између двѣ ватре; ако се Милева неда, Турчинъ ће напасти и разорити обезоружану землю, еръ Вукъ неда помоћи нити хоће да се покори.

Бецо моя! я самъ као Божій слуга већъ старъ, и чека ме већъ послѣдній данъ. Камо срећа, да е истый часъ много пріе стигао, да не умремъ у оваковой туги. Богъ насъ каштигуе. Свакояко е зло. Турчинъ ће поредъ Милеве са Србљиномъ сродитесе; примѣръ великій мале за собомъ повлачи. Данасъ ће Милева у харемъ и потурчиѣесе, сутра ће простія Србкinya. Данасъ ће се еданъ, а сутра другій Србинъ потурчити. Стадо ће Христово млоге овце изгубити.

Но послушайте јоштъ послѣдній мой савѣтъ. Ако се миръ мало подкрѣпи, немойте се дати мирнымъ магновенѣмъ занети, но крѣпитесе, мужайтесе и утврдитесе, и недайте да вамъ се туђинъ у унутрашняя дѣла мѣша.“

Са овимъ рѣчма е Патриархъ као нѣкій дугъ ерцу изплатіо.

Сви су се на то склонили, да Милеву мира ради жертвую. Послѣ оваковогъ заключеня, Патриархъ да благословъ, и сви са разиђу.

Мара виђећи да то неће по Вука добро бити, одговарала е и њо и Милеву. Но Милева јоштъ врло млада будући на свашта се дала превіяти, па ако се у едномъ магновенію, подстрекнута съ плачемъ одрицала Турчина и Свѣтислава као у срцу носила, то опетъ ніе дуго трајало, ерѣ е материне рѣчи слушала. Материна воля е као заповѣсть долазила. Бурађъ се са Стеваномъ кошкао, и кадкадъ са жешћимъ рѣчма и вређао га. Стеванъ быяше кротакъ, вальда и выше негъ што треба. Бурађъ га не сматраше као сына Цара Лазара, кси е владу наслѣдію, но као сродника млађегъ, кой ніе ништа выше одъ нѣга. Кадъ нестаде Лазара, учинило му се, да е садъ нѣговъ Отацъ првый, и да се не може Стевану подвргнути.

И Бурађу не могаше изъ главе изыћи, шта Турцы са таквомъ женидбомъ намѣраваю. Неће ли садъ Турцы свою задату рѣчь погазити, и на то ићи, да се Вукъ понизи? У највећой сумњи быяше онъ и мати. Ерѣ нашто Турчину Вуково пріятельство, кадъ му е доволно Миличино.

Мара виђећи, да іой мати при едномъ остае, почне іой пребацывати, да е срамота кѣрь свою дати Турчину, но свѣ то ништа не помогне. На послѣдку виђећи да ништа овымъ путемъ докучити не може, вратисе у највећемъ незадовольству скупа са своимъ сыномъ натрагъ.

Русна, примѣтивши, да ю већъ Царица найбільма не гледа, за свагда се одъ двора удали, и отиде у Рудникъ, и онѣ е нове планове противъ Милице ковала.

Русна Мару ніе волѣла, но споля іой се пріятельски показивала. Вука ніе могла заборавити, па е нѣговогъ сына трпѣла.

Харалампіе се већъ договорію съ Русномъ, да ако іой што узтреба, нѣга може употребити. Дворске и кувѣвне тайне већъ е свѣ дознао чрезъ ѣкое служавке, а особито чрезъ ону, збогъ кое прве ноћи малъ ніе страдао.

Патріархъ и нѣгови калуѣери опростившиесе отиду у намастырь Жичу.

Сви се веѣъ разыѣу, и само они остану, кои се са Царицомъ у свему слажу.

И тако нѣколико смутны дана пройѣе.

Свѣтиславъ е у найвеѣой борби душе одборъ оставити морао. Онъ небы се могао одвоити, но на послѣдку морао се оцу повиновати, кои га выше нипошто онѣе оставити нехтѣде.

Како се онъ одъ Милеве растао, може свакій себи лако представити.

Но да видимо шта ће далѣъ быти.

Вукъ кадъ одъ Маре и Бурѣа чуе, шта се стало, разяренъ почне свѣъ веѣма войску умложавати, тако, да бы, ако бы га са Милицомъ опрїательившиесе Турцы, напали, доволянъ odporъ дати могао. Сви они, кои су мыслили, да ће турско прїательство врѣда нанети, прешли су Вуку, и тако поредъ свега тога што е Милица мыслѣла, да е поредъ Турчина сигурна, Вукова е сила свѣъ веѣма растла.

Милица проводѣи у бриги свое дане зѣбеѣи у срцу чекала е излазакъ цѣле ствари.

Кадъ наеданпутъ оцетъ турскій посланикъ дойѣе, и то главомъ Юсуфъ.

Онъ е са великомъ свитомъ дошао, да Милеву прїими и Султану однесе.

Донео е нове и нове поклоне.

Дуго се бавити не хтѣо, ерѣ му е Султанъ казао, да Милеву што прїе довѣсти мора.

Сирота Милева, какво ће веселѣ имати!

Нити кума, нити ѣевера, нити старогъ свата!

Па какви сватови? выше Турака негъ Србаля у двору? рѣкао бы да се веѣъ све потурчило. Пунъ Лазаревъ дворъ самы турбана!

Милеву већь сутра намъраваю водити.

Доніели су іой скупе турске хальине; навите неисказане, еръ Султанъ хоће као Туркиню да ю види.

Она е данасъ послѣдній путъ Србкиня!

Кострѣжъ войвода іоштъ са нѣкима, — Милевине друге и домаћи славили су Милевино веселѣ.

Звона ніесу на вѣнчанѣ звонила. А и нашто, да Турцыма уши врѣђаю? Та и Милеви ніе већь то одъ потребе.

Милева сузе рони, но не противисе! жао іой е, аль та жалость не задржава. Само брже съ нѣомъ, да е та жалость што пре пройђе.

Милева е послѣдній путъ была у ербске хальине обучена. Послѣдній путъ, и то у najveћой тайности отиде у цркву да се причести, да іой буде све опроштено. Причешће іой се по дрктаюћы усты проспе; вальда ће ю велика незгода стићи.

Тако смутногъ веселя іоштъ ніе никадъ было. Турцыма се особытый ручакъ справи, и особыто су ручали. Србљи такође. Милева ніе се выше смѣла предъ Србиномъ показати. Она е по вољи Юсуфовой само међу женскима се бавила.

Милева е са женскима насамо ручала. Ту быяше плачь и рыданѣ.

Србљи смутни, текъ по дужности скупесе, да се текъ зове, да се љевојка ніе безъ сватова удала.

Турцы, и онако слабоговорљиви, мучали су, едва чекаюћи, да жертву одвуку.

Така е была свадба кѣри послѣднѣгъ србскогъ Цара.

Дакле ніе нико веселіо дружтво?

Есть еданъ Петошко. . .

Петошко е быо позвать, да смутну свадбу малко развесели. Грмана ніе се нико сѣтію; а нашто, кадъ бы

гусле и юначке славе пѣсма текъ срамоту увеличавала.

Немоймо ни споминати све, кои су у овой жалостной свадби участвовали. Веѣина се сама себе стыѣла.

Петошко ступивши унутра, покаже весело лице, веселіе негъ икада; башь као да е хтѣо показати, да кад-кадъ и лудомъ дойѣ врѣме, када е величественни одъ наметны и силны.

Кострѣжъ войвода, као баяги да развесели дружество, почнесе са Петошкомъ шалити.

„Но, како си Петошко, шта си ноѣасъ снивао?“

„Снивао самъ, да е еданъ кобацъ меѣу кокошке улѣтіо, и едно пиле у ноктима однѣо.“

„Ты све тако чудне сне имашъ, да л' си сніо кад-годъ, да си піанъ?“

„То само мудри и трезни саяю, а кои е на яви свагда лудъ и піанъ, томъ текъ у сну што трезно дойѣ.“

„Та дедъ приповѣдай што о твоѣмъ путованію; та доста си се по свѣту лутао.“

„Е па добро, о чему хоѣете? хоѣете ли да вамъ приповѣдамъ, како самъ се послѣ калуѣерства хтѣо оженити, или како су ме хотѣли кодъ Турака адумомъ да начине?“

Дружество се поредъ све неволѣ насмѣе, и еданъ зажели чути едно, а другій друго.

„Е добро, а я ѣу и едно и друго да вамъ скажемъ рѣче Петошко.“

„Кадъ самъ одъ Калуѣера утѣкао, продужи Петошко, мотао самъ се тамоамо, и то у незгодно ратио доба, догъ ніесамъ пао првый путь у турско робство. Одавѣе послѣ нѣкогъ врѣмена ослободимсе, и доѣемъ у Призренъ, и ту се станимъ. Имао самъ нѣшто и новца, па ми е зато и путь отворенъ быо. Една убога удовица имала е красну ѣерь, младу као капля. Пыташе ме, шта самъ и

шта љу бити. Одговоримъ, богословъ, и быљу попъ. Ђзычанъ самъ быо доста, па самъ знао око матере; она ми понуди љеръ. Посао е быо готовъ, я намъримъ узети љевойку. Садъ текъ почнемъ читати богословию навратъ наносъ, само да постанемъ оно што самъ вељъ обрљкао. Та како и небы учю за такову красну љевойку. Ни сама княгиня Милева ние лљпша одъ нљ. Дичю самъ се съ нљомъ. По сокацы сви су гледали на насъ, и завидљли намъ. Но среља ние дуго траяла. Започнесе ратъ съ Турцыма, Турцы освое Призренъ. Я избљгнемъ, но мою милу у той гунгули изгубимъ. Шта љу садъ? Чуемъ да су е Турцы заробили; идемъ да е тражимъ до самогъ Мисира. Чуемъ одъ нљкогъ бљгунца, ду ми е жена у Дринаполю. Хайд' онамо. Она е вељъ была супруга наше отъ три репа. На едномъ узвышеномъ мљсту лежао е пашинъ дворъ. Онуда самъ често пролазио. Крозъ пенљерчиљъ буле су извири-вале. Мељу нљима познамъ мою Цвљту. Можете мыслити како ми е было. Но она, кадъ ме опази, окрене леља. То ми жао буде. Она е у кадиви, са драгимъ каменљмъ украшена дивно изгледала. Боже мой! онда самъ се првљй путъ могъ живота заплакао. Даемъ ioй свакояке знаке, ал' нљой ние ни бриге, а друге буле се смљю. Садъ се и у мени наравъ промљни. Мљсто любви постане освљта. Но како љу ioй се освљтити? Да се понудимъ Паши у службу. Прљвимсе. Нљгови сеймени када ме виде, тако имъ се допаднемъ, да еднoгласно повичу, да бы таманъ быо добаръ за адума, то есть за оногъ служителя, кои буле чува, да изъ куље или крозъ башље не изыљу. Све се то мени допадало, али само то не — да Турчинъ постанемъ. На послљдку пристао бы быо на све, само на едно не, а то да не учине самномъ оно, што мора бити, кадъ кога адумомъ праве. Зато задовољю самъ се съ тимъ, да буднемъ као башљованскљй слуга. Тако и будне.

Адума е было доста, ерѣ в ту было преко тридесетъ була. Ту се я упознамъ са адумцыма, међу којима еданъ е сасвимъ быо таковъ као я, само јоштъ много црнѣй, тако као арапинъ, да самъ быо сасвимъ црнъ, насъ двое изгледали бы као два рођена брата, јоштъ выше, као двѣ каплѣ. Насъ двое се добро упознамо, и живисмо као два рођена брата. Адумъ све се међу булама бави, па све зна шта се међу њима чини. Ту послѣ може виђети човѣкъ свакогъ сјасета. Мой другъ Ибраимъ преоблачио ме у нѣке альине, и узевши маску на образъ, улазио самъ ноћу међу буле, и већ самъ се добро съ њима упознао. Моя Цвѣта која се садъ Фатма звала, попустила е ните, и молила ме е, да гледамъ какогодъ да ю ослободимъ изъ овогъ белая. Но садъ самъ я быо господаръ, па самъ ю хтѣо збогъ показане ми ладноће мало намучити. У почетку ни самъ ю ни гледао, а она све око мене лилимили, само да јој што по вољи учинимъ. Човѣкъ бы мыслио, да е булама у харему Богъ зна како добро, а оне су несрећне, него кодъ насъ найубогіе ђевојке. Представите си само њовъ животъ. Затворене су као у каковомъ граду, ил' больма кавезу. Крозъ мале, гвозђемъ изпрекрштане пенценре едва што и виде. Унутри истина, има доста миндерлука и душека, ал' шта врѣди, када се онај на њима шири когъ сироте буле не трпе. Помыслите си за Пашу едногъ старца, као садъ войвода Кострѣжъ, шта, јоштъ горе, ерѣ старомъ Србину јоштъ руменисе чело, но старый Турчинъ жуть и преживлѣнъ, па кадъ има по тридесетъ млади ђевојка одъ петнайстъ—двадесетъ година, кое као едемске хуріе изгледаю, па му кржаве очи са умилнымъ своимъ погледомъ разблаживати мораю; то е радость за буле!

„Па шта имъ фали?“ рекне, Петошка рѣчь шальиво пресѣкнувший Кострѣжъ.

Шта имъ фали! Па заръ ніе доста неволъ, када по тридесетъ ђевояка поредъ едногъ старца чаме? па како ли іоштъ живе међу собомъ у кући? Све чангрижу, све една хоће да е боля одъ друге, па еднако ратъ међу собомъ воде, а адуми се смъю и асну вуку. Какова имъ е кодъ куће забава? Пси и помѣшана ђеца. Ако е коя баш и кадуна, а она се у толико текъ срећномъ налази, у колико іој разне робкинъ са распушћенымъ косама около нѣ скакуцаю. Иде ли коя у Цамію ил' амамъ, то смъ пріе погледъ на зидине и марву, негъ на люде, божія створеня бацыти. Не една животомъ шалу плати.

„Доста већъ о томъ Петошко, видисе, да си будала па зато тако лудо и говоришъ“, рекне Кострѣжъ.

„Боже мой — одговори Петошко — будала кадъ истину говори, а оно мал' му не пресѣдне, а мудри текъ онда мудрую кадъ говоре оно, што ни сами не држе за истину. Дакле хайд' почнимо што друго. Неће ли кнезь Стеванъ за себе каковъ харемъ и то одъ турскы ђевояка имати, еръ право е, да се Турцыма освѣтимо, кадъ намъ кнегиню вуку?“

Сви се почну смѣяти.

„Па и ты войвода Кострѣжъ, можешъ іоштъ до те славе дойћи. Колико већъ има арнаутскы и бугарскы войвода, кои су садъ већъ Паше!“

Кострѣжу е мука была то слушати, ал' шта ће са будаломъ? текъ е чело намрштію, и даде знакъ, да бы добро было, да се Петошко удали, да што луће іоштъ не изговори.

Петошко виђевши, да се удалити мора, проговори іоштъ као за съ Богомъ остай.

„Е видимъ, да се и я већъ морамъ потурчити, и лудъ самъ што већъ досадъ ніесамъ. Та видимъ већъ и онако да ће се Србинъ са Турчиномъ сродити, а земля

ће Турчину у миразъ припасти. Я већъ оће неймамъ никаквогъ посла; идемъ у Турке. Онѣ љу найпрѣ продавати бузу, па кисело мліеко, па кадъ стѣчемъ кою пару, постаљу кодъ каквогъ паше тефтердаръ, па ефендія, па на послѣдку паша, и то одъ три репа, послаљу войводи Кострѣжу три товара блага, па љу запросити нѣгову љеръ, и задобѣљу, ерѣ љу бити славанъ човѣкъ.“

„А шта зарѣ неѣшъ у двору да останешъ,“ запыта опетъ шальиво Кострѣжъ.

„Нипошто; я самъ досадъ вољо бити будала у мудромъ царству негъ мударъ у лудомъ, алъ садъ самъ виѣео, да су сви полуѣели, па садъ морамъ я мудровати.“

Послѣ овы рѣчій Петошко уклонисе. Сви су то за саму лакрдію држали; но Петошка доиста выше нѣсеу виѣели; нѣга е нестало.

Овако жалостне свадбе іоптѣ Србљинъ виѣео нѣ, сви су гости изгледали, као да су већъ садъ потурчени. Ђданъ се одъ другогъ стыѣео.

Юсуфъ е едва чекао, да буде свему што пріе край.

У едно доба дигну се гости. Послѣ обычне церемоніе сви се разыљу.

И Милеву одведу Турцы.

Немой то ни пытати, дал' е была невесела, плачна, — како е путовала, како е примљѣна одъ Баязита. Доста, да се она скоро у харему султановомъ налазила, па заборавимо ю мало, да насъ не боліе ерце.

VII.

Послѣ свадбе настану важни догађаи. Стеванъ е скупіо нѣшто войске, но ова нит' е была довольна противъ Турака, нити противу Вука. Вукъ е яку войску скупіо, која да се са Стевановомъ саюзи, могли бы Турцы наполъ изыћи као што су ушли. Но двѣ главне породице сукобишесе. Морало се на чисто довести; хоће ли Гребляновићи или Бранковићи Србіомъ обладати.

Однако е Баязитъ постао зетъ царичинъ, гледао е, да Вукову силнію партаю ослаби ил' сакруши, па ће са слабіомъ лако. Подъ видомъ као да помири двѣ таруфесе породице, издѣйствовао е миръ између Милице и Вука, таковимъ начиномъ, да одну опредѣлену часть сръбске землѣ Вукъ за себе и сына задржи, а остало да припадне Милицы и нѣной љецы. Ово е извршено, ал' сатимъ се и сръбска несрећа навршила. Земля се сатимъ опетъ на манѣ части подѣли, и сатимъ се Турцыма посао покореня Србіе олакша.

Послѣ овогъ мира, Вукъ іошть ніе быо сасвимъ задоволянъ, боѣхисе, да га Турцы у саюзу са Милицомъ доцніе сасвимъ не истисну. Почне дакле нове планове правити, како бы свою владу распространити могао. Милица е на свакій нѣговъ коракъ пазила, и како е примѣтила, да се мало осиява, явила е Турчину, кои га е одма у свое границе баціо. Вукъ незадоволянъ и огорченъ, почне се приправляти, да датомъ приликомъ опростисе одъ ове неволѣ. Када е мысліо, да е прилика већъ близу, буде убіенъ изъ потае, неизвѣ-

стно, да ли одъ турске или србске руке, оставивши свомъ сыну Бурђу землю, свою гордость, отважность и властолюбіе.

Садъ се младый Бурађъ лати кормила. Войска му е была на свѣ спремна. Баязитъ, боеѣсе да небы се една ил' друга страна србска осилила, быо е зритель србске неслоге. Одкако е Вукъ пао, почела се Миличина партая силити. Многи су Вуковцы прешли на царичину страну, особито одъ старіи войвода, кои су се рѣдко съ вольомъ ма како способномъ младићу княжескомъ подвргавали. Ово виђеѣи Мара Бурђева мати, а кѣи царичина, понуди свое пріятельство Баязиту, и обрѣче му, да ће прама Турака све оно чинити, што имъ годъ царица чини. Баязитъ се обрадуе и обрѣче свое покровительство Мари и нѣномъ сыну, а то покровительство састаялосе у томъ, да су одсадъ обе србске владаюће породице јоштъ веѣма се Баязиту подвргле. Милица и Мара све се надметале, коя ће одъ нѣи Баязиту веѣу услугу учинити. Јоштъ се на Косову, на обалама Ситнице србске кости виђеле, а србски владѣтели и владѣтельке ступили су у найвеѣій саюзъ са Турцыма, да имъ помогну обарати јоште непокорене Влахе. Милица е са нѣкомъ войскомъ послала сынове Баязиту у помоѣ; то виђеѣи Мара, да се не осрамоти, то исто е чинила. Турцыма ніе никадъ пала тако сѣкира у медъ као сада. Ако су се донђе и молили: „Боже не саѣдини каурина“ и успѣвали, овомъ баръ приликомъ јоштъ су выше докучили, ерѣ су се сами каури србски саѣдинили, да помогну Турцыма угнѣздитисе. Лазареви сынови кодъ Турака; Вукови сынови — кодъ Турака; Вукашинови сынови кодъ Турака, србска войска кодъ Турака, србска кнегиня у Баязита, кудъ ће болъ по Турке.

Стари србски войводе, кои су подъ Душаномъ и Лазаремъ воевали, помрли су кое одъ старости, кое одъ жалости. Та и како бы могли гледати войници Душанови, како се Србљи за Турке боре? и самъ Грманъ уклоніосе, и отишао е у Зету слободну, и погудившъ у своіой старости іюштъ нѣколико пѣсама, одзываетъ Душанова доба, у одной пештери каменитой оставіо е свое гусле яворове, да кадгодъ — ако опетъ настане славно доба, загуди на нѣма нѣму подобанъ дѣтиѣ. Па се тако сиромъ Грманъ на слободной земљи скончао.

Баязитъ ніе хтѣо згодну прилику промашити. Нѣму е іюштъ Влашка смѣтала, па онда на Маѣаре. Скупи силну войску, и удари на Влашку.

Кодъ Кралѣва, влашке вароши стояше два противна стана, цара Баязита, и войводе Мирчете. Што е одъ Влаха оружѣ поніети могло, ту се дѣсило.

По турскомъ стану пролазеѣи рѣкао бы, да е србска войска взгро Турчину.

Ту Бураѣъ са своіомъ браѣомъ, Стеванъ и Вукъ Лазаревиѣъ, свѣ србски соколови, па и Кралѣвиѣъ Марко са своіомъ браѣомъ, као лавъ ранѣиѣъ, чека, да са последнимъ уздысаемъ свѣ што га окружава, смлави.

Оѣе се састану найважніи србски синови, сви кои су по несреѣной судьби роѣеня опредѣлени, да надъ народомъ владаю.

Марко, кои безъ боя живѣти ніе могао, быо е самъ собомъ у рачуну чистъ. Онъ е свою рѣчь задао, па ю е и одржао, врѣдностъ нѣну крвлю плативши.

У стану турскомъ Марко у свомъ чадору піе. До нѣга сѣди нѣговъ милый Хассанъ.

Хассанъ гледи на Марка, нитъ очи съ нѣга скида. Изъ сваке черте Маркове у себе вуче ново и ново юнаштво. И диванъ естъ Марко. Турцы дивесе нѣговомъ

юнаштву, и веле, да ако икога, то доиста Кралъвиѣа Марка единого каура увесе Мухамедъ у Едемъ ѣе га сви турски газіе едва чекаю.

Стеванъ князь, коме су Турцы мѣсто царскогъ имена деспотско носити допустили, и ако в Марко оцу му неприятель быо, ніе могао пропустити да не види Марка, ногъ и душманинъ као пріятель хвали.

Скупа са Бурѣемъ и браѣомъ посѣти Марка.

Марко кадъ види сына свогъ нѣкадашнѣгъ душманина, као правый юнакъ руку му пружи, Стеванъ хоѣе, да ю полюби, Марко му неда, онъ се само руке.

Поведесе онетъ разговоръ онаковъ као првый путъ са Бурѣемъ. Марку се допадне Стеванъ тако исто као и Бураѣъ.

Меѣу осталымъ рѣче Марко :

„Драги мои посынцы, казаѣу вамъ нѣшто, па се опомените мои рѣчій. Мене су ваши оцеви турскомъ удворicomъ звали, зато, што самъ немогавши гледати ѣе ми мое очинство газе и отимаю, кодъ Турака помоѣи тражію. Жреблѣ преокренулосе, и судба е опредѣлила, да се и мои душмана сынови Турчину кланяю. Ако самъ я погрѣшию, могли сте одъ мене примѣръ узети, па зашто сте онетъ узъ Турчина пристали. За мене веѣъ надежде нейма, алъ вы сте іоштъ млади, па све поправити можете. Но буди ме ко како осуѣавао, я самъ увѣрепъ, да и при Турцыма доста самъ добра момъ роду учинію. Ако е Србинъ у турскомъ робетву, то га Марко избавля. Ако Турчинъ србеку землю пустоши, Марко гледи да накнади, и да свакой уцвѣлѣной майцы сузу утре. Но на ово пазите. Вы обоица осланятесе на Турке. И я самъ се на нѣи осланяю. Пазите да се не покаете. Велика е стварь кою сте на себе узели. Народъ треба заштиѣавати, а народъ два поглавара има. Народъ бы среѣннѣ быо, да

е еданъ мѣсто двоице, ерѣ се сила србска цѣпа. Па у толико е опаснѣ за народъ, што сте обоица пуногъ изгледа, одважни и властолюбиви. Камо среѣа, да е кои тай одъ васъ неспособанъ и неодважанъ, па бы важни надъ слабиимъ махъ преотѣо, па народъ небы се дѣлю, ал' овако, свакиъ за преумуѣствомъ тежи, па еданъ еднакомѣ неѣе да се покори. Послушайте ме. Ако се васъ двое тако не уредите, да меѣу вама еданъ господари, а оно пашѣете сви са своима у челюсть душманину. За мене е доцне каятисе, ал' вы юштѣ имате часа. Чувайте народъ одъ женскогъ господарства, ерѣ женске страсти хитриѣ кѣ пропастн воде. Напоследку юштѣ и ово вамъ кажемъ. Мене осуѣуйте како вамъ драго, зна Марка народъ, когъ е и кодъ душманина заштиѣавао, и гусле ѣе ясно даворитн о имену нѣговомъ ѣегоѣь Србинъ дыше. Я садъ истина воюемъ съ Турцыма противу Мирче, и то зато, што е онъ съ ваши оцевы свагда мой и могъ оца душманинъ быо. Могъ оца душмана крвь пролѣвати моурамъ, но опетѣ волиемъ мой народъ и ришѣане негъ себе, и ако и есамъ вѣранъ оцу сынъ, и противъ Мирче воюемъ, зато опетѣ искрено исповѣдамъ, да желимъ, да убою, кои намъ предстои, ришѣани побѣде, и да будемъ я жертва чиста те ришѣанске побѣде.“

Ове су се рѣчи коснуле срца Стевановогъ и Бурѣевогъ. Свакиъ е одъ нѣы самъ себи у срце гледуо, и застыѣеосе баръ за магновенъ отъ собствение себычности.

Марко иѣ е угостио, опростиоосе одъ нѣы, и руковаосе, башъ као да осѣѣа, да е ово послѣднѣй састанакъ.

Стеванъ и Бурѣѣ опростившиесе одъ Марка и Хасана, отиду свакъ у свой станъ, и очекивали су бой.

Дуго нису морали чекати. Обе войске были су спрѣмне, и сутраданъ прѣ зоре, дадесе знакъ битки.

Обе су войске были силне. Власи се бѣо за слободу

и отачбину, Турцы да добыю нову землю, Србљи да се Турцыма умиле. Власи познавали су добро предѣлъ битке. Турцы не могу да се са нѣовымъ коняничкимъ мложтвомъ ползую. Битка се страшна изроди; србски князеви, Стеванъ и Бураѣъ надмеѣусе у юнаштву. Кралъвиѣъ починивши чудеса са своіомъ храбросѣу падне, а Власи побѣду одрже. Турцы вукусе натрагъ, а Стеванъ и Бураѣъ са Србима заштиѣаваю одлазакъ Турака. Да нейма Србаля, зло по Турке.

Послѣ ове влашке побѣде, Баязитъ увиди важность Србаля, и паштіосе у пріятельству іѣ одржати. Марка веѣъ нѣе было, дакле одъ нѣговогъ имена выше нитъ страха нитъ корысти.

Но не проїѣе година двѣ, а Маѣари ударе на Баязита. Іоштъ се нѣесу Турцы ни скупили, а веѣъ Србљи подъ Стеваномъ и Бурѣемъ чуваю турске границе. Милица и Мара постадоше турске удворице, па имъ мораю помоѣъ слати. Опетъ доїѣе редъ на Срблѣ да Туркомъ побѣдити помогну. Кодъ Никополя случиласе битка. Стеванъ са одабраны србскы войницы последний ударъ Маѣарима зададе. Едва самъ кралъ Жигмундъ изъ битке са нѣколко избѣгне.

Србљи почну се помало крѣпити, и доиста, збрисала бы се была штета косовска, да е едне главе у земљи было. Но шта ѣе са два господара и двѣ госпоѣе? Народъ е быо на четири партае раздѣленъ. Еданъ слуша Милицу, другій Мару, треїій Стевана, четвртый Бурѣа, а петый се опетъ Турчина бои.

Нѣе было едне главне силе, коя са свима управля.

Патріархъ е веѣъ умро, нейма ко, да на послушность побуѣава. Отацъ Леонтіе отишао е у свѣту землю, у Брусалимъ, да се за народъ Богу моли, и да кодъ куѣе не гледи, какосе Турцы силе.

Настане опетъ новъ ратъ. Татарскій царъ Тамерланъ иде са неброеномъ войскомъ на Баязита, да му царство разори. Милица и Мара шилю сынове са войскомъ да Турчину помогну. Србљи са своимъ поглаварма, Стеваномъ и Бурѣмъ иду у Азию, Баязиту у помоѣ. Кодъ Ангоре обе се войске састану. Послѣ велике сѣче Турцы буду побѣдени, и Баязитъ скупа са своимъ харемомъ ухваѣнъ. Ту се и Милева дѣсила. Морала е обнажена Тамерлана служити. Чудна среѣе промѣна. Но Србљи одржали су последнѣ нападе Татара, и сатимъ спасли су већу часть турске войске, а са нѣомъ турско царство. Баязитъ изгуби животъ ал' дѣцы му остане царство.

Међутимъ и царица Милица умре. Стеванъ стѣкавши у разнымъ ратовима славе, почне свою снагу распрострањавати.

Но кудъ се дѣде Петошко?

О нѣму ни трага ни гласа.

Харалампіе отишао е у намастиръ, па текъ е оданде къ Русии често одлазио, и съ нѣомъ нове замке плео.

Свѣтислава е нестало; вальда е у каквој битки погинуо; и болѣ, еръ за смртио залюблѣногъ човѣка нейма болѣгъ лѣка, него ил' да се одма са другомъ ожени, ил' да га нестане.

Турцы послѣ смрти Баязитове, мало носъ покунѣ. Выше имъ е лежало о србскомъ пріятельству негъ икада. Буря се велика подигла надъ турскимъ царствомъ, па судба е опетъ хтѣла, да га Србинъ одржи. Баязитови сынови Мусса и Мусулманъ были су међу собомъ несложни, и заратесе.

Деспотъ Стеванъ са своимъ братомъ Вукомъ и Бурѣмъ послѣ Ангорске битке дойѣ у Цариградъ. Братъ Бурѣвъ Гргуръ пао е у робство татарско, и остао е

онѣ. Деспотъ и Бураѣъ заруче себи овѣе грчке кнегинѣ одъ Кантакузенове и Палеологове лозе; еданъ кнегиню Елену а другій Ирину.

Грцы су желѣли Срблѣ у свой саюзъ довести. Тре-
бало е дакле и едномъ и другомъ србскомъ князу ласкати.
Садъ почну около ове двоице интригирати.

Оставимо Деспота и Бурѣа у Цариграду, да видимо
шта се у Срби ради.

Послѣ косовскогъ удара народъ къ себи дошавшій,
само е едного честитогъ поглавара требовао. Стеванъ е
быо у свакомъ смыслу честитъ, ал' коя полза, кадъ ни
братъ Вукъ добра му не жели. Бураѣъ веѣъ давно у
срцу носіо е желю за владомъ, на будући е много добры
свойства у себи имао, зато му е и партая единако расла.
Турцы су были у найвеѣой сметњи, и за Срблѣ куцнуо
е као најболій часть, ал' бадава, кадъ мѣсто едного трое
управляю. У оваковой околности ніе требало да непріа-
тель Срблѣ обара. Требало иѣ е саме себи оставити, па
ѣе се они сами меѣу собомъ изглоѣати.

Русна са Харалампіемъ единако за Бурѣа по народу
мути. Харалампіе иде потайно меѣу народъ и прави нову
партаю за Бурѣа.

„Шта ѣе намъ — вели народу Харалампіе — Сте-
ванъ поредъ Бурѣа. Та Бураѣъ е самъ кадаръ народъ
заштитити, нити е тако близу сродства турскогъ као
Стеванъ, а и одважнїи е одъ овогъ. Но башъ кадъ бы
се хтѣо Бураѣъ на прїательство турско осланяти, и онда
бы далъ доѣрао одъ Стевана, па и напоследку мораѣе
то учинити, ако га свѣколикій народъ не призна.“

Народъ се сасвимъ збунио; ніе знао на чію ѣе страну.
Онда е то было, кадъ су кодъ Србаля првый путъ гово-
рили, да нит' се зна ко піе, нит' ко плаѣа.

Народъ е виѣо, да великаши са Турцы много шурую, и да добра быти неѣе.

Докъ се Стеванъ съ войскомъ у Азиі бавіо, донѣ е Русна у земљи Турѣу приврженике тражила. Патріарха новогъ іоштъ ніе было, ерѣ Деспотъ е хтѣо Владыку Бирила, ал' остале партае га ніесу трпѣле. Текъ доцніе быо е за Патріарха намѣшѣенъ. Црнци калуѣери тумарали су као какви духови по земљи, и како кои, по своіой ѣуди, ил' е народъ Стевану ил' Турѣу привлачіо. Великаши и войводе држали се садъ едногъ, садъ другогъ, како имъ се кадъ за болъ свидѣло. Поредъ Стевана не-промѣнително држао се войвода Орловиѣъ; тако исто поредъ Турѣа стално су се увѣкъ држали Войвода Войновиѣъ и Змай-Обрчиѣъ-Раде.

Русна е веѣъ све у преправность довела, само да се іоштъ са Турѣемъ больма договори, првомъ приликомъ обявити Турѣа за независногъ сръбскогъ господара.

Док' се она у Србіи тако трудила, Бураѣъ у Цариграду такоѣе за себе е радіо.

У Цариграду су сръбски господари красна обиталишта и лѣтнѣ палате имали. Онѣе су се они радо бавили, кое збогъ собствены узрока, кое пакъ збогъ красоте вароши и величественогъ предѣла.

Каковъ е онда быо іоштъ Цариградъ! Варошъ е была пуна великы спомена прошасты врѣмена.

Іоштъ онда ніе се могао виѣети ни еданъ минаретъ, ни една цамія. Те садъ стои Ая-Софія, онѣе се онда слава Хрїстова пояла. Те садъ фанаріоти живе, у Фенѣру, онѣе су Кантакузени и други великаши сѣдѣли. Те е садъ Долма Багѣе и Чераганъ, онѣе су се благовкусно видане грѣке палате дивале, у којма су и сръбски господари не еданпутъ врѣме проводили. Обала мраморногъ мора была е пуна сръбскы гостию. У Шкутарима не едан-

путь е србска войска лежала, и Дарданели не еданпутъ су ечали одъ юначкы пѣсама србскы войника и морнара. Едномъ рѣчи, сасвимъ е онда другій животъ онѣ быо.

Бураѣъ, у палати Палеологовой сѣди, у глави му се разни планови врзу.

Одъ едаредъ яви му се, да е нѣко изъ Србіе дошао, и радъ е съ нымъ говорити.

Ко е то быо?

Харалампіе.

Не у калуѣерскы альина, но преобученъ, да га не познаду, дошао е Харалампіе, да важну стваръ Турѣу саобшти.

„Шта е Харалампіе, шта е ново?“

„Свашта доста, но есамъ ли на добромъ мѣсту, могу ли што изговорити?“

„Изговори све.“

„Поздравила те Русна, и явля ти, да стваръ добро стои.“

„Говори быстріе.“

„Одкако сте у войску отишли, Русна е у твою користъ неусыпно радила. Партая ти е веѣа негъ икада. Знамъ да и самъ Вукъ не три брата му Стевана, па Вукова партая, будуѣи е сама по себи слаба, нити може за Вука што произвести, па нашой се прилюбила.“

„Шта ради, шта вели народъ?“

„Знашъ шта е народъ; онъ свагда ячегъ се држи, ерѣ се бои, да ѣе, ако слабіегъ се држао буде — страдати. Садъ е за тебе выше заузетъ негъ икада, ерѣ ропта на Стевана, што е съ матеромъ своіомъ Милеву Турцыма дао, и съ тимъ се турскомъ удворицомъ начинію. Русна вели, да и ты треба да потайно са Турцыма држишъ, донѣ, докъ стваръ сасвимъ не дозрѣ; послѣ што му драго.“

„Дакле велишъ моя партая е већа?“

„Млого већа.“

„Кадъ е тако, немой врѣмена губити, иди натрагъ, па кажи Русни, да само ми партаю одржава, а я љу ослабити цѣо уплывъ Стевана, овѣе тако исто као и кодъ Турака. Рѣцы јоштъ и то: међу Муссомъ и Мусулманомъ, синовима Баязитивыма ратъ се започео. Онај ће одъ нѣи побѣдити, коемъ буде Србинъ на страни. Съ коимъ буде држао Стеванъ, съ тимъ љу и я, но дађу се молити одъ нѣга, да съ тимъ предъ Турцыма важность Стевана умалимъ. Кадъ будемъ кодъ побѣдителя Турчина важнии, онда ми е лакъ рачунъ са Стеваномъ. Мой поздравъ Русни.“

Харалампіе отиде.

Бурађъ остане самъ замышлѣнъ.

Мало часъ, па пошалъ поузданогъ човѣка у Анадолю, да извиди, коемъ Баязитовомъ сыну срећа служи, и да сазна съ коимъ намѣрава Стеванъ држати.

Бурађъ е быо одвѣћъ властолюбивъ, нити се могао у чему са Стеваномъ слагати. Еданъ другомъ е на путу стояо. Да нѣе было Бурђа, Стеванъ, по свомъ разуму и доброты народъ бы яко усрећіо. Да нѣе Стевана, Бурађъ по своіой одважности распространио и утемеліо бы изнова србеку државу. Они су были два орла у едномъ кавезу.

Стеванъ нѣе се хтѣо Бурђу покорити, еръ е држао, да е онъ правый наслѣдникъ престола, па не може нити има право своіой породицы кормило изъ руке узети, и Бранковићевима предати; па башъ и кадъ бы радъ, небы могао, еръ бы после нѣга братъ му Вукъ управљати хтѣо. Бурађъ е напротивъ држао, да е послѣ косовске битке са смрђу Лазара, кои нѣе ни самъ по праву наслѣдія царство задобіо, породица Грбляновића наслѣдіе изгубила, и да то принадлежи ономъ, кои е часть србске войске онѣе спасао.

Шта е дакле изъ овогъ слѣдовати могло, него распра и меѣусобный ратъ?

Стевану дойђе еданъ непознатъ човѣкъ, кои му одъ непознатогъ Турчина донесе гласъ, да се чува Бранковиѣа, ерѣ потайно подъ Турака о томъ ради, да га съ пута уклони.

На сва распытываня улакъ му не хтѣде казати, одъ жога е тай гласъ, само му е рѣкао, да е истый поузданъ, и да нѣгове рѣчи на свою, и свогъ народа корысть добро упамти.

Стевану е веѣъ одавна подозрителанъ быо Бураѣъ. Садъ е то подозрѣнѣ душу Стеванову мучити почело. Бояосе за себе и за народъ.

Савѣтуесе са братомъ Вукомъ, шта да чини.

Вукъ му савѣтуе, да га ухвати и на смртъ осуди.

Стеванъ нѣ жестока срца, нити хоѣе Турѣа да убѣа, алъ тебъ мора се одъ насилѣа чувати.

Заклучи ухватити га и дати га подъ затворъ.

Помоѣу нѣкы грчки великаша изыѣе му за рукомъ ухватити и затворити Турѣа. Найпре га у Цариграду затворе.

Нѣ траяло мѣсець дана, а Турѣа е веѣъ сѣдио у Гургусовачкой тамницы. Нѣга чува капетанъ Раданъ.

Стеванъ што брже вратисе у Србию, заведе прѣательство са великимъ господаремъ Мирчетомъ, и узме у руке кормило слободне части Србие.

Новъ редъ е заводѣо у Срби. Укрѣпио и украсѣо е Сребрникъ и Бѣоградъ, народъ е побуѣавао къ радњи, науки и слози. Юштъ мало врѣмена, па Србиа да буде опетъ онака као подъ Душаномъ.

Стеванъ е са своимъ народомъ у свему напредовао.

Но докъ се Деспотъ са своимъ народомъ бави, да видимо, шта се стаде са Милевомъ, шта еа Гргуромъ Бранковиѣемъ, кои су у робству татарскомъ.

Кодъ Ангоре у Анадоли лежи станъ татарскій. Послѣ побѣде, Деспотъ имъ е са своимъ Србљима на путу стаяо, што ніесу могли цѣлу турску войску, а съ нѣомъ и турско царство еднымъ ударцемъ уништити. Тамерланъ у своіой ярости, што ніе турска войска сасвимъ унишѣена, почне надъ зароблѣнымъ свирѣпствовать.

Малодушанъ побѣдитель, са ухаѣенымъ Баязитомъ, побѣдителямъ Маѣара, худо е поступао; тако исто са Милевомъ и Гргуромъ.

Радостанъ жагоръ у цѣломъ стану влада. Татари дѣле плячку.

На едномъ узвышеномъ мѣсту видисе великій свилень златомъ украшенъ чадоръ. Около нѣга выше маньы чадора. Предъ великимъ чадоромъ видисе еданъ великій гвозденъ кавезъ. У нѣму сѣди окованъ Ваязитъ. Тамерланъ се наслаѣава са пониженѣмъ Баязитовымъ. Кадъ кудгодъ изяши, пріе негъ што ѣе едномъ ногомъ у зенгію, стане другомъ на леѣа сагнутомъ Баязиту. Татари одъ Милине кликѣу. Изъ цѣле Анадолие долазише, да виде чуда одъ Баязита. Тысуѣама и тысуѣама страни люди стѣкошесе да виде силу Тамерланову, а овомъ е све то мило. Дервиши, калуѣери, инѣійски брамини долазили су, да виде чудо, да купую ил' икуплюю робове. Вашаръ е у стану великій быо.

Два калуѣера, еданъ срѣднѣгъ доба, другій іоштъ младиѣъ тумараю тамо амо, небы л' каковогогъ познатогъ роба виѣели.

Около Тамерлановогъ чадора чуесе вика и смѣхъ. Тишма е велика, тежко се може онамо дотурати, ерѣ свакій бы радъ виѣети, шта се кодъ Тамерлановогъ чадора ради.

Калуѣери дотураюсе, и то наблизо.

Тамерланъ са татарскимъ войводама ніе, частисе,

на Баязиту хлѣбне комаде баца у кавезъ. Милева као прва робкиня Татара служи. Калуѣери се све ближе и ближе Милеви приближе. Очи имъ се сусрѣтну.

Ко бы могао описати Милевину забуну и жалость калуѣера. Одма се познаду. Стари калуѣеръ сузе низъ образъ рони, млађи блѣдъ, са стиснутымъ устнама и укоченымъ очима на ню гледа. Милева не може срцу да одолѣ, испусти изъ руке чинію, и пустисе у еџанѣ, крозъ кое чуюсе загушите рѣчи — Свѣтиславе, Леонтіе. Стражари зачуѣени задрже оба калуѣера. Дойѣе гласъ до Тамерлана, онъ даде къ себи довести калуѣере, кои су предъ Милевомъ морали приповѣдати шта су и ко су.

„Какви су ово люди,“ запыта Тамерланъ.

„Мы смо ришѣански калуѣери. Были смо у Єрусалиму на молитви, чуюћи твою велику побѣду надъ Баязитомъ, дошли смо да се очима увѣримо. Знао самъ, да оѣе мора бити и ришѣанскы зароблѣника, па намъ е дужность оѣе нагледати ий, охрабрити, ако е могуће и искупити, или баръ дома гласъ одніети, да му нѣгови за ослобоѣенѣ нужна створе и пошлю. Па ето наиѣосмо на жалость на царску кѣеръ. Нѣнъ отацъ е быо србскій царъ.“

„А нѣгови сынови помагали су Баязиту,“ рѣкне лютиито Тамерланъ.

„Сирота царска кѣи ніе томе крива. Она е одъ ѣетинства одъ цара намѣнѣна была овомъ момъ младомъ брату. Онъ е сынъ едногъ славногъ србскогъ войводе. По несрећи послѣ косовске битке, ѣе е нашъ царъ и Султанъ Муратъ пао, царица се са Баязитомъ опріятельи, Баязиту се допадне кнегиня, а ова ніе имала толико силе да противустане желъи материной и благу Баязитовомъ, и жертвуесе. Овай младиѣъ одрѣкнесе свѣтскы стварій, и постане калуѣеромъ, и тако насъ е садъ овѣе судба саставила.

„Е кадъ е тако — одговори Тамерланъ, — а оно пушћамъ слободну вашу кнегиню, заедно са нѣнымъ братомъ.“

Послѣ овы рѣчй дозове Баязита на близу, да ѿ све види, да му у толико тѣже падне.

Баязитъ е срамоуенъ мужки подносио.

Милева еднако еца; ко бы знао, да ли одъ радости или одъ жалости.

Да чудне судбе промѣне!

Свѣтиславъ у свомъ дѣтинству срећанъ, быо е люблѣнъ одъ царске кѣри. Дрво е за нѣга високо было. Кадъ мышляше да е на врху, онда се стромоглави. Силный Баязитъ му е преотме, нитъ онъ шта мари за скрушено срце младића несрећногъ. Онај, кои е у срећи, рѣдко осѣћа туђу несрећу.

Милева, заніешена силомъ и богатствомъ Баязитовымъ, однадиласе одъ Свѣтислава, мислећи, да ће ѿ ѿ се цѣо истокъ кланяти.

Баязитъ у сили и слави надувенъ, поредъ свогъ толикогъ стада, тражи да отме другоме єдино ягнѣнце, немислећи, да коло иде наоколо, а неволя редомъ ћера.

Ето садъ жалости, сви трое у несрећи се састаше.

Тамерланъ ѿ ѿштъ добро обдари; а Баязита у робству задржи, да га јдно измори.

Гргуръ, Милева, Леонтиє и Свѣтиславъ, сада већъ отацъ Сава, упутесе у свою отачбину.

Кадъ су кући дошли, свакій се своима врати, то естъ Леонтиє и Савва у Хилиндаръ, Гргуръ у Смедерево, а Милева у Намастиръ Благостыню у дувне.

А шта е и знала друго радити?

Послѣ презреногъ Свѣтислава, као потурченица, и

у робетву осрамоћена, шта јој е было друго чинити, негъ опетъ у стару вѣру, па свое погрѣшке каяти.

Та и онако Свѣтиславъ нитъ бы е хтѣо нитъ могао выше узети. Па у старо доба нѣ было као сада, да се послѣ несрећне любви увѣкъ другій и друга тражи, негъ често су у Намастирь ишли, те су се постригли.

VIII.

Шта ради Бурађъ у Гургусовцу?

Чами, проклинъ, освѣту смышля.

Нѣгова гордость е понижена, крила су му острижена, шта ће садъ?

„Но томъ се нисамъ надао одъ Стевана. Ако ми Богъ помогне, те се одавде ослободимъ, запамтиће ме. Колико самъ я путы нѣга могао смакнути дати! а гле онъ шта чини самномъ? Та да морамъ Турчину служити, опетъ се освѣтити морамъ. Садъ видимъ, да е право имао Марко. Нѣговъ цѣо животъ е момъ подобанъ, но гледафу да не пройдемъ као онъ, но да мое душмане сатремъ.“

Овако е Бурађъ у тамници мысліо.

Капетанъ Раданъ виђеши отвореногъ младогъ княза и войводу, саобшти стваръ Войновићу и Змай-Обрчићу, да е радъ спасти Бурђа.

Ови то едва дочекаю.

Едну ноћ дойђе Обрчићъ и Войновићъ са нѣколико коняника подъ Гургусовацъ, те ослободе Бурђа.

Докъ е Бурађъ у тамници сѣдѣо, Деспотъ е имао врѣмена редъ у земљи увести, и партае противне умирити. У земљи е Бурађъ слабогъ имао изгледа, да са своима може што противу Деспота произвести, еръ се влада Стеванова укрѣпила.

Бурађъ са свои друговы отиде у Дринаполь. Султанъ Мусуиманъ га радо приими, начини га турскимъ Пашомъ и повѣри му едну часть войске.

Русна и Харалампіе ніесу мировали. Потайно су были у саюзу са Бурђемъ, и назначили му врѣме, кадъ бы могао на Србію ударити и Деспота збацити.

Кадъ се Деспотъ са новымъ устроєнѣмъ у своіой земљи бавіо, и немыслѣи на таково што, да ће Бурађъ са Турцыма на Србію напасти — пукне гласъ, да е Бурађъ са мложтвомъ турске войске на границы, же опетъ свое србске приврженике чека, кои му србску войску купе.

Деспотъ и братъ му Вукъ скупе у наглости войску и иду Бурђу на сусрѣтъ. Но Бурађъ е веѣъ у земљу упао. Турцы пале и хараю села, отимаю жене, жевойке и жецу. Бе годъ се стане, цркве руше, те праве одъ нѣи цаміе. Бурђеви приврженицы купе србску войску да Турке подкрѣпе. Деспотъ и Вукъ иду на Косово. Обѣ войске се сразе. Крви се много проліе, и то найвыше братске. Ту се Србинъ поредъ Турчина противъ Србина боріо; братъ е братску крвь ліо. Народъ одъ новогъ чуда обнезнанисе. Не зна на кою же страну. Деспотъ одржи крваву побѣду, изагна Турке и Бурђа, ал' се ново зло у народу роди. Братъ е братску крвь проліо, и оскврнисале свѣтыня братске любви. Зло се почне распространявати.

Бурађъ сада турскій Паша, одъ свое намѣре ніе се выше враѣао.

Тражіо е нову прилику да досади Деспоту.

Нѣгова партая быяше веѣъ врло слаба; одкако е турскимъ Пашомъ постао, ако се и ніе потурчіо, ніе имао выше повѣреня у народу; нѣки великаши, кое одъ турскогъ страха, кое изъ мржнѣ прамъ Деспота држали су му страну.

Русна, коя као да се заклела искоренити Лазареву породицу, налазиласе на турско-србской границы, па еднако е тражила нову згду за Бурђа.

Са Борѣмъ не могла ништа починяти, но знала е
наѣи другогъ съ кимъ ѣе Деспоту шкодити.

Вукъ Деспотовъ братъ быо е добаръ и одважанъ
войникъ, но властолюбивъ преко свега, тако исто као и
Бураѣъ. И онъ е имао свое приврженике.

Русна задобие потайно пріятельство Вукова. И она
опеть нѣгдашнѣ приврженике Турѣве нѣму задобие.

Русна е еднако Вука подстакнявала: зашто да буде
онъ подвргнутъ Деспоту, кадъ су едногъ оца сынови, у
свимъ ратовима еднаку су судбу дѣлили, заштъ да буде
братъ брату слуга, кадъ може быти господаръ?"

Вукъ у выше прилика изяви свое незадовольство
према Деспоту, пустисе у тайный договоръ са Турѣмъ
и Турцыма, и када се цѣо планъ дозна, а онъ у Турке,
онамо кудъ му е и неѣакъ Бураѣъ.

Обое скупе силну войску турску, којой се приклуче и
приврженицы, те ударе на Србию. Земля е свудъ опусто-
щавала. Меѣусобанъ ратъ се опеть започео. Синъ нар-
оца братъ на брата е руку дигао. Турцы почну се сво-
дублѣ у землю пружати, и агнѣздити. Славне некада срб-
ске вароши веѣъ су были пуне Турака. Призренъ и Приш-
тина, славна мѣста србске славе, веѣъ се самунарама
диче. Многи Србљи, да се опросте едaredъ одъ толикогъ
белая, ѣе ни одъ Турака, ни одъ свои мира неймаю,
почну се турчити. Красне Србкинѣ стадоше турске ха-
реме дичити; ништаюѣу ѣену вуку Турцы те турче, да
као потурице свой родъ утамане.

Деспотъ у толикой бѣди видѣѣсе, да небы онъ и
народъ све изгубили, даде половину србске землѣ брату
Вуку да онѣе господари.

Но десница правде свакомъ плаѣа.

Мусса и Мусулманъ еднако ратъ воде. У овай ратъ

преко волѣ умѣшани су : Стеваѣ Деспотѣ, Вукѣ са най-млађимѣ братомѣ Лазаремѣ, и Бурађѣ са своима.

Сви су Србљи са Муссомѣ држали а Грцы са Мусулманомѣ. Вукѣ почне тамо амо шеврдати. Мусулманѣ буде побѣдитель, Деспотѣ изѣ битке спасесе, а остали остану кодѣ Мусулмана.

Мусулманѣ, када се веђѣ еданпутѣ брата Муссе ослободи, радѣ буде ослободитесе и одѣ србскы владоца. Врѣме е веђѣ ту было, да тай посао започне.

Еданѣ данѣ у Пловдину буде велика гунгула; пытаю ришћани турке, шта ће то да буде; Турцы одговараю : сада ће посѣћи нѣгдашнѣгѣ цара Лазогліе два сына, Вука и Лазара да имѣ се сѣме утре, тако ће се исто послѣ и са Бранковићима.

Они су доиста посѣчени; Бурађѣ е задржанѣ, да јоштѣ услуге чини, па онда кадѣ веђѣ не буде нужданѣ, да дойђе и на нѣга рѣдѣ.

Садѣ Бурађѣ мораде веђѣ и онамо ићи, кудѣ не намѣравао. Турцы га еднako подбунѣиваше противѣ Деспота. Морао е еднako четовати противѣ нѣга, а сѣ тимѣ противѣ свогѣ народа. Нѣговомѣ кривицомѣ потокомѣ е лила србека крвѣ. Не еданѣ се Србинѣ збогѣ нѣга, ерѣ му е Турчина на вратѣ доносио, потурчио. У ово доба почне изчезавати послѣдня сѣнка србеке слободе. Слободни сынова шумадије проклиню међѣ своима горама оногѣ, кои Турчина доводи; а Бурађѣ опетѣ свое ћера.

Послѣ толико нанешены неволя, послѣ толико проливене невине крви, е л' могуће, да свѣ то безѣ каштиге остане?

Да видимо каква ће судба Турђа постићи.

У врѣме овы мѣтежа Бурађѣ е веђѣ оженѣмѣ быо. Породица му се почела плодити. Морао се веђѣ и за свою ћецу бринути. Онѣ е веђѣ увидѣо, да Турцы ни нѣму

нису пріятели, и у толико мањ ђе бити нѣговой ђеци. Виђео е шта се учини съ Вукомъ и Лазаремъ. Морала е и нѣму веђъ едаредъ на срце канути збогъ нѣга проливена србска крвь, па смисли другій путъ предузети.

Но како ђе, кадъ му Турцы не даду и кадъ е веђъ толико штете Деспоту и народу нанео?

И нѣ ли веђъ суетанъ савъ нѣговъ трудъ, када су веђъ Турцы махъ прѣотели?

Покаявсе престане напастовати Деспота. У толико е веђма у подозрѣнѣ кодъ Турака далазіо. Турцы га позову да имъ помогне еданъ градъ отимати, а онъ дошавши са своіомъ войскомъ къ обеђднутымъ грађанма пређђе и Турцыма пріятельство одкаже. Садъ се обрати на Деспота. Деспотъ благъ и незнаюђи освѣтитисе, обрадуесе, пріими га као свогъ рода, и постави га главнымъ войво-домъ србеке войске.

Но Бурађъ, као да е веђъ проклетъ, саме е демоне за собомъ повукао, навукао е на србску земљу несређу, коя е србскій народъ еднако пратила. Одкако се Бурађъ у земљу повратио, нѣсу Србљи выше мира имали, но сва-кій данъ се крвь пролѣвала. И онако е Султанъ мрзіо Деспота; садъ, кадъ къ нѣму пређђе и Бурађъ, усугубисе ярость, и Турчинъ намѣри до конца Срблѣ сатрти.

Мусса нѣкомъ приликомъ убіе брата Мусулмана, и постане Султаномъ своіо Турака.

Сабере силну войску да коначно покори Срблѣ. Деспотъ и Бурађъ помирени, храбро су сили Муссиной противу стаяли, но мноштву одолѣти нѣсу могли. Турцы комадъ по комадъ отимаше. Народъ изморенъ нѣ могао као у старо доба толикій odporъ дати.

На сређу подигнесе изъ Азіе Муссинъ млађій братъ Мехмедъ, да Мусси царство отме. Деспотъ и Бурађъ употреби ову згодну прилику на свою користъ, те се са

Мехмедомъ противу Муссе саюзе. Мехмедъ гони Муссу одъ истока, а Бураѣъ са запада; Мусса буде потученъ и убиенъ, а Мехмедъ постане господаремъ свию Турака.

Бураѣъ, чрезъ ову побѣду добые веѣе повѣренъ кодъ Деспота.

Турцы се у почетку послѣ ове побѣде мало смире; но овай миръ не дуго траяо. Они науме Срблѣ буди пошто понорити, на су увѣкъ прилике рату тражили. Када е Турцима до нужде было, около нѣы су лисичили и миръ обежавали, а како имъ се мало больма водило, одма су Срблѣ напастовали. Едной мирной години двѣ су кржаве слѣдовале.

IX.

У Дринаполю Султанъ Мехмедъ слави свое побѣде. Нѣму иду на поклоненіе многи већи и маньи владоцы. Дринаполю, шта си дочекао! ђе е кадгодъ грчка, бугарска и србска слава была, садъ е већъ стѣцыште Турака изъ далеке землѣ. Цркве православне изгубишесе у мложтву цамія као цвѣће међу штиромъ и копривомъ. Турцы се радују, и нека ий, весела имъ майка, кадъ тако напредую, кадъ еданъ комадъ землѣ за другимъ добыяю. Бегодъ видишь Турчина, на образу му читашь нѣкій поносъ; а на Србину виђефешъ нѣку загушену тугу. Ние ни чудо. Турцы на средъ пазара телале, како е добро Турчиномъ быти; свагій е малый султанъ, и већъ на овомъ свѣту се раемъ наслађава. Што е текъ икоя земля красно одранила, то ђешъ кодъ нѣы виђети. Султанъ, паша, ага и спаія, какве хареме имаю! Онђе е црноока и лѣпогъ стаса дражестна гркиня, онђе питоме красоте бугарка, онђе опеть бѣлогъ лица и граорасты очію србкиня, кою и да ти е душманка, волѣти морашъ. Турцы могу ли се само дочепати какве дивотне ђевојке, той нѣсу опростили него одма съ нѣомъ у харемъ. И самъ пуполякъ нѣсу поштедили; и сытну красну дѣчинцу су са собомъ вукли. Врати ли се Турчинъ изъ рата а онъ поредъ шербета и баклаве, и међу своимъ булама свое едемско хашикованѢ проводи. Кадъ му се и то досади, а онъ ако не у кавану, а оно у мермер-илицу, па изваливсе мастисе и таре мирисавымъ вейтиномъ, а жуборомъ изъ олука хуеѢа вода умилнога успавлюе, па текъ послѢ на мекане душеке,

да о ономъ, што му е наймилие саня. Ко небы Турчинъ было? Кадъ пройѣшъ мимо харема, бацъшъ око на малый прозоръ, а ты видишъ два милостива а четири несташна ока, и теби се срце у грудима стегне; или идешъ поредъ цаміе, па видишъ у црвенымъ альинама булу, са покривеномъ главомъ, а ты изъ любытства издалека за ньомъ гледишъ, а она одъ вѣтра бранеѣсе кадкадъ се окрене, па кадъ уѣе у башчу, па хоѣе да врата затвори и вѣтаръ ти убаве шалваре и дивный стасъ покаже, а ты текъ онда жалишъ, што нѣси Турчинъ.

Но да видимо шта се ради у Дринаполю.

Данъ на данъ ришѣани се турче, и то све могућни. Свакій данъ видишъ по коегъ сръскогъ и арнаутскогъ левенту, кои е дошао да се потурчи. Не може ли ко кодъ куѣе да се са братомъ подѣли, иль не може ли се ячемъ душманину свомъ освѣтити, а онъ у Турке, кодъ кои може свѣ докучити, па и свомъ душманину освѣтитисе. Па јоштъ ѣе су заробљѣна ришѣанска ѣеца, коя се силомъ турче?

Єдно јутро дойђу у Дринаполь млоги страни, и то понайвыше да се турче, па да турску службу прииме. Турцы су се таковы потурченяка одвеѣъ приимали, и често на великій степенъ ѣй уздизали.

Дойђу јоштъ нѣки одвеѣъ отмѣни гости.

Дошао е Деспотъ Стеванъ са Ђурѣемъ, кои се поредъ Деспота опетъ са Турцыма помирио, съ нѣима дойђу войвода Войновиѣъ и Змай-Обрчиѣъ Раде, оба велика пријателя Бранковиѣа; узъ нѣы е велика свита ишла.

Ови гости су были и предъ Турцыма гласовити, по свакій е желіо исте виѣети. Нѣово сръско одѣло разликовалосе одъ турскугъ, па е свакомъ јако у очи падало.

Они су носили красне са златомъ и сребромъ иски-

ѣене доламе, о врату имъ е скупоцѣнъ накитъ висіо, на глави низакъ калпакъ са перяницомъ.

Деспотъ е быо великогъ стаса, зато га и называше высокимъ, но быо е одвеѣъ сувъ. Лице суво, но много-значеѣе черте. Очи тамне и жалостне. На лицу му е изражена борба, кою у срцу свомъ осѣѣа. Бранковиѣъ снажногъ састава, юначкогъ но мало одвеѣъ упорногъ и гордогъ изгледа, тако исто и Войновиѣъ; а Змай-Обрчиѣъ — страшно га е было и виѣети, силно огромногъ стаса, бркови му на рамена пали, а шестошерный буздованъ у десницы, тако е изгледао као Кралѣвиѣъ Марко, кадъ е стамболкацио чувао. И доиста кадъ га Турцы виѣеше, рекну : Аферимъ Деспотъ, што доведе оваковогъ юнака, таманъ као да е Кралѣвиѣа Марка роѣеный братъ. Очи су му были мало закравлѣце и страовите, да е текъ правый юнакъ му смѣо у нѣи управо погледати. Мекушцы су предъ нѣимъ у зелену траву гледали. И сва свита страшногъ е погледа была. Но нѣе ни чудо што су тако изгледали. Одкако е Србинъ на Косову изгубіо, разжалило му се, огорчио се, еръ одъ тогъ доба осимъ што га е Турчинъ напаствовао, почео е братъ брата утаманявати, па га све нѣшто мучи, па му ни само признато му юнаштво праву радость не задае. Свѣ га нѣшто боле, свагда е сутрусанъ, безъ да зна боолоу изразити. Погледайте данашнѣгъ Србина, хоѣете ли виѣети два умилята ока, као кодъ другы, — тежко. Очи му увѣкъ варнице даю, па е увѣкъ на найманый поводъ као рысь на ярость склонѣнъ. Найманъ што уврѣди га, еръ е одъ многы столѣтїа увреѣено срце наслѣдіо, кое се лако позлѣѣуе.

Султанъ Мехмедъ са Chesу ий е дочекао. Премда нѣе быо прїятель Србљину, опетъ уважавао га е, знаюѣи, да ако у еданъ махъ и съ Деспотомъ и другимъ ришѣанскимъ господарма зло узживи, по нѣга ѣе горре быти.

Кадъ ласканѣмъ, кадъ на сили тражіо в србско пріятельство. Онъ е дакле са Деспотомъ по споляшнѣмъ у пріятельству живіо, а нарочито, што да не быяше Деспота и Бранковића, тежко бы се быо могао свогъ брата Муссе курталисати; а друго и ѣцы своіой е желіо пріятеля стѣти.

Деспотъ е дошао подъ видомъ, као да Султана посѣти, но управъ цѣль му е была миръ укрѣпити, да бы се изнуренъ му народъ опоравіо. Међусобно су се посѣщавали и савѣтовали. Но найважніе ствари међу нѣма одправляо е Ферхадъ паша, комъ е Султанъ свѣ свое повѣренѣ поклоніо.

Султанъ е и Бранковића па и остале войводе одвећ одликовао. Србски войводе тражили су себи познате Паше и Везире, да се съ нѣма забавляю.

Приликомъ едногъ савѣтовава, рекне Султанъ Деспоту :

„Кажи ми искренно Деспоте, хоѣшъ ли ты увѣкъ самномъ у миру и саюзу живити? или не? Ако те желя каква мучи, болѣ садъ изкажи; оно што садъ у рукама имашъ, докъ самъ я живъ, не смѣ ти нико отѣти. Я признаемъ, да си ты мени доста учиніо, када самъ противъ Муссе ратовао, па зато те и држимъ за могъ пріятеля, ако се и есмо послѣ тога кои путъ и показцили?“

„Кадъ су годъ Турцы у найвећой опасности бывали, свагда самъ имъ помагао. Было то противъ Влаха, было противъ Маѣара или Татара, свудъ су мои Србљи за васъ крвь проліевали. Нѣке чрезвычайне и изванредне околности, ков су настати морале, наметнули су ми дужность, да вамъ и преко волѣ помажемъ. Вы сте съ нама уговоре имали, по коимъ самъ вамъ помагати морао. А кодъ мене е рѣчь задата, свѣтыня,“ одговори озбыльно Деспотъ.

„Та то е свѣ истина, да сте іошть за врѣме незаборавлѣногъ Султана Илдеримъ-Баязита нами десна рука были, па желимъ да то будне и сада. Баръ за нашегъ живота некъ буде меѣу нама сталанъ миръ и саюзъ. За послѣ нашегъ живота не можемо за ништа добри стаяти. Ты знашь, шта е Турчинъ. Воля е Божія да Турчинъ свѣту господари, па ако не сада, оно быѣе то доцнѣ. Видишь шта чини коранъ могъ пророка; koliko веѣъ има и одъ васъ у нашемъ яту. Зато оно што мора быти, не могу ни я ни ты задржати. Турчинъ е садъ буица, коя све предъ собомъ валя. Неѣе пройѣи ни сто година, а турски ѣе се баряцы веѣъ по Маѣарской выти. Но за твогъ живота теби ѣе добро быти, а послѣ што Богъ да. Дедъ шта на то велишь, и шта желишь?“

„Желя е людска неизмѣрима; ню само Богъ види у своіой цѣлости. Моіой жельи околность границу полаже. Я хоѣу за садъ миръ момъ народу, а доцнѣ, послѣ мое смрти, опетъ некъ му е Богъ у помоѣи, кагодо и свакомъ народу.“

„Е добро, начинимо меѣу нами таковъ миръ, да докъ самъ я живъ да те не дирамъ, а ты опетъ противъ мене момъ непріятелю да недашь помоѣи.“

„На то пристаемъ.“

„Но іошть нѣшто. Ако я умремъ пріе тебе, да буднешъ моіой ѣецы пріятель. Пристаешъ ли на то?“

„Пристаемъ.“

„Закунимосе свакъ по свомъ закону.“

Послѣ овы рѣчій Деспотъ метне руку на срце и рекне :

„Заклинѣтъ ти се живымъ Богомъ, да противу тебе иѣи неѣу, а да ѣу твоіой ѣецы пріятель быти.“

Султанъ пакъ ухвативше за браду, позывлѣсе на Бога и Пророка, да ѣе рѣчь одржати.

Послѣ овакове заклетве међусобно њиово одношенѣ постане тѣшњимъ. Сатимъ се србљи за нѣко врѣме одъ турске стране обезбѣде, но порѣдъ тога морали су Туркомъ воєну помоћ давати.

Када Бранковићъ то чує, не допадне му се то ни найманѣ. Премда е већъ много са Турцы шуровао, опетъ се клонио новогъ и тѣшњгъ съ њима пріятельства. Увиђео е колико е себи и свомъ народу съ турскимъ пріятельствомъ шкодіо.

Ферхадъ Паша у име султаново, често е Деспота посѣщавао.

Онъ быяше одъ оны людій, кое е срећа на свои крилы носила. И онъ, каогодъ и други турски великаши, кои дойђу до великогъ чина, безъ да имъ ко, безъ да имъ Султанъ самъ име и порѣкло зна. Тако е свагда кодъ Турака бывало. Нїєсу га пытали, ко му е быо отаць и майка, и каквогъ е рода и племена.

Тѣломъ е быо маленъ, мало погрбавъ, али турска му е альина ту слабу страну нѣшто покрывала, брада му е была сѣда, и да нѣ нейма быо бы у лицу доста ружанъ; но погледъ му е быо жустаръ, и изражай цѣо оштроуманъ.

Деспотъ кадъ га е првый путъ виђео, тронуть е постао. Кадъ су насамо были, упыта га :

„Честитый Пашо, я самъ тебе у момъ животу виђео, али не знамъ ѣе; ма одкудъ познать си ми.“

„Може лако быти.“

„Та по рѣчи те познаемъ, да си Србинъ. Рѣцы ми да одъ Бога найђешъ, одъ куда си?“

„Ты знашъ, да кодъ Турака много Србаля служи. Да ли ти е познато, да ти е кои одъ њы у нужди као братъ помогао?“

„Горри е потурица одъ Турчина; свакий ми е выше зла нанео него правый Турчинъ, само едногъ знамъ, кои ми е невидимомъ рукомъ свуда помагао, ње е могао.“

Послѣ ове рѣчи добро у очи погледавъ Ферхада, радостно повиче Деспотъ : „Та нѣси ли ты мой милый Петошко?“

„Я самъ Петошко,“ одговори Ферхадъ, на уставши койѣ къ Деспоту говорехи :

„Дай да ти полюбимъ десницу; ты си сынъ могъ нѣкадашнѣгъ господара.“

Деспотъ изванъ себе одъ радости, рукуесе съ нѣмѣ као са роѣнымъ братомъ.

„Све што самъ у момъ опасномъ станю у преѣашнѣ доба о свачему одъ турске стране извѣштенъ бывао, знамъ да е твой посао быо. Виѣао те нѣсамъ, али ми е до ушю допрло, да си кодъ Турака. Та приповѣдай ми, како си ми дошао до те высине?“

„Е ли господару чудишсе? Я кодъ твогъ оца дворска будала, а оѣе паша. Е да ти приповѣдамъ како. Кадъ ме е послѣ свадбе княгинѣ Милеве нестало, отишао самъ управо у Турке. Кадъ самъ виѣео, да се вы сви цѣломъ двору са Турцы држите, увиѣео самъ, да е веѣъ за Србию куцнуо жалостанъ часъ. Увиѣео самъ, да поредъ васъ ни као лудъ ни као мударъ прокопсати не могу. Прие тога доста самъ се по свѣту лутао, турски добро научю, на ми е све лако за рукомъ ишло. Учю самъ я доста и науке, но нѣсамъ е могао на ползу употребити, ерѣ нѣсамъ быо ни племиѣъ ни богатогъ рода, а створѣ тѣла ни у свештенству небы ми одъ ползе быо. Быо самъ веселе нарави и лакрдѣашъ, на самъ се дао лако и за дворску луду произвести, премда е онѣе веѣы луда одъ мене было. Меѣу гордымъ великашима и войводама учю самъ познавати оно, што народу шкоди. Не еданпутъ као мнимый

будала такове самъ примѣтбе у шалу увьяо, кое бы народу на ползу быле; аль свѣ бадава, ерѣ е искренна рѣчь горде текъ вреѣала. Као извиканъ будала, да самъ у земљи остао, небы у другомъ сталежу ни живѣти могао, као предмѣтъ подсмѣха, а можда и гоненія. Турцы су ме больма познали. Кодъ нѣы и луди су у великомъ почитаню, особито кадъ изненада што паметно изрѣкну, мысле, да пророкъ изъ нѣы говори. Кодъ нѣы самъ одма у почетку до ефендилука доѣрао, а садъ послѣ двадесетогодишнѣ службе пашомъ самъ постао, и уживамъ пуно Султаново повѣренѣ. Теби самъ често у Вуковымъ и Бранковићевымъ мѣтежма потайно гласове шилао, да зло предупредишь, и народъ не пропадне.“

„Зна ли Султанъ свѣ то што ми ты садъ рече?“

„Ништа не зна. Турчинъ не пыта ко е было пре, него шта е сада.“

„Не бы ли се къ мени повратио, па да ми будешъ десна рука?“

„Нипошто. Кодъ васъ бы ме злоба и зависть утаманила, а оѣе нико ме не дира, па вамъ могу выше на руцы быти. Свакій данъ по нѣкои зароблѣни Србљи натрагъ се враѣаю. Юштъ бы выше добра чиню, да ми остали потурице, кои ме не познаю да самъ и самъ тай, на путу не стое. Они су жешѣи одъ правы Турака. Но само те едно молимъ.“

„Говори шта желишь?“

„Ништа друго, но само да ме не издашь. Никомъ не говори ко самъ и шта самъ было, ерѣ иначе изгубиѣу повѣренѣ, а ты ѣещъ у мени najveћегъ твогъ пріятеля изгубити. Я самъ Турчинъ зато, да могу оѣе момъ народу што олакшати. Ни самомъ Бранковиѣу немой се вѣрвити. Сутра идемъ у Цловдинъ да нѣколико србскы робова ослободимъ.“

„Даемъ ти свѣту рѣчь, да нико о томъ ни рѣчце знати неће.“

Послѣ дужегъ разговора растанусе.

Бранковићъ, Войновићъ и Змай-Обрчићъ ишли су познатимъ пашама у посѣту. Турцы гледајући на нѣи не могу да имъ се надиве, па веле : „Е, самъ Богъ Турке чува, кадъ љаури поредъ оваковы делія не могу да прокопшу.“ И доиста, такви су то юнацы были, да имъ одъ садашнѣгъ нараштая ко, кои по воздуху плови, и на пароброду и желѣзници возисе, у очи погледати небы могао, а да грозницу не добые.

Састанусе и са Хассаномъ. Онъ е побратимъ Бранковића. Не еданпутъ е шушноу му у уши, кадъ су га Турцы потайно смаѣи хтѣли.

„Здраво мой побро Хассане, ево ти водимъ два моя побратима, да се и ты съ нѣима побратишъ.“

„Хассану е мило было виѣети ербске юнаке. Када е виѣео Змай-Обрчића, падне му Марко на паметъ, па му се суза изъ очію низъ образъ спусти.“

„Ніе ли ово братъ Кралѣвића Марка, я самъ слушао одъ нѣга да меѣу вама брата нейма, но овай делія е по изгледу истый Марко!“

„Ово е войвода Змай-Обрчићъ-Раде, кои сабљомъ и буздованомъ као 'но истый Марко сѣче и бие. Овай другій е войвода Войновићъ.“ Одговори Бураѣъ.

„Мило ми е такве деліе виѣети.“

„Ово е Хассанъ Паша изъ далеке землѣ, изъ Шираса, ѣе се поля одъ ружица не виде. Онѣе му лежи братъ Хафизъ, кои се съ царевима дружію, и са пѣсмама изтокъ напунио. Хассанъ е бую Марковъ побратимъ.“

Е, садъ се заведе меѣу нѣима разный разговоръ.

Хассанъ еднако о Марку сніева.

„Таквогъ деліе выше неймамо. Одъ нѣга самъ се учію

воевати. Онъ се поредъ Турака тукао и погинуо, али е зато ђе е само могао, заштићавао свогъ рода човѣка. Да га е мой братъ Хафизъ познавао био, како бы га био прославио! Нѣгово име увьено бы было у пѣсмама, у ружичномъ мирису, међу чашама ватреногъ винца, и онђе ђе се слава оружја споминѣ.“

„Марково се име кодъ насъ узъ гусле слави. Нейма Србљина, кои се съ Маркомъ не дичи. Кадъ чуешъ звукъ гусала, чуѣшъ и нѣгово име. Свакѣй, кои чуе за Марка, сила му се у мышцы утростручити мора.“ Рѣче намрштенъ Змай-Обрчиѣъ.

„Но аферимъ Србљи, и естъ да сте юнацы. Нейма рата, нейма битке, ђе васъ нейма; крвь безъ престанка пролиевате, па гле чуда, јоштъ васъ доста има. Колико васъ само подъ турскимъ барякомъ воюе. Ако се Турцы бию са власима, то ђешъ виѣти србскы делѣя и у турской и у влашкой ордѣи; ако са Маѣарима, и кодъ Маѣара има ѣй доста. Осимъ тога Деспотъ колику јоштъ войску има. Тако ми се види, као да е свакѣй Србинъ правѣй делѣя.“

„Како бы другѣе и бити могло?“ одгонетне Раде.

„Но и вы имате красни войника. Гле онђе оне красне чете, свѣ младиѣи као борови“ рѣкне Бураѣъ показавъ претомъ на едно пролазеѢе одѣленѣ войничко.

„То су нашегъ завьчая Ѣеца. Кадъ си се ты и Вукъ Деспотовъ братъ противъ Деспота подигао, онда, као што ти е познато, Турцы дублѣ у вашу землю упадну, и понесу са собомъ осимъ много Ѣевояка, много тысуѢа сытне мужке Ѣеце. Ето то су та Ѣеца. Они су веѢъ о-давна потурчени, па нитъ се зна ко е одкудъ, нитъ ко му е отацъ и майка. То су яничари, кои се найбільма туку.“

На ове рѣчи образъ БранковиѢа крвь подиѢе. На срцу као да му великѣй каменъ лежи; савѢсть му е яко

обтерећена. Онъ и Вукъ су свѣму томъ узрокъ были. Мумлаюћи текъ рекне : „Богъ ми ово неће опростити“ па онда продужи.

„Истина, онда су Турцы изъ Србіе много тисућа са собомъ повукли, но то се ніе збыло по каковомъ међу нама учинѣномъ уговору, но насилу.“

„Садъ е већъ свѣ едно; они су садъ пророкова ћеца,“ одговори Хассанъ.

Змай-Обрчићъ одъ жалости и ярости не може одма да се разбере. И нѣму су седмогодишњѣгъ брата у то доба заробили. Ко ће га садъ као човѣка позпати. Бадава га Раде очима тражи, сва су ћеца ербскогъ рода и юначкогъ изгледа, па се разазнати не може. Бадава дае Раде распытывати младе войнике, они се текъ смѣю чудномъ питању, то су ћеца безъ оца и майке, и као да су съ неба на земљу пала.

Но оставимо ове деліе некъ се жесте, некъ се разговараю. Они ће се опетъ смирити, и међусобно обдарени свакић ће своіой кући ићи свупа са Деспотомъ.

Но да видимо како се у Србіи живи.

X.

У нѣкомъ красномъ предѣлу кодъ рѣке Ибра међу столѣтнимъ дрвама, видисе велика и красна црква са великимъ зданіемъ. То е Намастиръ Жича. Не болѣ те сердце Србине, кадъ погедишъ, кадъ помыслишъ на Жичу? Жичу су србски господари, у среѣнія врѣмена зидали, свакимъ украсомъ и богатствомъ напунили. Не еданъ се србскій краль ту крунисао. Са свою страна видимо тамо амо пролазеће калуђере и посленике. У Намастиру е поглаваръ Архімандритъ Пахоміе, осамдесетолѣтній красанъ стараць, кои е виѣо србску славу и паденіе. Кодъ нѣга е на посѣти отаць Леонте и многи други калуђери. Одъ како су се Турцы дублѣ у Србію пружати почели, одъ како се по дольнимъ србскимъ мѣстама паміе подигле, не еданъ калуђеръ овамо е избѣгао, зато и есть Намастиръ пунъ калуђера. Архімандритъ е правый по пропису калуђеръ, па се и на подчинѣныма виѣло нѣко особыто благоговѣйнство и смиренность. Кои е у своіой младости у себи осѣао свештеничкій духъ, кои се изъ любви и почитаня прама славе Божіе покалуђерити хтѣо, тай е само Пахомія тражію. И доиста, красно е было виѣти еданъ веѣій брой смирены калуђера у храму Божіемъ поредъ свогъ побожногъ поглавара. Како е морало быти, кадъ су ови побожни калуђери поединце иль у хору пояли! како е морало быти на свѣтой литургіи, како ли на бдѣнію! Када се толика кандила запале, па множество православны, па толики калуђери, па опетъ толика тишина, да се летенѣ муве чуе, па текъ на еданнпуть чуешъ умилно

пѣніе! та не може лѣпше што на свѣту быти. Са своју страна уливатисе у уши, у срце нѣка божествена сила. Видишъ ли красне, камилавке, смирена блѣда лица, и честите браде на мыслити морашъ, да су то нѣка изванрѣдна суштества. Све си као у нѣкомъ божественомъ снѣваню. Онда текъ недашъ за много, што си Србљинъ православный. Сва ђеца онда текъ добыю желю къ калуѣрству. Кадъ видишъ племенитый ходъ Пахомія, кадъ му чуешъ изъ уста дубокимъ гласомъ оно божественно „миръ свѣмъ“ а бурна ти се душа у теби смири.

Па каква е была црква Жичкогъ Намастира? Изнутра цѣла одъ латинскогъ мермера, сребра и злата. Свѣто Евангеліе, у самомъ драгомъ каменю, поклонъ цара Душана, свѣтило се као 'но сунце. Србинъ е на нѣму виѣо свѣтлость доба Душанова.

И изванъ цркве е было све лѣпо. Зданіе довольно велико да у нѣму и триста калуѣра стаяти може. Одъ косовске битке, одъ како Србљи све на манякъ иду, гонѣни оѣе биваю примлѣни, угошѣени и помогнути. Нейма едногъ дана, да каквогъ бѣгунца нейма. Сва околна сиротыня, просіяцы овамо долазе и нараанесе. Недѣљомъ и праздникомъ послѣ вечерня цѣла околина зуми одъ гусала као рой пчела. Юначке пѣсме крѣпе духъ народа, да не клоне.

У трапезаріи све се на краѣе одбавляло; искушеницы радо су читали „житія святихъ.“ Братія су међу собомъ добро живѣли, у онакой любви, какову Христосъ препоручуе; ніе было међу нѣима никаковы сплетака, ийти е ко на кога хуліо нити кога оклеветавао. У празднимъ часовима едни су ђецу, младежъ поучавали, други су писали за народъ полезне кнѣжице, и међу народъ раздавали.

Други опетъ упражнявали су се у молваню и дрво-резаню. Жичку цркву су сами калуѣри молвали, па свѣ-

тителъи текъ што не проговоре. Велико распетіе дивно е израђено, на нѣму в петъ година безъ престанка рађено, на дичи цркву. Одъ латинскы краева долазили су у Жичу, да виде србске цркве славу. Нѣки су ишли у свѣту землю, ње е Спаситель рођенъ и мученъ. Онѣ су учили познавати разне народе и нѣове обычае, па изучени вратившесе у свой родъ, што су на страни добро виђели, уводили су у свой народъ. Као годъ у послѣднѣ врѣме што већи народи као Русси, Французи и т. д. онѣ свое свѣте обителъи имаду, тако су исто у старо доба и Срблѣи имали лавру или обителъ свога св. Саве, па су побожни србски калуђери онѣ као кодъ куће были.

Жички калуђери были су на гласу, но и заслужили су славу. Они су были прави пастыри, добри учителъи народа, и Богу угодни. Боже сачувай да су они текъ споляшиѣ предъ людма показывали озбиљно лице и смиреность, а јоштъ манѣ, кадъ сврше што имъ е по дужности, да руке прекрсте. Свагда су они у послу были, и то выше людства него себе ради. Они нѣсу чезнули да што пріе Архимандритомъ или Владыкомъ постану, као на примѣръ Пећски калуђери, но предали се на славу божию и на славу людску. Самъ отаць Леонтије, премда е по својой науцы и побожности давно веѣ Владыкомъ постати могао, своевольно е првенство другима уступао, задовољивсе своимъ быстрымъ разумомъ, наукомъ и чистомъ савѣсѣу.

Отаць Леонтије и Пахоміе одвеѣ су се почитовали. Леонтије у Пахомію виђео е огледало прошлости, и образъ кротости. Пахоміе е уважавао Леонтиеву науку, смиреность и родолюбіе. Благополучіе србскогъ стада на срцу имъ е лежало, па су се еднако о судби свогъ народа бринули.

Едномъ изшетавшиесе заедно, рече Пахоміе :

„Драгій брате, шта ће бити одъ насъ и нашегъ стада. Вы сте доцнѣ рођени па се тако не осѣћате, да идете свѣ на мањакъ, као я, кои самъ у срећниѣмъ добу живіо. Овай садашній нарашћай рођенъ е у бѣди и невољи, послѣ Косовске битке, у мѣтежма Вуковымъ и Бранковићевымъ, у турскимъ пустошеньма, па се већъ къ злу привыкао. Но мене старца све то боліе. Ђе намъ е Солунъ, ѣе Дринаполь, камо намъ море, камо рѣка Марица. Све насъ Турцы већма стѣсняваю, већъ смо се стисли између гора, Дунава и Саве. Народъ се починѣ турчити. Види примѣръ одъ великаша. Заробљну ѣцу турче, женске отимаю и турче; ако овако узтрае, нестаће и народа и православія. Пола ће се потурчити, па ће ова пола другу полу опетъ тако исто на силу, па ће онда текъ бити: „Погибель твоя отъ тебе Израилю.“ Свакій данъ ми по бѣгунцыма изъ долнѣ Душанове Србіе гласови стижу, да се онѣ гомилама турче, кое съ вољомъ кое на силу. Ни самогъ свѣштеника не штеде. Деспотъ самъ не може имъ одолѣти, нейма якогъ саюзника. Ако се самъ Турчину узпротиви, зло, ако ли се съ нѣмъ саюзи, и онда зло, ерѣ подъ видомъ пріятельства отимаю одъ насъ што имъ се годъ допада. До чега смо већъ дошли? Камо Душанова Србія? Остало намъ іоштѣ комадићъ земљѣ, та Браничевска страна са Шумадиомъ; одъ толико србскы већы рѣка остаде намъ едва Морава са нѣшто Саве и Дунава. Една толика часть е већъ подъ Турчиномъ. Само тай покоръ да нѣсамъ дочекао! Но некъ буде воля Божія.“

„Мой оче Пахоміе, шта ћемо кадъ е тако. Морамо се усиљавати, да изгубљно задобыемо; но ако намъ то нѣ могуће, а оно баремъ што іоштѣ имамо, читаво да одржимо. Турчинъ се осиліо, но са туђомъ снагомъ. Наши племићи, кои су у сусѣдству Турака, да небы своя добра

изгубили, турчесе, а Турцы потурченицыма свѣ нѣово оставляю. Кадъ се племиѣ потурчи и осили, онда мора и околный народъ хоѣе ли неѣе ли, па се то зло свѣ веѣма и веѣма распрострапява. Но што е найгоре, што е у разнымъ мѣтежма духъ кодъ свѣю клонуо, страсти людске преко законитости продиру, па у толикой забуни и само свѣштенство е усколебано, и меѣу самымъ калуѣрма веѣъ налазисе подоста, кои су на сваку промѣну научени, само да имъ добро буде, да се у высину пеню. Калуѣрство веѣъ починѣ губити предъ народомъ ону важну свогъ рѣда и сталежа черту, коя му е давала предъ свѣтомъ видъ нѣке выше душевне силе и човеческе умѣрености и трпѣня. Ёдни партае праве у народу за узвышенѣ едногъ или другогъ господара, да сотымъ и себе узвысе; други опетъ страшљиви, бѣгаю одъ опасности, па народъ самъ себи оставляю, безъ утѣхе, безъ душевногъ подкрѣпленя, па како да се не Турчи? Не тражи нико мученичкѣй вѣнацъ у калуѣрству; све то грамзи за свѣтскимъ уживанѣмъ. Шта выше, има кои су се веѣъ и потурчили, па како да не пропадне народъ. Я съ мое страче никадъ неѣу престати Богу и народу служити. Я самъ недавно изъ Турске дошао, што самъ могао робля ослободити, ослободіо самъ; оставшымъ самъ утѣху и трпленѣ уливао. Па садъ самъ дошао къ теби, да ми дашь нѣколико братія. Твои калуѣри су на гласу. Иѣи ѣемо у Скопѣ па оданде у Новипазаръ, кое да стадо заробљѣно ослобоѣавамо, кое пакъ да га одъ заблуѣеня сачувамо.“

„То е врло паметно. Ето ти, води кога, и колико хоѣешъ.“

Свакѣй е калуѣръ хтѣо са Леонтиемъ одлазити. Отацъ Леонтие поведе едно десеторицу са собомъ.

Сви ти калуѣри ишли су на найопаснѣя мѣста у

Турке и међу народъ; свакомъ су надежду уливали, бѣд-
ногъ су по могућству и подпомагали. Не еданъ е одъ
њы и мученичку смртъ претрпѣо.

Такви су были жички калуђери. Они су се башъ
владали по ономъ: „Добрыи пастырь полагаєтъ
душу за овцы.“

Вѣчна имъ слава!

Но бадава, и у чистомъ житиу налазисе куколя.

Ніе было свуда таковы калуђера. Было ѿ е, о којима
се на жалость ніе могло рећи, да су као Жички.

Было ѿ е, кои су само за „житейская попеченія“
были, и кодъ коы се на жалость кадкадъ таково што
случавало, што човека мрзи изговорити.

Но башъ да видимо, шта се и кодъ таковы сбывало.
У свѣту е добро са злымъ помѣшано. Ко е томе кривъ?
Ніе ни калуђерство криво, што Харалампіе ніе таковъ
као Леонтіе.

Дакле да видимо.

Чули сте за Высоке Дечане у Метохиі. Онъ е бо-
гатствомъ Жичу превазилазіо. Побожанъ сръбскій краљ
Стеванъ Дечанскій, отаць Душановъ сазидао га е и украсіо.
Высоки Дечани, древный намастире, ты си са твоимъ
зидинама свѣдокъ велике славе и великы грѣхова!

Ово е быо силно богатъ намастирь, богатіи него
Хилендаръ, па свакій, кой е быо богатъ, па се хтѣо
покалуђерити овамо е долазіо. Ако е хтѣо ко, да му сынъ
што пріе Архімандрітомъ постане, гледао е, да дойђе
у Дечане. Ако е ко доста преживіо, па е свѣтъ омрзнуо,
дошао е у Дечане да ође новъ свѣтъ тражи. Несрећанъ
дворянинъ, ако му интриге за рукомъ испале ніесу, долази
амо, да ође срећу покуша. Войникъ ако му се рать ніе
допадао, младикъ кой се ніе хтѣо много на свѣту мучити,
овамо е долазіо. Веселяцы, шальивцы, пѣвачи, тіи су

само Дечане тражили. Ние ни чудо, ерѣ богатства доста, гостию свагда подоста, и то понайвыше великаша. Кои се ту покалуѣрию, тай е морао вышегѣ покровительства имати, ерѣ су Дечани као нѣкѣй дворскѣй намастирѣ были. Ту се сплетке правиле одѣ стране дворяна; ту се не едномѣ и о глави радило.

Было е ту доста славе и великолѣпѣя, али поредѣ тога колико грѣха!

Кадѣ си у Жичу ступио, све ти се представляло као свѣтынѣя. Калуѣри су изгледали као нѣке свѣтынѣ; у Дечанима неѣу да кажемѣ као ѣаволи, но све нѣшто необычно, смѣло, превесело, гордо. Ту си виѣео калуѣера, кои су прегорди были; то су были господски сынови, кои су чекали што прие да постану веѣи. Слабо су што учили, него само лице су тако правили, као да су высокоучени. Веселогѣ лица калуѣери нѣесу были великогѣ рода, ерѣ ти су се покалуѣрили да уживати могу, и приимали се одѣ буди какве класе людѣй, само ако е особыто што у себи имао. Но и было е ту таковы шальвивчина а особыто пѣваца, па тамбураша, да имѣ у цѣлой земљи паранѣ было. У еусѣдству было е и Дувна, и оне су о храму амо долазиле, ерѣ су Дечани были свакомѣ као нѣка разбирѣга.

Истина, у Жичи е много смутнѣе изгледало; оѣе опетѣ было е све весело.

Црква е была великолѣпна. Ту си виѣео свѣ баряке, кое е задобио Душанѣ и други ербски господари. Ерѣ изѣ Призрена свѣ се онамо носило. Пѣнѣе е было истина красно, и како не, кодѣ толики пѣвача, — али нѣе носило на себи печатѣ благоговѣйнства. Гласови фини, алѣ е све нѣшто издавало на данашнѣ веселе опере. На примѣрѣ калуѣерѣ Варнава имао е одвеѣѣ добарѣ гласѣ, али будуѣи е осимѣ тога и узѣ тамбуру врло добро пѣвао, зато,

кадъ е годъ пою у цркви, поредъ свегъ лѣпогъ гласа нѣшто чудно, смѣшно е издавало. Кадъ е пою на бдѣнію „Отъ юности моея“ и сами калуѣри моралисе смѣшити, и не еданъ кадїоницомъ яко дымеѣи смѣхъ свой задавити е морао, еръ то отъ юности нѣшто претерано таласаюѣимъ и веселымъ тономъ е пѣвао.

Но да знате ко е оѣе поглаварь.

Бы л' бы погодили?

То е отацъ Харалампіе, садъ веѣъ Архимандритъ, и чека да постане Владыкомъ. Нѣга е Русна покровительствовала, на чрезъ Турѣа Бранковиѣа дошао е до овогъ важногъ мѣста. Онъ е у свое време за Турѣа свуда партаю правіо.

Садъ можете си представити, како се у овомъ намастиру подъ управомъ Харалампія живило, и шта се радило.

У трапезаріи было е весело. Харалампіе све се шаліо, и волео е лакрдїяше, али само да е све по нѣговой ѣуди.

У Дечанма налазили су се и два млада Кнежевиѣа, сынови кнеза Гргура Бранковиѣа, Јованъ и Турѣе. Гргуръ е быо старіи братъ Турѣевъ, но на скоро после Баязитове битке са Тамерланомъ, упокоисе. Млаѣій Турѣевъ братъ Лазаръ, као што смо веѣъ споменули погублѣнъ е у Пловдину скупа са своимъ уякма. Остаде іоштъ Турѣа са ова два младиѣа. Нѣи е Турѣа амо у намастиръ оправіо, вальда — да се пострижу.

Када се Турѣа са Деспотомъ помири, разговоръ се поведе свуда о Деспотовомъ наслѣднику. Деспотъ ѣеце нейма, нити е надежде, да ѣе имати; поредъ тога костоболя га силно мучи, ако умре, ко ѣе быти Деспотъ? Турѣа има свою яку партаю, а и самъ Деспотъ га хоѣе, еръ е увиѣео, да поредъ нѣговы слабы страна има много важны черта, еръ е Турѣа пунъ духа и разума, храбаръ

и искусанъ войвода, а притомъ властолюбивъ, па ако онъ небы наслѣдникомъ постао, правіо бы буну па опетъ горе по народъ. Гргуръ е быо старіи Бурѣевъ братъ, па по праву наслѣдія нѣгови сынови имали бы наслѣдити господарство. Но госпоѣа Ирина, властолюбива Гркиня и властолюбивъ Бурѣе не даду ѣецы наслѣдити. Но шта ѣе быти съ ѣецомъ?

Едно ютро дойѣе у Дечане еданъ улакъ. Онъ е нѣке налоге донео Харалампію отъ кнеза Бурѣа. Дуго су се насамо разговарали. Улакъ се онай данъ куѣи врати.

Сутраданъ быо е данъ св. Преображеня.

Послѣ свѣте литургіе народъ тамо амо около цркве хода, ѣе ий слѣпцы гулама дозываю. Еданъ слѣпацъ проси милостыню жалостномъ пѣсомъ. Ядно се тужи што е слѣпъ, онъ вели да нейма несреѣниегъ створеня одъ оногъ, кои бѣла не види свѣта. Свакій жали слѣпца па му удѣлюе.

Слушаю га два млада кнеза, Јованъ и Бурѣе, два брата као два бора, па бы ишли да загрле пѣвца и съ нѣимъ судбу живота дѣле; но къ нѣму не могу, ерѣ су двогубо несреѣни; затворени као робови, и бѣла свѣта не виде.

Они су оба по желѣи Бурѣа прошасте ноѣи ослѣплѣни.

Они неѣе выше никакво господарства наслѣдіе тражити. Бураѣъ се и одъ нѣюве стране обезбѣдіо.

И све се то догодило іоштѣ пріе путованя Деспотова са Бурѣемъ у Дринаполь.

Народу е све то до ушію допрло, но доста е и самъ бела имао, па се уѣутало.

Садъ оставимо Дечане, па да видимо, шта се по други мѣсты ради.

бѣгати. Тако часть една, езгра Душановогъ народа, повучесе къ Морави и Дунаву ближе. Бѣоградъ садъ постане срѣскимъ срѣдоточіемъ. Са благомъ дошавши дольни великаши градили су палате; едномъ рѣчию: Бѣоградъ подъ Деспотомъ постане найславнїя срѣска варошь. И да не быяше у долной Србіи неволя, рекао бы, да е Србія подъ Деспотомъ найерећнїя.

У горной Србіи свѣ е цвѣтало. Было е ту храмова, калуђера, трговине и богатства. Дубровнички трговци долазише као у госте. Бѣоградъ и Смедерево свагда пуни срѣски войника, ѣака и другогъ веселогъ народа, можешъ помислити, каковъ е ту быо срѣскїй животъ.

Доле неволя, а горе слава; каогодъ кадъ е цѣо данъ облачанъ, на текъ сунце при залазку наеданпутъ яко засвѣтли.

Деспотъ, када се са Мехмедомъ емирію, почео е на радость свои Србаля у свачему напредовати. Земля му быяше мала, не као подъ Душаномъ, аль е увео лѣпе уредбе, на то мало было е баремъ срећно. Духъ народа почео се дизати.

Выше е тако срећны година прошло.

На еданпутъ донїесесе гласъ, да се Мехмедъ султанъ скончао. Нѣгови сынови Муратъ и Мустафа сваде се о господарство. Међусобный се рать роди. И еданъ и другїй зове Деспота у помоћъ. Едно за другимъ стижу турски посланицы.

Деспотъ сазове савѣтъ.

Онъ е свакога тихо преслушао.

Еданъ вели, треба држати страну Мурату, другїй опеть Мустафи. Бурађъ еднако навалюе, да се садъ Србљи са Грцыма и Власима саюзе па на несложне Турке ударе.

И кадъ се добро предъ очи узме, да су се Турцы

међу собомъ покрвили, было е доиста изгледа, да се исти врате одкуда су дошли.

Многи войводе држашесе Ђурђа; да се на већину ослони, та бы се одма противъ Турака опредѣлила.

Но Деспотова рѣчь е превагу одржала.

Деспотъ имъ ово рѣче:

„Кнеза Ђурђа рѣчь доста е основана, па и самъ признаемъ, да у таковомъ станю, као што се садъ налазе Турцы, ніе немогућно срушити ий. Но ако и ніе могућно, алъ не можемо рѣћи башъ да е и сигурно. Па ако Турцы примѣте, да се мы на нѣи дижемо, па се помире, илъ брзо една страна другу надвлада, шта ће онда бити? Турцы имаду самы ришћана и потурченяка у своіой войсцы раванъ брой нашой, а колико има правы Турака, па текаръ изъ Азіе? Сами на себе оставлѣни, морали бы смо се еданъ противу десетъ борити. Истина много зависи одъ юначке среће, али сигурно на коцку за несигурно метати, налазимъ за опасно.“

Поредъ свега тога већа часть войвода была е на ратъ склонѣна. Они се яко уздаю у юначку срећу, и досадашнѣ Деспотове рѣчи небы налазили за узрокъ ову прилику пропустити, да имъ Деспотъ іоштъ ово не додаде:

„Има іоштъ еданъ врло важанъ узрокъ, збогъ коегъ не могу се у ратъ упушћати. Све обиде су заборавлѣне, па ће ми кнезъ Ђурађъ рѣчь стрпљиво преслушати. Вама е свима познато, у каквой самъ быо опасности скупа са народомъ када се братъ ми Вукъ и Ђурађъ одметнуо. Я помогавши Мехмеду противъ нѣговогъ брата, Мехмеда самъ съ тимъ задобью, и текъ нѣму посвѣ могу захва-лити, што смо у садашнѣмъ мало болѣмъ станю. Да небы Мехмеда, цѣла Србія была бы одъ Турака сатрвена, еръ у оно доба братъ брата, сынъ оца е убіао. Онъ е постао

нато Султаномъ свію Турака. Истина, по нѣкій путъ нѣкій комадиѣ землѣ присваяо е, но то выше да Турцыма очи заслѣши, ерѣ Турцы су веѣъ онда око свое на Смедерево бацыли. Колико му е као Султану могуѣно было, умѣраваосе. Ето видите, и ово нѣколико година мира нѣму можемо захвалити. Дойѣи ѣе време, ако Богъ да, да ѣе наши потомцы изгублѣно опетѣ задобыти, али за садѣ нужданѣ намѣ е мирѣ, да се мало подкрѣпимо. Да бы овай мирѣ сталанѣ быо, у Дринаполю я и Мехмедѣ положили смо еданѣ другоме заклетву, да неѣемо се дирати. Шта выше, я самѣ дао заклетву, да ѣу и са нѣговомѣ ѣецомѣ у миру и пріятельству живити. Кодѣ мене е задата рѣчь и заклетва свагда свѣта и нерушима, и зато изявлюемѣ да вѣроломно ни садѣ поступати неѣу.“

„Садѣ е свакій увиѣео, зашто Деспотѣ неѣе на Турке. Познавали су нѣгову сталность, па ніесу се выше препирали, да га на друге мысли наведу.“

Тако остане опетѣ све при старомѣ.

Турцы су одѣ Србаля страшно зазирали, и свѣ се Богу молили, да Срблѣи остану у миру.

Желя имѣ се испунила.

Како бы по нѣи иначе испало было Богѣ зна; доста то, да имѣ е Деспотѣ и садѣ доста помогао.

Было иѣ е, кои су Деспота кривили збогѣ тога поступка, други опетѣ давали су му за право.

Да е Деспотово положенѣ было тежко, о томѣ се нико ніе сумняо. Шта е знао чинити? Ратѣ е сумнителногѣ излазка, а притомѣ заклетву бы нарушіо, а нарушена клетва рѣаво слѣдство за собомѣ вуче.

Тако Турцы сами себи оставлѣни, крвили су се донекле, докѣ Муратѣ Мустаѣу не побѣди, и постане самѣ свію Турака Султаномѣ. Докѣ е меѣу нѣима ратѣ траяо, донде е Деспотѣ устроявао свою землю, и народѣ

се већъ почео тако опорављати, да бы се већъ — датомъ каковомъ згодомъ опетъ къ своимъ старымъ, границама пружати могао.

Но кадъ се зракъ надежде показао, наиђе опетъ ново зло.

Деспотъ већъ одавна одъ костоболъ страда. Много е свогъ вѣка препатио. Одъ косовске битке до сада, скоро већъ тридесетъ година, па никадъ у миру, него све у рату, бѣди и невољи. Виђео е своимъ очима доста јада и чемера. Беце ніе имао. Ко ће бити после нѣга Деспотъ? Гргурова ћеца млада и слѣпа, ко ће другій да буде него Бурађъ? Онъ е Деспоту у пређашнѣ доба сила зла нанео, но Деспотъ бацывъ освѣту на страну, као годъ и Бранковића слабию страну крозъ прете угледавши уважіо е нѣгову болю страну. Деспотъ си представљао, да кадъ Бурађъ Деспотомъ постане, неће по народъ зло бити. Искусанъ врло у рату и у управляню мирномъ, све околности добро познае, и најслабија му страна, то естъ властолюбіе быће испунѣно кадъ се деспотства докопа.

Болѣсть Деспотова данъ на данъ свѣ е горрій видѣ на себе узымала.

Свакій е већъ увиђео, да Деспотъ неће дуго вући; свакій се бринуо, каква ће онда врѣмена настати.

Деспотъ е быо тврда срца, па се ніе башъ тако лако болести дао. Поредъ свѣ тѣлесне слабости често е на коня седао и ишао у шетню. Тако едаредъ упутисе у Смедерево. Но тѣло му быаше много слабіе него душа, што ніе ни самъ вѣровао; падне съ коня и яко се уврѣди. Ово га е живота стало. Ніе трајало ни три дана, а Деспотъ е већъ мртавъ лежао.

Бурађъ е изъ Смедерева јоштъ благовремено довздіо, и нађе га при краю живота.

Кадъ га е Деспотъ примѣтио, дозове га къ себи близу;

и слабымъ гласомъ предъ околостоеѣимъ войводама и савѣтницыма рече му :

„Ето ме при краю живота. Некъ опрости свѣ свакій свакомъ. Я те именуемъ Деспотомъ сбрекогъ народа, и препоручуемъ те воли Божиіой и любви народной. Великій е тереть, кои на себе приимашъ. Судба едногъ народа у руке ти е положена. Мене е тай тереть оборіо. Ако ніесамъ свѣ, као што е требало учиніо, а оно самъ онако, као што се могло. А вы сви повинуйтесе новомъ Господару, и подпомажите га, мени пакъ Богъ милостивый некъ по правди суди. Сараните ме у намастиру Манасіи.

Послѣ овы рѣчій одпочине, мало уздане, очи му се укоче, мало се стресе и умре.

Сви су као окаменѣни на мртвогъ Деспота гледали.

Пукне гласъ, да е умро Деспотъ. Жалость е свуда неописана. И najveћий му се душманинъ разжаліо, еръ е Стеванъ быо добаръ, но зли нису му дали сву нѣгову доброту излити. Послѣ смрти пакъ свакій е увиѣео шта су у нѣму изгубили.

Красно га саране. Жички калуѣери су га на своимъ рукама у гробницу уніели. Жалость е была свуда велика, ніе было ни едногъ, кои бы се нѣговой смрти радовао.

Самъ Бурѣѣ, кои е едва чекао часъ своегъ самовластія, првый путъ е у свомъ животу осѣтіо тугу и жалость што Стевана нейма.

Приповѣдаю, да се на данъ смрти нѣгове мало земля потресла, и сунце изгубило свою обычну сѣйность.

Силно што црны врана обліетало е около дворова Деспотовы, па се наипослѣ упуте дублѣ у Србію.

Ето, садъ се Бурѣѣ, за чимъ е тежіо, испунило.

Но да видимо шта ће безъ Стевана чинити?

XI.

Бурађъ, одъ покойногъ Деспота на самртной постельи за наслѣдника наименованъ, одма послѣ деспотовогъ упока преселіосе у Бѣоградъ.

Премда е жалость за Стеваномъ велика была, опетъ су Турѣа и великаши и народъ радо пріимили. Онъ е быо сва надежда народу, па е и признатъ за Деспота свѣчано. Породицу имао е красну. Госпођа Ёрина, нова Деспотовица, была е одъ царске крви. Съ овомъ се Турађъ оженію, іоштъ у оно доба, кадъ е са Стеваномъ и Мехмедомъ противу Муссе воевао и побѣду одржао. Данасъ сутра, па ће му се већъ и ѣца у свѣтске догађае уплести.

Турађъ сѣди у Бѣограду, у сѣйнымъ дворовима, са своіомъ породицомъ. Долазе му посланицы са своію страна, честитаю му деспотство, и траже пріятельство нѣгово. Мађарскій краль Жигмундъ, па онда грчки царъ, па Дубровчани, желе съ нѣиме у савезъ ступити. И Муратъ султанъ исчекуе, да му се Турађъ са пріятельствомъ своимъ понуди, ал' е силанъ и гордъ, па неће да моли Деспота. Но покрай своію ти пріятельски околности, у чуду се нашао Деспотъ Турађъ. Грчкій царъ Іованъ Палеологъ потайно га подбада противъ Мурата, да се ослободи одъ уплива турскогъ, па да ће се тако и Србинъ и Гркъ наново са славомъ подићи. Жигмундъ радъ се Турчину освѣтити и то помоћу Бранковића, па да узъ то іоштъ и мало землѣ задобіе. Муратъ бы хтѣо, да се Србљи ману Мађара, па да може преко Србіе удесно на Мађарску нападати, а да се нема шта бояти одъ Србаля. Шта ће

садъ да чини Деспотъ? Ако се са Жигмундомъ саюзи, први е изложенъ найжешѣмъ турскомъ нападаню. Па ако башъ Маѣари побѣде, чему се има онда надати? Жигмундъ оѣе землѣ и првенство. — Ако ли се са Грцима држи, да ли ће одолѣти Турцыма? Оѣе ли га маѣарскій краль подпомагати, кадъ види да се кодъ Србаля и Грка „ришѣанска“ влада крѣпи? Шта ће папа на то реѣи? — Ако са Турцыма држи, онда е у неприятельству са Маѣаромъ и са цѣлымъ „кршѣанскимъ“ свѣтомъ. Па окромъ тога, каквогъ може быти Србљину пріятельства у Турчина, кои хоѣе цѣо свѣтъ кораномъ да калдрмише?

Садъ истомъ паде сва брига на Бурѣеву главу. Свѣ су му околности познате; онъ се мысли, па смысли на то, да свакако свою и свогъ народа независность докучи. Онъ започне владу свою као независанъ господаръ. Онъ приими пріятельство Маѣара, али безъ намѣре да имъ као оруѣе противу Турака служи. Одъ заваде са Турцыма уздржавао се.

Но Муратъ Султанъ нѣе быо съ тимъ задоволянъ. Онъ е корачао къ извршеню започетогъ дѣла. Онъ жели Маѣаре оборити, но како ће, докъ Србљинъ животне силе у себи има? Овога дакле треба найпре утаманити, па текъ онда далѣ.

Султанъ е познавао гордость и непоколебљивость Деспотову. Найпре на лѣпъ начинъ, наговаранѣмъ, ласканѣмъ гледао е да га задобіе; кадъ са тимъ нѣе успѣо, онда са пріетньомъ, па на послѣдку и насилѣмъ.

XIII.

Отацъ Харалампіе у Дечанима едва е дочекао смръть Стевана Деспота. Онъ се садъ надао, да ће до првогъ степена свѣштеничкогъ доспѣти. Као старый приврженикъ Бранковићевъ много пута се опасности излагао, па зато се садъ и надао великой награди. Но Бураѣъ е познавао нѣгово злоковарство; онъ е знао, да Харалампіеве услуге ніесу излазиле изъ чистогъ извора, но изъ себичности, злобе и пакости. Нѣкада, кадъ е Бураѣъ за владательствомъ грамзю само, а іоштъ га имао ніе, потребовао е онъ кадъ и кадъ нѣгову службу, за кою е овай у свое доба и награду приимю; али сада, кадъ е веѣъ и самъ Деспотъ, као владатель, друге сасвимъ люде око себе потребовао, одбаціо е онъ Харалампія, као што се баца стара и веѣъ непотребна альина. Деспотъ е веѣъ другомъ ставомъ корачао. Жички Митрополитъ, па жички Архимандритъ Пахоміе и отацъ Леонтіе біяху одсадъ нѣгови савѣтници.

Па шта ће выше отацъ Харалампіе, кадъ е веѣъ до старѣшинства у Дечанима дошао? Заръ ніе то довольна награда за толика рѣва дѣла? Алъ Харалампію свѣ то ніе доста. Онъ е веѣъ скроенъ за то, да руши, обара.

Како е чуо, да е и отацъ Леонтіе у Деспотовомъ савѣту, одма е знао, колико е сати ударило. Ту веѣъ ніе могао дуже прокопсати. За нѣга бы болѣ было, да се садъ опетъ други ко за владательство отима, баръ бы се могло у мутной води ловити. Мутне мысли, чудни планови мету му се по глави.

У еданпутъ му долети отаць Никодимъ.

„Пречестнѣйшій оче, ето доѣоше намъ гости!“

„Какви гости?“

„Войвода Прибаць са выше нѣи.“

„Єремія Прибаць, властелинъ . . . башъ добро. Никодиме, некъ е све у рѣду, кажи Юли, да ела буду добро слана.“ —

На то оде калуѣеръ по налогу своимъ посломъ, а и Харалампіе на дочекъ гостию.

Да, да не заборавимо на Юлу куварку.

Она е она иста Юла, коя е была у двору Цар-Лазаревомъ као млада ѣвойка, збогъ кое умал' што нѣе страдао Харалампіе, када е съ покойнымъ патриархомъ онѣе быо. Она е у свое доба дворске сплетке Харалампію често откривала, па временомъ среѣа ю до садашнѣгъ стая допратила. И доиста, за одну сироту ѣвойку доста е, кадъ е могла до тога доѣи, да у Дечанима куваркомъ постане. По другима Намастирима кувари су кували, ал' оѣе нужна е была куварка, еръ се ту сѣсетъ гостию дочекивало, меѣу коима млоге нѣжне госпоѣе, кое фина и врло вкусна ела потребую. Юла сама изгледала е као какова госпоѣа, премда веѣъ мало у годинама, ал' озбиљногъ, заповѣдаюѣегъ изгледа е была, и одржавала е рѣдъ у куйнской економіи и собнѣимъ уреѣеньма.

Властелинъ Прибаць, войвода Яблановиѣъ са своимъ пратнѣомъ показаше се предъ собама Хазалампія, кои имъ на сусретъ изиѣе.

„Добро дошли господо моя!“

„Здравъ ми быо оче, еси л' радъ гостию?“

„Драго ми е, — ев' овамо мало да се одморите,“ рече Харалампіе, па иѣ у велику едну собу уведе.

Овѣе се мало іоштъ поразговараше, докъ слуге коньма и пртлягу мѣста наѣоше.

Послѣ два сата было е красанъ ручакъ у трапезаріи.

Друштво е весело было, рекао бы као да и ніе у трапезаріи међу постриженомъ братіомъ. Послѣ добры ела и пійѣа заореше се веселе пѣсме.

Одъ Дечана на нѣколико миля веѣъ турска сила влада, ришѣани одъ турскогъ зулума пате; ал' у Дечанима слави се, као да се Душаново царство обновило, — па се и различне шале проводе.

Гости и калуђери пію, но ни еданъ у Бранковићево здравлѣ. Ни Прибацъ, ни Харалампіе не радујесе новоме деспотству. Напіялосе у здравлѣ Прибца, Харалампія и ньювы пріятеля.

„Да си здравъ, оче Харалампіе, — да Богъ да, скорымъ владыкомъ постао, и заслужио си, ерѣ да тебе не бы и Русне, незнамъ шта бы одъ Деспота было. У твое здравлѣ ову чашу!“

„И досадъ си было одъ првы, да Богъ да, свагда првый быо. У твое здравлѣ властелине!“

„У здравлѣ властелиново!“

„У здравлѣ Яблановиѣа!“

„У здравлѣ Харалампія и своіо калуђера!“

Е тако, све се у здравлѣ пило, а народъ е поредъ свегъ тога яко боловао.

Докъ се ови веселили, други су ядиковали. Така е судба свѣтска; у исто доба еданъ умире, другій се раѣа; еданъ се мысли, како ће свою неситость задовољити, а другій се брине, како ће свою ѣцу, свою раю наранити; еданъ ужива све овога свѣта сласти и красоте, а другій у исто доба не види ни бѣлогъ свѣта, а трећій мож' да се мучи на душманскомъ колю.

У истомъ дому, у истомъ Намастиру, ѣе се тако веселе, — у едной ѣели, чую се два тужна гласа. Да не

знашъ, да не видишъ ко говори, опетъ бы морао познати гласъ страдалника.

— Погледай, ко е у той ћелии? . . .

Два младића, по саставу тѣлесномъ два юнака, два брата, која су се у дѣти и кадиѣи родила, којима се срећа смѣшила при рођењу њиовомъ.

То су — Јованъ и Бурђе, млади кнезови, сыновци Деспотови, пре нѣколико лѣта по налогу његовомъ ослѣпѣли. Они се међу собомъ разговараю; свака имъ е рѣчь тако жалостна, као најжалостнии гусала звукъ.

Кадъ е човѣкъ у муки и жалости, и найманя рѣчь тако е жалостна, да бы рѣкао, да у нѣой лежи цѣлога свѣта боолъ. Њиовъ е чуваръ отаць Пайсіе.

„Боже милый, какви смо несретни люди! Нашегъ оца слуге уживаю пуну слободу, виде бѣлога свѣта веселе се; не чуешъ ли и садъ како се пѣме оре? А ми ође у тавници мой брата Јоване!“ рѣче кнезь Бурђе.

„Шта ћешъ, кадъ смо были стрыцу трнъ у очима“ одговори кнезь Јованъ.

„Я заиста не бы му на путу быо!“

„Ни я!“

„Я бы момъ роду вѣрно служю и противу Турака воевао.“

„И я.“

„Па зашто да насъ ослѣпе?“

„Нисемо никомъ ништа скривили. Поштовали смо стрыца, као свогъ роѣногъ оца.“

„Кадъ се опоменемъ оне жалостне ноѣи, када намъ свѣтлость за навѣкъ одузеже, а оно морамъ и онай часъ проклетѣи, у комъ самъ се родю.“

„Но шта ће юштъ съ нами чинити? Шта насъ држе ође? Зашт' насъ већъ еданпутъ не ослободе?“

На то уђе отаць Пайсіе.

„Ніесамъ ли се дуго забавію, мои сынцы?“

Бе си тако дуго оче?“ запита кнезь Турђе.

„Данасъ нмамо гостию, Єремія властелинъ, Ябланивићъ и многи други, и садъ се іоштъ веселе,“ одговори Пайсіе.

„Шта, заръ Єремія властелинъ? Шта ће тай ође? Ніе л' збогъ насъ дошао, да насъ одавде изведе?“ запита зачуђенъ кнезь Јованъ.

„Досадъ се іоштъ ніе о вама рѣчь повела; мож' да ће насамо што съ архимандритомъ о томъ говорити. Нѣшто мора бити у ствари. Чуєте ли іоштъ како се веселе?“

„Они се веселе, а мы ође бѣдни чамимо. Рѣцы намъ оче, шта ће већъ бити одъ насъ?“

„Треба имати стрпљива, и у Бога се надати. Но данасъ самъ одъ нѣкога рѣаве гласе чуо, говори се, да се Султанъ Муратъ на Срблѣ справля, па се чудимъ, да се архимандритъ ништа о томе не брине. Мы смо ође готово међу Турцыма, па можемо први страдати.“

„Шта е брига Харалампію? Онъ ће садъ по свой прилицы владыкомъ постати, па ће онда у Смедерево ил' у Бѣоградъ. Чудимъ се како га већъ одзвали ніесу, онъ мора яко награђенъ бити одъ Деспота.“

„Видићемо скорымъ шта ће бити.“

„Ако се какова промѣна съ нами догоди, немой насъ оставити оче! Ты си намъ единый пріятель и сва утѣха; ако тебе не буде, болѣ да ніесдо живи.“

„Ако ме само силомъ одъ васъ не одкину, я васъ никада оставити нећу.“

„Не бы л' се опетъ онамо у друштво вратио, да провидишь, зашто е дошао властелинъ Єремія? Онъ е нашегъ несрећногъ оца пріятель быо, па вальда ће и нашъ бити!“

„Е добро, я идемъ, а вы се донде сами забавляйте.“

Отаць Пайсіе оде.

Млада два кнеза остану сами са своіомъ тугомъ и своимъ ядикованѣмъ, као два славуя, коима очи ископаю.

Међутимъ престаде и увеселенѣ. Почеше се изъ трапезаріе разилазити.

Остаде самъ Харалампіе са властелиномъ и Яблановићемъ.

Мало одъ вина разгрѣяни, почеше се све искреніе разговарати. Вино ће и изъ найлукавіе главе истину извући.

„Ао мой оче, па да тако на тебе заборава Деспотъ! Та требало бы, да си ты сада еднако кодъ нѣга. Кадъ си му у нужди добаръ быо, зашто да те се садъ тако доцне сѣћа? Я богме мышляхъ, да ти е већъ владичество у цепу,“ рече Ђремія.

„Е мой властелине, тако то бива у свѣту. Кадгодъ му бяхъ десна рука, а садъ — као што велишъ — мои душмани сѣде узъ нѣга. Но трпићу јоштъ мало, вальда ћу му текаръ на умъ пасти.“

„О томъ немой ни саняти оче. Я те могу увѣрити, да е Деспотъ предъ многима говоріо, да те е свагда гледао као нѣко нужно зло, па да ніе радъ ништа выше съ тобомъ имати,“ упадне Яблановићъ.

„Та е ли могуће?“ повика зачуђенъ Харалампіе.

„Я самъ то моима ушима слушао. Знашъ, да има у двору много твои неприятеля, на кое се Деспотъ осламати мора. Онъ садъ ако тебе не бы хтѣо одбацити, морао бы нѣи изгубити. А онъ волѣ нѣи задржати, нег' тебе.“

„Садъ све вѣруемъ. Дакле ніе безъ узрока самномъ толико окліевао. А како вы съ нѣиме стоите?“

„Тако исто као и ты. Войновићъ и Змай-Обрчићъ у свему су махъ преотѣли!“ рѣче Яблановићъ.

„Па шта ћемо садъ?“

„Шта ћемо? Я имадемъ изабраны десетъ иляда войника, кои су ми на сваку службу готови, па оно што у рукама имамъ, ни пошто испустити нећу. Браничевска област мора бити моя, па макаръ се Турчину кланяо,“ рече лютито Прибаць.

„Нећу се богме ни я Деспоту покорити,“ дода Яблановићъ.

„Неблагодаранъ човѣкъ! Узмите ме у ваше друштво, па ћу вамъ оно бити, што самъ быо Бранковићу!“

„Дай руку!“ повиче радостно Прибаць.

„Ево!“

„Па како садъ да почнемо? Небы л' добро было, да одма явимъ Деспоту, да му се повиновати нећу, но да ме призна за себи равна, иначе ћу га у Небойшу кулу саћерати,“ рече Прибаць.

„То неће добро бити. Я бы друго што измислю. Ты ако се одма появишъ, наићићешъ на великій odporъ, коемъ ћешъ морати подлећи. Знашъ колика е Обрчићева партая, а знашъ и то, да се Стеванова партая Деспоту приклонила. —“

„Не именуј га Деспотомъ, я га не признаемъ!“

„Ни я!“

„Ни я! Но само оћу да вамъ кажемъ, шта ћемо чинити.“

„Шта?“

„Чекайте, ето иде нѣко. То е гласоноша. Оди амо!“ Улакъ уђе.

„„Великій оче и господару! Ево ти писма изъ Бѣограда, одъ нашега господара Турѣа деспота!““

„Башъ добро, да видимо шта е. Уклони се мало, докъ одпорукѣ не добиешъ.“

Улакъ се уклони.

Харалампіе чита найпре у себи, па онда велегласно.
„Е, право сте ми казали. Слушайте шта ми пише :
„Любезный Харалампіе! Оно што желишь одъ мене, не
„могу ти учинити. Као Бурађъ Бранковићъ имао бы ти
„по твојој жели обвезанымъ быти, али не као народа
„поглаваръ. Што си ми као Бранковићу нѣгда услуге чи-
„нію, приими за награду оно, што имашъ и држишь. Де-
„чани су красанъ и богатъ Намастиръ. Садашній мой
„положай друге, а не твое савѣте изискуе. Толике бѣде
„и патнѣ научиле су Турђа Бранковића быти Де-
„спотомъ и правымъ пріятелѣмъ народа. Садъ ѣу да
„народу моме оне ране лѣчимъ, кое самъ му задао. У
„дворъ ми немой долазити, ербо ће ми твое пріятель-
„ство шкودити. Бурађъ Бранковићъ.“ — Е, есте ли ово
чули?“

„Ніесмо ли ти то и мы казали?“

„Е садъ ѣмо му и мы одблагодарити. Гледай ти
нѣга, како се погордіо, како се садъ текъ опаметіо,“
рѣче разлюѣенъ Харалампіе.

„Но дедъ да што свршимо. Мы смо само зато дошли,
да тебе у наше друштво увучемо,“ рѣче Прибаць.

Харалампіе се мало замысли, па онда поче :

„Знаете дакле шта намъ валя садъ одма чинити? Я
имамъ оѣе два млада кнеза, кое самъ я по налогу Тур-
ѣвомъ ослѣпити дао, да небы способни были за владу.
Кнезь Гргуръ, отаць нѣовъ, быо е старіи одъ Турђа,
па бы послѣ смрти Деспота Стевана, Гргуревомъ старі-
емъ сыну Іовану припадало господарство. И садъ дакле
выше права имаю на деспотство ови млади кнезови, него
Деспотъ Турађъ. Зато садъ треба, да собомъ одведете
ова два кнеза у вашъ станъ, па да народу обявите, да
се вы нѣи приимате и Іована за Деспота признаете.“

„Мы на то не пристаемо, да мѣсто едногъ Бранко-

виѣа другога за самцатогъ господара признамо. Я се ни едномъ не покоравамъ, и я оѣу у моіой крайни самъ да владамъ!“ пресѣче му говоръ незадовольанъ Прибацъ.

„Чекай, ніеси ме іоштъ преслушао“ — продужи лукавый Харалампіе. „Кадъ кнезови кодъ васъ буду, па извите народу, да за нѣи устаєте, да право и првенство наследія одржите, цео ѣе народъ узъ васъ пристати, Бурѣа ѣете са тимъ лакше побѣдити, снага ѣе се ваша чрезъ то подкрѣпити. Сва оружана сила быѣе у вашимъ рукама, кою разнымъ наградама можете послѣ лако за себе задобити, па онда и кнежевиѣе съ пута уклонити.“

„То е истина врло паметно; но питанъ е, оѣе ли се народъ за слѣпымъ и за владу неспособнымъ кнежевиѣима повести? Неѣе л' народъ реѣи : воліемо читавогъ и искусногъ Бурѣа, кои насъ предводити може, него слѣпога младиѣа.“

„И томе се може помоѣи. Будуѣи самъ ихъ я дао ослѣпити, и кодъ мене се налазе, то мое о нѣима извѣстіе мора бити предъ народомъ вѣроятно. Я ѣу се издати за пріятеля Бранковиѣеве лозе, ал' не Бурѣа Деспота. Казаѣу, да е мени свагда на срцу лежало ту породицу оружати, али не єднога члана исте другому у атаръ неправедно жертвовати. Рѣѣиѣу, да я ніесамъ налогъ Деспотовъ извршіо, да я кнежевиѣыма ніесамъ видъ одузео, но да самъ іѣ оѣе кодъ мене тайно здраве и читаве држао, да іѣ за србскій престоль спасемъ, кои послѣ смрти Стеванове само нѣима по праву припада. Обимъ ѣе се у народу огорченъ противу Деспота обновити, а то све иде нама у рачунъ. Є л' ово добро?“

„Доста Харалампіе, никадъ іоштъ ниси таково што паметно измыслио. Остаємо дакле при томъ,“ рѣче Прибацъ.

„Остаємо.“

„Но закунимо се сви, да нећемо тайну никомъ издати!“

„Нико несмѣ о томе изванъ насъ шта знати, тако ми Бога и свѣтогъ Краля дечанскогъ!“

„Тако ми Бога и могъ крстногъ имена свѣтогъ Бурђа!“

„Тако ми свѣтогъ Николе!“

„Еданъ другогъ да помажемо, а послѣ и награђуемо, тако ми еванђелия,“ рече Харалампіе.

„Некъ буде, тако ми живота!“

„Некъ буде, тако ми единца!“

„Некъ буде, аминъ!“ заключи Харалампіе.

„Но ће су кнезови, да њ видимо, па да њ водимо, ерѣ окліевати не валя.“

„Одма ће ду ту бити!“

Харалампіе оде, да доведе кнезове.

„Башъ намъ све добро иде за рукомъ брате! Знашъ ли, водемъ што е Харалампіе на нашој страни, него да ми е ко поклонію новы десетъ иляда войника. Све ти то у прсте зна, шта валя чинити. Али га и ођу наградити. Начиниђу га Патріархомъ“ — рече радостно Прибацъ.

„Брате, све иде добро, а све ће добро бити, но рѣцы ми само, како стоимо насъ двое са рачуномъ? Шта љу я одъ свега тога добыти?“ запита Яблановићъ.

„Ты ћешъ добыти цѣлу Мачву. Съ Мађарима ћемо се опріятельити, па ћешъ ти онђе као банъ господарити. Ёси л' съ тимъ задоволянъ?“

„Ёсамъ.“

„Я се заклињмъ, да љу ти то учинити!“

„А я ти се заклињмъ, да љу свудъ съ моіомъ силомъ поредъ тебе бити!“

На то дође Харалампіе. За нымъ отацъ Пайсіе води два кнеза.

„Ето вамъ млади кнезова, Ювана и Турѣа. Ето сынова мои, ту е властелинъ Бремѣя и войвода Яблановиѣъ. Они су дошли да васъ виде, и да васъ одавде одведу; кодъ нѣи вамъ неѣе рѣаво бити“

„Мило ми е, што видимъ сынове кнеза Гргура. Гргуръ е быо мой прѣатель, па ѣу и я бити прѣатель нѣговой ѣецы“ — рече Прибацъ.

„„„„Слушалисмо много о властелину Прибцу, па намъ е и у жалости нашей утѣха, кадъ чуемо нашегъ прѣателя. Но прѣ нег' што искусимо твое прѣательство, рѣцы намъ рѣцыте намъ Бога ради, ко насъ оба овако наказа? Заръ поредъ великогъ свѣта и сунца да намъ неостане ни педалъ землѣ, ни еданъ сунчаный зрачакъ, да се баръ радовати можемо нашемъ животу. Заръ смо тако криви, да будемо и одъ свию звѣрова найнесретни? Та и совуляга е сретни одъ насъ. Да нѣсмо никадъ свѣта виѣели небы намъ было тако жао; ал' овако текъ садъ осѣхамо у пуной мѣри несреѣу нашу, окружени страшнымъ вечитымъ мракомъ. Насъ веѣъ на овомъ свѣту паклу предаше.“„„„ — рѣче тужеѣи кнезь Турѣе.

„Свему е вашъ стрѣцъ Бураѣъ кривъ, кои се садъ самъ задеспотио. По нѣговомъ сте налогу ослѣлени. Но божѣа каштига ни нѣга мимоѣи неѣе. Вы ѣете одсадъ кодъ мене бити, и имаѣете све што желите.“

„„„„Нѣ намъ нико выше у станю дати оно што желимо“„„„, — рече кнезь Юванъ.

„А шта желите?“

„Што намъ не можешъ дати. Дай намъ свѣтлости!“

„То само Богъ може дати. Иштите друго!“

„Мы опетъ друго не иштемo. Мы не тражимо ни блага ни власти. Кома е испредъ очѣю свѣтъ одузетъ, тай е одъ свию люди найнесретни. Благо и господство не слаже се выше съ нашомъ душомъ. Нами

токово што текъ дублѣ очи кошка. Како да се успорѣдимо садъ са окатомъ господомъ и юнацыма, мы невольни слѣпцы? Мы тражимо себи равне. Дайте намъ по еданъ штапъ, па насъ пустите у свѣтъ, да кадъ већъ неймамо светлости, да се баръ наситимо слободногъ воздуха и самоволногъ у нѣму мицаня. Дайте намъ гусле, па насъ метните предъ храмъ божій, да у людске уши божіе чувство уліевамо. Успоредите насъ са другимъ слѣпцыма, да се съ нѣма разговарамо, грлимо и тугуемо. Мы ћемо съ нѣма у туги за себе новъ свѣтъ наћи. Међу себи равныма престаћемо быти несрећни!“ одговори Турѣ.

„Вы сте кнезови, вы морате као господа и живити!“

„Морамо? Кадъ е требало, да будемо господа, онда сте насъ начинили просіяцыма; а кадъ смо просіяцы, садъ насъ правите господомъ. Господство е за насъ садъ каштига само“ — одговори кнезь Јованъ.

„Е сынови мои, тако бива у свѣту. Кои су као господари рођени, да управляю народомъ, а они су само оруђе за народъ. Они мораю быти оно што есу, нит' стои у нѣовой власти, да себе преиначе. Као годъ што сироме мора трпити гладъ, жеђъ, зиму, врућину; тако опетъ господаръ страда одъ пуногъ стомака, кои му често главе дође. Виђелисте кошницу, виђелисте у нѣой матицу. Она ништа не ради, па ю опетъ раане, али ю и смакну, кадъ имъ нѣе выше одъ потребе. Не бы л' и матица љекоя радіе пчеломъ была? Но е л' іой могуће пчеломъ постати? Ніе, па за то мора се ради свію пчела своіой неодклонивой судби подвргнути. Тако сте и вы. И вы сте створени са судбомъ матице. У едномъ рою выше васъ скупа обстати не може. Ніесте вы ни први ни послѣдњи у вашой судби. Одкако е свѣта и люди, колико е већъ было у роду людскоме матица, и колико іѣ е већъ жертвовано, едне збогъ други?! Тако и вы садъ морате се по-

корити вашой судби. Ню садъ веѣть нѣе вамъ выше у власти преиначити, али е она садъ за васъ пуна изгледа“ одговори Харалампіе.

„Е да садъ не губимо выше времена, но да се на путъ спрѣмамо,“ рѣче Прибацъ.

Харалампіе да знакъ Пайсію, кои кнезове натрагъ у ѣелію одведе.

„Садъ бысмо могли веѣть путовати“ рѣче Яблановиѣъ.

„Оѣешъ ли ты съ нама оче, или ѣешъ ту остати, па одавде стваръ подпомагати?“

„Одавде ѣе болѣ быти. Кадъ нужде буде, онда ѣемо се ил' оѣе састаяти, или ѣу я къ вами.“

„Е садъ айд'мо!“

Одма се скупи сва свита. Пайсіе приправи све, што е за кнезове нужно, и до полъ сата нѣе ій веѣть было у Дечанима. И гласоноша е одправлѣнъ.

Г. Г. ПРЕДУПИСНИЦЫ.

БЕОГРАДЪ.

Совок. Г. Ипократь Ђорђевиць Ученикъ IV. разр. у Беогр. Гимн.

Г. Г. Милосавъ Јоксичъ Командиръ I. Баталіона, Подполковникъ, Кавалѣрь. Радисавъ Ніколичъ Командиръ Кавалѣріе, Подполковникъ. Илія Марковичъ Штабс-Капетанъ. Любомиръ Узун-Мирковичъ Поручикъ. Арсеніе Яковлѣвичъ Ађутантъ Княза Србскогъ, Капетанъ. Петроніе Я. Тешичъ Ађутантъ II. Батал. Подпоручикъ. Никола Раіовичъ Вахтмайстеръ Кавалѣріе. Матія С. Карамарковичъ Професоръ у Полугимназиі. Петаръ М. Тиричъ Слушатель Поезіе. Миленко Павловичъ Подпоручикъ Кавалѣріе. Стойко Павловичъ Штабс-Капетанъ Кавалѣріе. Міяило Вукомановичъ Подпоручикъ III. Роте I. Батал. Јованъ Шпарталь Коміссіонеръ.

Совокуп. Г. Емилие Столповъ, Учен. IV. Разреда у Беогр. Гимназиі.

Г. Димитріе Маринковићъ другій писаръ. Удовица Симеона, Милутиновића Сарайліе за сына Драгишу. Міятъ З. Радосавлѣвићъ, свршавајућій Богословъ. Аврамъ Поповићъ, III. разреда, Несторъ Ристићъ, за брата Живка, Р. Н. Х. Бадемлићъ, Коста Поповићъ II. разреда Богослови. Стефанъ Добровоевићъ за брата Любомира V. Милисавъ Радивоевићъ Валѣваць, и Милисавъ Јокићъ, IV. разр. Гимн. ученицы.

БЕЧЕЙ (Новый).

Совок. Ч. Г. Діонусій Павловичъ Парохъ.

Ч. Г. Г. Діонусій Павловичъ Парохъ и Консіст. Ассессоръ. Лазаръ Азупцій Парохъ. Г. Г. Ніколай Саввичъ, Андрей Мравичъ, Марко Котта и Савва Поповичъ Трговцы. Феодоръ Живичъ Сапуниця.

БЕЧЕЙ (Старый).

Совокуп. Г. Илія Поповићъ Учитель.

Пречес. Г. Самуилъ Бранковићъ Парохъ и Конзіс. Членъ за кѣрь Софію. Александеръ Бастићъ Парохъ, Конз. Членъ и Протопресвит. Намѣстникъ, за кѣрь Марту Драгию и Софію. Высокоплеменита Г. Ђфимія отъ Јовићъ, Бароница. Благор. Г. Савва Ђорђевићъ, судейскій Адвокатъ, за кѣрь Ефимию. Северинъ Татићъ, Потійс. Бачкогъ Діштрікта Екон. Управитель. Севастіанъ Завишићъ, Потійс. Бачкогъ Діштрікта, Екон.

Дѣловоѣа. Живоинъ Киряковиѣъ, судейскій Адвокатъ. Борѣе Іовановиѣъ, ц. к. Надзорникъ, кодъ Штаерамта за кѣерь Даницу. Никола Загорица Потійс. Бачкогъ Діштрікта Екон. Рачуноиспитатель. Благ. Гд. Новакъ Кекиѣъ Потійс. Бачкогъ Діштрікта Екон. Надзорникъ. Юстинъ Шимиѣъ. Бележникъ. Александеръ Натошевиѣъ ц. к. срезкій писаръ, кодъ суда. Борѣе Петровиѣъ учитель. Госп. Данійло Стаиѣъ, Павле Ёлчиѣъ, Павле Симоновиѣъ, Мита Живковиѣъ, Бура Петковиѣъ, трговцы. Павле Ёвремовиѣъ за сына Стефана. Савва Божиѣъ сапунѣя за кѣерь Амалію.

БИНГУЛА.

Чест. Г. Філіппъ Николиѣъ, Пар. и Коѣс. Членъ.

ГЕРГЕТЕГЪ (Монастырь).

Чест. Монастырь Гергетегъ. Пречест. Г. Патрікій Попескулъ, Архімандрітъ. Агааггелъ Цвѣяновиѣъ, Намѣстникъ. Стефанъ Бранкованъ, Учитель.

ЗЕМУНЪ.

Высокоуч. Г. Яковъ Миланковиѣъ, Медиѣне Докторъ 5 ком. и Г. Стефанъ Спір. Андреевиѣъ, Трговацъ, 5 ком.

ИРИГЪ.

Совокуп. Ч. Г. Іосифъ Горяновичъ Парохъ Ирижкій.

Чест. Г. Г. Іосифъ Горяновичъ и Даміанъ Лукичъ, Пароси Ирижкій.

КАРЛОВЦЫ.

Совок. Г. Александеръ Поповиѣъ Трговацъ.

Г. Г. Светозаръ А. Іанковиѣъ Трговацъ. Борѣе Видаковиѣъ Гражд. Миланъ Дрезмановиѣъ, Никола Чакичъ, Милошъ Бакаловичъ, Теодоръ Мутибаричъ, Ёфтим. Балтовиѣъ, Алекс. Костиѣъ, Алекс. Райковиѣъ, Трговцы. Павелъ Петровиѣъ, берберинъ. Алекс. Поповиѣъ, Трговацъ, за сынове Косту и Стефана.

Совок. Г. Васілій Матичъ Трговацъ.

Г. Г. Іоаннъ Поповиѣъ (Зубанъ) и Ёвта Балтовичъ Трговцы. Владиміръ Теодоровиѣъ ц. кр. полицайн. стражмештеръ за сына Душана. Стефанъ Шерогличъ Пинтеръ. Іаковъ Іоанновичъ. Павле Летичъ майстори.

Совок. Г. Стефанъ Милутиновичъ Гражд.

Г. Г. Стефанъ Милутиновичъ Граждан. Михаилъ ЛеѢтеръ Адвокатъ и притяжатель земаль. Петаръ ФіреѢхазій и Петаръ

Маринковичъ Купцы. Борђе Вуличъ ц. кр. пенз. Капетанъ. Теодоръ Георгіевичъ Димча Вінокупаць. Емануилъ Замфіръ Грађанинъ. Іосимъ Симеоновичъ Грађанинъ. Іоаннъ Милутиновичъ Кураторъ Гимназіе. Василіе Матичъ Купаць. Борђе Станковичъ Купаць и Кураторъ Гимназіе. Коста Станковичъ Купаць и Титоръ цркв. Францъ Радудовичъ Купаць. Павелъ Ристичъ Купаць и Кураторъ Гимназіе.

Совокуп. Высокоуч. Г. Іоаннъ Пантеличь Вел. Гимн. Карловачке
Директоръ.

Преч. Г. Данійлъ Петровичъ Игум. Раваничк. Павелъ Ніколичъ Протопр. Ч. Г. Атан. Поповичъ Парохъ. Г. Г. І. Пантеличь Гимн. Управ. Теофілъ Димичъ Управитель школа. народ. Стеф. Лазичъ Проф. Никола Руњанинъ Проф. Суппл. Стеф. Пантеличь учен. VI. разр.

КРУШЕВАЦЪ.

Совок. Г. Максимъ Райчевичъ окруж. суда практ.

Г. Г. Антоніе Ж. Шокораць, чланъ окружн. суда за сына Живка. Миладинъ Радовановичъ, чланъ суда окр. Гаврило Протичъ казначей началн. Дръ Младенъ Янковичъ, физикусъ окр. Круш. Миленко О. Човичъ, І. писаръ суда окруж. Димитріе Брзаквичъ, писаръ среза Круш. Димитріе Іовановичъ, писаръ среза Косничкогъ. Максимъ Райчевичъ практик. суда окруж. Миленко Ивковичъ практ. суда окр. Алекса Живойновичъ практ. среза Крушевач. Марко Ступлянинъ учитель В. Дреновскій у срезу Левач. окр. Ягод. и Димитріе Поповичъ учитель Медвефскій у истомъ срезу и окружію.

ПАЗОВО (Старо.)

Совокуп. Ч. Г. Павелъ Трумичъ Парохъ.

Ч. Г. Павелъ Трумичъ Парохъ и Конс. Членъ. Г. Г. Павелъ Боричъ Дьтонаставникъ. Константинъ Трумичъ Бележникъ. Петаръ Петровичъ В. Купаць. Александеръ Броцычь Privatier. Михаилъ Вуичъ, Григорій Бомпаричъ, Павелъ Янковичъ, Павелъ Любиша, Павелъ и Іоаннъ Любиша браћа, Трговцы.

ПАНЧЕВО.

Высокоученый Г. Константинъ Пеичичъ ц. кр. Фізікусъ и Списатель за себе и свою Гду Пренумеранте 20 ком. Высокоуч. Г. Димитрій Чобичъ нар. срб. школа у Банату и покрайни Управитель и Списатель, за себе, Госпожу Анну Ніколичъ изъ Иланце, и проче свое Пренумеранте 26 комада.

П Е Ш Т А .

Совок. Васілій Оларовичъ Правословъ III. год.

Г. Г. Іованъ Вуичъ Правосл. III. лѣтн. Коста Бошковичъ VIII. разр. Л. М. Ристичъ, Глиша Шайновићъ, Іованъ Радосавлѣвичъ, Іованъ Милошевичъ, І. Г. М. Димитріевичъ, Стефанъ Лазаревичъ, Стефанъ Адамовичъ, Стефанъ А. Дерра, Глиша Максимовичъ, Никола Беркичъ, Іосифъ Ніколичъ, и Бранко Хаџичъ, тргов. спомаћници.

ПРЕЛОГЪ (у Међуморю).

Bl. G. Josip Perakovics, kot. Dnevnicar.

СЕНТАНДРЕА.

Совок. Ч. Г. Радославъ Андричъ Іеродиаконъ.

Пречестн. Г. Міхаилъ Іоанновичъ, Епископск. Протодиаконъ и закл. Консіст. Нотарій. Ч. Г. Г. Антоній Марковичъ Іеромон. и Епископск. Капелланъ, Радославъ Андричъ Іеродиаконъ. Благор. ГГ. Тимотей Ђуричъ витезъ одъ Соколграда ц. к. Капетанъ. Ђорђе Павловичъ Консіст. Фішкалъ. Почитаеме Госпоже : Іуліана Димшичъ. Маріа Плевацкій. Маріа Ткалацъ. Почтенород. Г. Г. Иліа Бобичъ Месаръ. Гавріилъ Чопоръ тоторъ собор. цркве, Владимиръ Ігнятовичъ Пекаръ. Стефанъ Максимовичъ ученикъ прве нормалне класе.

СОМБОРЪ.

Совокушитель. Г. Никола Вукићевићъ, Препар. Проф.

Србска Читаоница. Г. Г. Любомиръ Маширевићъ, Сенаторъ. Васіліе Груићъ, адвокатъ. Георгій Белянскій, ц. к. Штаерамта практикантъ. Госпође : Маріа Вукичевићъ, Меланіа Вукичевићъ. Госпођице : Луйза Стоячковићъ, Софіа Лалошевићъ и Амаліа Лалошевићъ. Г. Дашійлъ Груићъ кунеческій помоћникъ. Лазаръ Арадскій и Николай Тешићъ, ученицы.

Т I T E Л Ъ .

Совок. Ч. Г. Стефанъ Богдановичъ Парохъ и Конс. Членъ.

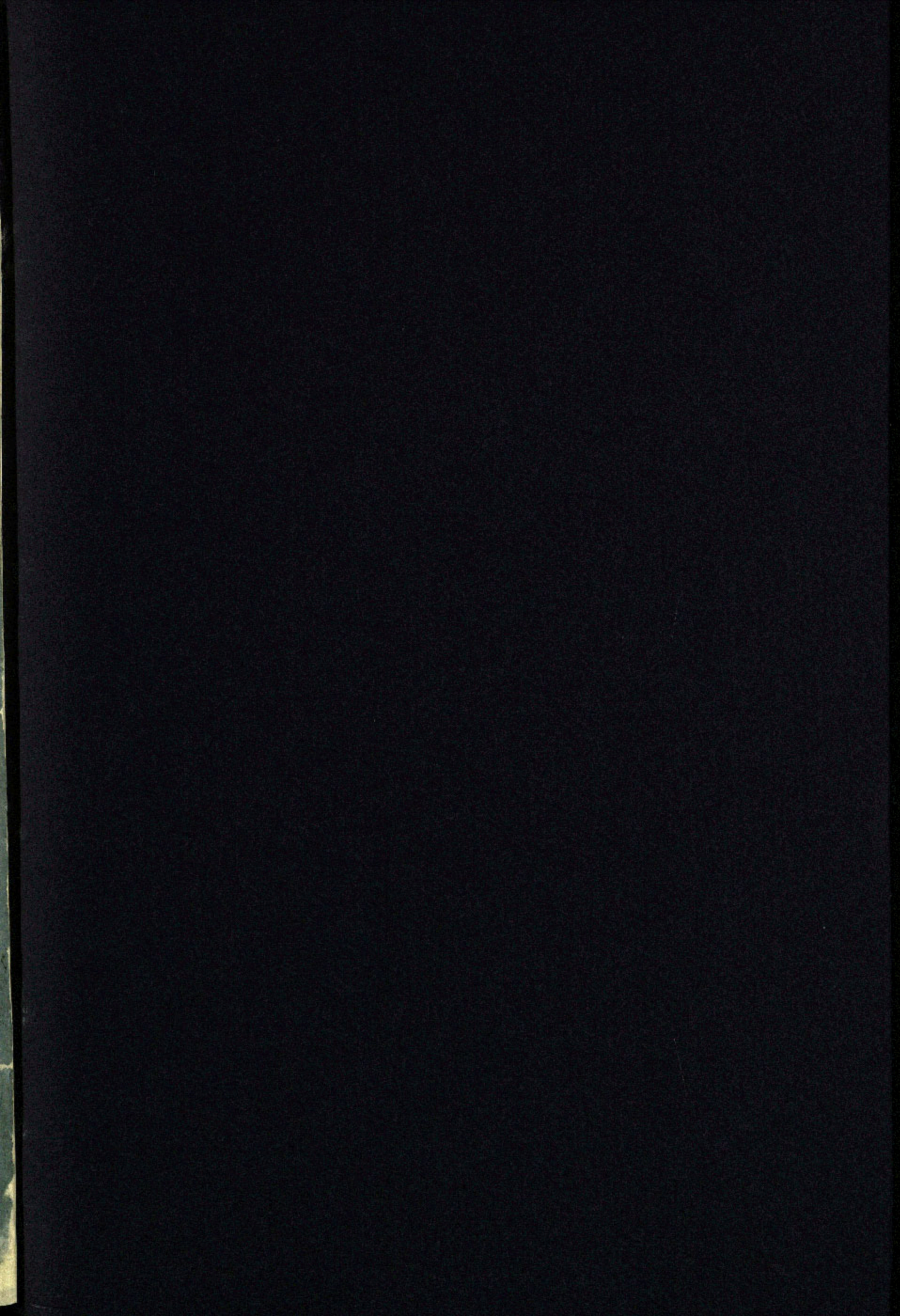
Бл. Г. Марко Крестичъ ц. кр. Капет. Аудиторъ. Г. Г. Георгій Крестичъ, Симеонъ Монастерлій, Марко Г. Іанковичъ за сына Георгіа, Трговцы. Александеръ Петровичъ трговачк. спомаћникъ.

ХОПОВО (Монастырь).

Преч. Г. Севастианъ Илійчъ, Архімандритъ Хоповскій и високогъ ц. кр. Франц' Іосиф' Ордена Кавалъръ. Миланко Вучковићъ, совр. Богословъ.

 Доцніе приспѣвша имена ГГде Предуписника хоѣду у II. Части „Историчногъ Романа“ овогъ печатана быти.

Цѣна € 1 форинта у Аустр. Верунгу.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р12 Ср III 74/1.1